

priori, etiā si de ea nō fiat mētio, nisi prior sit rescriptū. c. ceterum. de refer. vel priuilegiū, vt no. gl. in c. quoniam. d. 38. vel nō nisi sit consuetudo, quia non tollitur per sequentem, nisi fiat mētio de ea. c. licet. de consil. lib. 6. Multae sunt cōstitutiones imperatoris, quae cum sint iniustae, obligare in cōscientia nō possunt, de quibus Sil. ver. lex. q. 10. §. 1.

LIBELLVS.

Libellus famosus, quo quis schedulam scribit continētem crimen, aut infamiam, aut iniuriam alicuius, & proicit, vel appendit in publicis, vt quis infametur, ex re peccatum mortale est, quia contra bonum notabile proximi videlicet famā nisi forte ex imperfectione actus. Et per riner ad detractionem, si est occultum nomen scribentis: ad cōtumeliā iam, si sit manifestū. Per legem autē, contra tales statuta est magna pōna. c. si quis famosum. §. q. 1. & secundū canones, talis debet flagellari, & ex cōmunicari. §. q. 1. c. qui in alterius. In foro poenitentiali tenetur talis ad restitutionem famae. §. Detractio. §. 4. Restitutio. §. 41.

LITERAE.

Literas alterius signatas aperire sine licentia mittentis, vel eius, ad quem mittuntur, vel sine auctoritate publica, vel ratiōnabilem, peccatum mortale est ex genere suo, ad iniustam quo ratiōnate pertinens: maxime quādo fit animo iniuriandi, vel infamandi. vel damnificandi proximi in rebus, aut in fama notabili ter. Potest etiā esse veniale, quādo non adest mala intentio, nec est periculum de damno notabili corporali, vel spiritali. Si autem ex causa ratiōnabili aperia-

tur, vt propter conditiones, vel vt facient praelati, & superiores erga subditos, & patres erga filios & filias, & mariti erga vxores, non peccant, quia iure suo vtuntur, nisi forte mala intentione hoc facerēt. supra, Falarius. §. 4. Sed si ad cauendum malum fiat, peccatum non est.

Literae si sunt generales, vt cū dicitur, praesentium latori adhibere fidem, secundum Pan. in ca. fraternitati. de cle. non res. non derogant scribenti, nec lator per hoc potest aliquid intentare in prauidicium scribentis, quia potius sunt literae commendatitiae. Si verō aliquid adderetur, (vt puta) deis quod petit sub periculo meo, vel fide mea, & huiusmodi, secus esset, vel nisi dolose dederit illi literas, quia tunc tenetur. ar. quōd venditio. ff. de dolo. Quādo verō literae sunt magis speciales, vt cum dicitur, tali qui de mēte mea est informatus, fidem adhibeatis plenā: tunc tenetur scribens, & ille, cui scribitur, abet contra eum: non tamen debet credere in aliquo, quod ei appropriatur. Facili. si verō remunerandi. ff. man. De hoc vide Pa. in d. c. fraternitati. & Bar. in l. Lucius. ff. de fideiuf.

LITIGIVM.

Litigium quo quis se opponit, opponit verbo, vel motu, quibus se molestum facit, intendens proximum confundere, vel contemptibilem, aut despectum reddere, mortale est, contra charitatem proximi, alius veniale, contra virtutem affabilitatis. ex Cate. in summa ibi. Proprii autem in verbis litigii consistit.

Litigare in iudicio, secundum Thom. 1. Cor. 6. quatuor modis pecca-

peccatum est. Primò, ex irrationabili causa, puta ex auaritia, vel odio. Secundò ex modo litigandi, vt non loquendo cum aduersario, & vt inimicus se habendo. Tertiò, fraudulenter, & peruersè procedendo, cum cautelis, & aliis, vt feri foler inter ma lignos. Quarto, quando ex hoc sequitur scandalum, vt si diues pauperem impotentem nimis ardeat, qui donare deberet, vel fortunam pinguiorē expectare. Communiter enim haec sunt mortalia, cōtra charitatem proximi. Si autem de re modica sit, sine iniuriis, & scādalo, mortale non erit.

Litigans, & sciens causam esse iniustam, quam defendit, in principio, vel in processu, & non desistens, tenetur aduersæ parti de damno. arg. in cap. Dominus. de secundis nuptiis. De ordine litis iudicialis, vide si vis Sil. versu. lis. Quomodo autem peccatur per aduocatos in litibus, dictum est supra, ver. Aduocare. circa medium.

LIVELLVM, quod idem est quod emphyteosis: supra, Emphyteosis, per totum.

LOCATIO.

Locatio importat concessionem factam personae, vel rei ad vsum, conuenta mercede in pecunia numerata: & si aliud daretur, non esset locatio, sed contractus innoctatus. Conductio verò est persona, vel rei ad vsum acceptio interuentu pecuniariae mercedis: ita quod conductor est, qui soluit pensionē, locator autem, qui dat ad vsum modo dicto. §. si quis. ff. de p. l. 1. Si verò conductio sit respectu operis, est conuersio. Nam qui ponit operas esse locator, & qui soluit esse conductor. ff. cod. tit. litem quae-

ritur. §. 1. Et si est conductor rei vrbanae, dicitur inquilinus, rusticæ verò colonus.

Omnia quae veldi possunt, possunt etiam locari, exceptis seruitutibus praedialibus, vt iter, actus, via, &c. Quae locari non possunt. gloss. & text. in l. locare. ff. locati.

Seruitutes personales, quae sunt vti fructu. bene possunt locari. l. arboribus. ff. de vti fructu. sed non seruitutibus. In l. tit. de vti. & habitibus. §. minus.

Res veniales locari non potest aestimata periculo conductitis, quod ad perditionem, & deteriorationē, sed videtur fieri in fraudem vsurarium, quia res aestimata intercedit loco pecuniae. l. si verò. ff. solu. mat. nec est vera locatio, quia locator rem suo periculo tradit. Locari possunt fructus decimarū ad annuū censum laicis, secundum Pan. in c. etiam. de loca. & condu.

Praelatus potest locare fructus rei ecclesiasticae ad parū tempus, quod est infra decennium, secundum glo. in cle. 1. de reb. eccl. nō alie. & si obiciatur quod Paulina determinat tempus triennium, respondent quidam, quòd illa non est in vsu, vel quod fuit reuocata per Sixti, secundum aliquos: vel quia dicitur ibi, praeter quā in casibus à iure permisis, & sic quod est secundum us, erit fideiūm Paulinam, & quia secundum us spatium nouennit, quod dicitur paruum secundum doctō. Ideo videtur quòd possit fieri locatio per nouennium, nō obstante d. Paulina. Si quis tamen bene consideret verba Paulinae, clarè videbit, quod huiusmodi locatio fieri non potest. Si illa sit acceptata, quòd mihi est

dubium, an vniuersaliter. Vide supra, Excommunicatio 62.

6 Non licet locare operas suas clericis pro diuinis officiiis dicendis, aliis esset simonia. cap. cum in ecclesiis, de simo. pro temporaliu; bene licet: potest tamen pacifici cum aliquo, vt moretur in aliqua ecclesia ad celebrandum ibi diuina. Ita tamen, quod intentio nō dirigatur ad diuina, sed ad mansionem, quam ibi facit, vel ad laborem, quem ibi sustinet, vel ad damnum, quod ob moram patitur, vt in ca. ad quaestiones. de re. permu. l. inno. in pe. c. ne prela. vi. fu.

7 Conductor potest alteri rem condūtam locare, secundum Pa. in c. inter dilectos. de fid. instr. & lege. nemo. C. loca. nisi aliud esset conuentum. in d. l. nemo. vel propter hoc alteri fiat prauidicium, vt si perionē inhonestae, vel insolentis locaretur, vel iniuriosis, secundum communem opinionem.

8 Domus propinqua alicui magistro lectori, non potest locari alteri, ita vt voces adiuuicē confundantur, vt ferrario, vel alteri lectori, & si sic fieret, prior alicuium possit expellere. l. vnica. C. de stu. li. vr. Ro. & c. p. r. de. 15. q. 2. & secundum Bar. in l. ff. sol. ma. trimo. In arbitrio iudicis est iudicare, quis talium sit expellendus, cōsideratis circumstantiis, & his, quae ad aequitate pertinent.

9 Locari potest res omnib; qui possunt emere, excepto milite, & curiali, quibus praedia ad colendum locari non possunt. C. loca. l. milites. l. curialis. clericos, & monacho, nisi esset sitis causa. ne cle. vel mo. c. 1. & c. 2. Vbi haec notant Ber. & Host.

10 Locatio potest fieri ad rēpus,

& in perpetuum. l. ff. si ager ve. & si moritur conductor infra rēpus locationis, haeres eius succedit in iure condūtionis, secus in vniuersu; quae extinguitur cū persona. l. si quis domum. s. v. usufructuarius. ff. loca.

11 Merces locatori soluenda est secundum Pa. in c. propter sterilitatem cod. tit. secundum quod conuentum est, alter secundum consuetudinem regionis, quod si non apparet de ea, soluetur in fine anni. facit e. in obscuris. de regu. li. 1. 6. Et Pa. in c. peruenit. de arbi. not. differentia inter soluere annuatim, & omni anno: quia qui tenetur soluere annuatim, in principio anni tenetur: qui vero omni anno, in fine anni debet.

12 Locator potest inquilinū ante hunc locationis quatuor ex casibus expellere. Primò, si nō soluit per biennium, est tamen audiendus si paratus est soluere. l. queros. ff. loca. si tamē alius casus de sequentibus non est. Secūdo, si domus locata est necessaria locatori pro sua habitatione, ex sui perueniente casu, cui alter prouidere nequit. in l. adem. C. locari. fiet tunc remissio pensionis. Tertio, si domus reparatio indiget, quia ruina minatur, quod nō faciat tempore locationis: & etiam in isto casu fiet recompensatio sicut in praecedenti ad ratam temporis, in d. c. cap. propter sterilitatem. & d. l. adem. vel locator prouidebit de alia domo aequē idonea. l. cum plures. ff. e. titu. & ca. reseda, inquilinus potest petere reponi in ea. per glo. & text. l. si duo. ff. vt poss. s. cum inquilinus. Quarto, si conductor peruertit cōuerfatur in ea, etiam sine lesione rei, vt quia ibi tenet meretrices, & similia: & tunc non fit remissio

fit remissio pensionis, secundum Hostien. vel laedit domum, tenēdo porcos, vel incidit arbores, non colit tempore debito, & huiusmodi. & tunc remittit dominus pensionē, & ager de damno, & interesse, secundum Hostien. in d. c. propter sterilitatem. & sic concordat d. l. adem. & d. c. propter sterilitatem, quae videtur contraria. Alexander Imo. consil. 126. addit quintum, quando scilicet iurauit omni anno soluere, & non soluit, & cessat vno anno soluere. l. si quis maior. C. de trāfac. & hoc cōmuniter, secundum doctō. in d. l. tenet in omnibus contrarietibus iuratis.

13 Inquilinus propter superuenientē probabilem necessitatem dimittere potest domum condūtam, etiam contra voluntatem domini, secundum Panor. in die. ea. propter sterilitatem. & sic in conscientia est seruandum, licet forte in foro contentioso aliter fieret.

14 Si conductor non potuit vt re locata propter locatoris voluntatem, locator tenetur condūtori ad interesse. l. si de fundo. C. loca. Si per casum fortuitum locatoris, vel rei locatae, vt quia ex culpa locatoris furdus fuit publicatus, vel domus condūcti, pensio remittetur pro rata lege, si quis domum. ff. loca. Si stat per conductorem, vt re locata minus vtatur, vel ob eius culpam nihilominus totam soluet pensionē. lege. colonus. s. nauem. ff. loca. Si autem casu fortuito hoc aduenit conductori, similiter tenetur, quando locator alteri locando mercedem habuisset: alias non. ff. ad legem Rhodiam, de i. & l. si. s. 1. Facit l. sed ad des. s. cum i. quidam. ff. loca.

15 Quando quis locauit operas suas alteri, nec stat per ipsū quit soluat, sed per conductorem, sic talis condūtor, etiam si impediatur casu fortuito, & soluet mercedem: & est casus in s. cum quidā. ff. loca. lege. sed ad des. intellige, quando talis locator non habuit qui locando operas acquireret mercedem, quam mercedem habuisset, si tali non laeset in conscientia. Si vero stat per locatorem, casu fortuito non impeditur, locator restituet damnum conductori: & non habebit mercedem: si casu fortuito impeditur, remittetur pensio pro rata temporis. l. si vno. ff. loca. s. item cum quidam. nec tenetur ad interesse. Et si iam inchoato opere fecisset aliquas expensas ad se preparandum, & casu fortuito impediatur, repetet expensas propter hoc factas. l. pecuniam. ff. de condi. ob. cau. in principio. Fallit in aduocato, qui si moriatur, non repetetur salarium ab eius heredibus. lege prima. ff. de va. & extraord. cog. & idem de quocunque habente officium publicum. L. arboribus. s. de illo. ff. de vsufr. nisi consuetudo obstat.

16 Si sterilitas ex casu fortuito prouinciat, vel vitio rei locatae, sine culpa coloni, vt quia timet ager fructificat, vel humiditatis, vel grandinis vel huiusmodi, & non potest recōpensari cum fertilitate anni praecedentis immediate, vel sequentis, durate locatione eadem, secundum Hosti. in sum. co. ri. fiet remissio pro rata, & fecit Pa. in d. c. propter sterilitatem. (vt puta) collegit tantum duas tertias partes de solito, soluet duas tertias de pensa. Si autē fit partiarius, diuidens cum domino lucrum, & damnum, non fiet

recompensatio, vt no. glo. in d. c. propter sterilitatem. & secundum Ioan. And. & Pan. in d. c. propter sterilitatem. In conscientia annus dicitur sterilis, quoad de tribus partibus solutis colligi, non colligantur nisi duas, quatuor dodo. fuerint varij in hoc ca. propter sterilitatem. Si verò fructus collecti marcescant, vel per milites, aut aliter pereant, non dicitur sterilis, nec fit compensatio. lex conductio. §. vi. si. locat. secus si ante collectione hoc accidat.

17 Si fertilitas augeatur casu fortuito, vt quia alia molendina sunt defructa, meum plus fructificat, augebitur pensio pro rata, sicut fieret remissio propter sterilitatem. hoc tenet glo. in l. si merces. ff. eo. tit. & Pa. s. non autem si augeatur, quia fructus plus valent, aut si per industriam coloni augeantur sicut nec fieret remissio propter negligentiam coloni, vel si parū valeret fructus. lex conductio. ff. eod. tit.

18 Titius conuenit cum Paulo, vt certo pretio molat pro se, & suis hæredibus in perpetuū, in processu temporis multiplicentur hæredes Titij quasi in infinitum, nunquid molet hæredes Pauli pro eodem pretio? Dicit Vgo, quod non: quia non videtur Paulum de hoc cogitasse, quando fe obligauit: & hæc opinio est in conscientia æquior, licet Alberic. in authent. hoc ius. C. de sacrosanct. eccle. dicat teneri ad hoc de stricto iure. Pro prima opinione facit l. si quis in vna. ff. de peri. & co. rei vendi.

19 Colonus cōducens fundum ad mediū, nulla facta mentione de arboribus, nullum fructū de eis habebit, sed locator omnes ha-

bebit. l. fructus. ff. de vsur. & si colonus arbores destruat, tenebitur pro eis. Similiter si alius, propter odium aduersus colonum, cuius odij colonus dedit causā, hoc faciat. l. si merces. §. culpæ. ff. loca. & secundum glo. ibi, tenebitur etiam.

20 Agro seminato per colonum, & post venditum pro domini: colonus partem suam habebit, secundum quod inter eos est conuentum. Si tamen venditor omnes fructus accepisset, agere poterit colonus contra venditorem. ff. de lega. l. nihil. §. speciale.

21 Si conductor aliquid expendit necessariū expediens, vel vitale in re locata: locator restituet expensas. ff. locat. & condu. lege. Dominus. Si tamen potest tollere expensas sine læsione rei locatæ, tollat, si vult, quia tunc locator non tenetur. §. si inquilinus. d. l. sed addes. Non intelligas tamen de expensis pro palædis animalibus, vel colendo agro locatis.

22 Conductor pro re conductā si pereat, vel deterioretur, vel ex dolo, vel culpa sua, etiā leui, tenetur locatori: quia gratia vtriusque contrahit. Insti. qui. mo. re contrahit. ob. §. vi. & hæc est cōmunis opinio, quod non tenetur de leuissima. Idem dic de locante operas suas. Si tamen tale opus requireret diligentissimam curam, vt polire pretiosum lapidem, & huiusmodi, tenebatur etiam de leuissima. §. qui columnam. l. si merces. ff. locati. supra. c. h. os. §. 2. depositum. §. 2.

23 Locans rem viciosam pro bona scientia, tenetur conductori de damno. ar. in d. l. sed addes. & si etiā ignoranter locauit vitiosa pro bonis, tenetur de damno: non enim

non enim debebat dare pro bono, quod nesciebat bonum esse, licet crederet, quoniā exposuit proximum periculo: ideo de damno secuto tenebitur: secus si dedit simpliciter, sicut erat, dicendo, Credo esse bonum, tu vide, &c. Fecit enim quod potuit, & dolus cessat.

24 Si locator ponat res meas in vna domo, vel camera alia, sine voluntate mea, & pereant igne, vel aliter: quod non fuisset, si in primo loco remansissent, tenetur restitutioni. l. item. quæritur. ff. eod. titu. Secus quando fecit hoc sine culpa, bona fide, nec etiam tenetur, quando etiam mala fide ponens, ita perisset ibi, si eum hic. ff. ad l. rho. de iac. l. si. Et dicenti fuisse dolum, vel culpā, incūbit probare, vbi quis tenetur de dolo, & lata culpa: sed vbi tenetur de leui, & leuissima, tunc incumbit conductori probare, quod fuit à casu. Sicut intelligit d. l. ex. fi.

25 Conductor debet soluere pro aliqua re, quæ est eiusdem fori cum domino, tenetur querere dominum: sed si non est eiusdem fori, quis est quod sit paratus solvere in domo sua, secundum Pa. in c. significante. de pign. Sic intellige. d. c. propter sterilitatem.

LVDVS.

LVdus ex suo genere multis modis peccatum est. Primo, quando assumuntur turpia verba, vel facta, quæ si sunt mortalia, peccatum mortale est, aliter veniale. Secundo, quando proximo nocuumentum notabile infert, est mortale peccatum. Tertio, quando gesta sanctorum in derisum, vel contemptum assumuntur, est etiam mortale, propter iniuriā, quæ fit Deo, & san-

ctis. Præceptum enim domini dicitur, Non assumes nomen Dei tui in vanum.

2 Ex circumstantiis ludas etiam inuenitur peccatum septemplex. Primo, quando propter ludum non curatur de præceptis diuinis, & hominum, in his, quæ pertinent ad salutem animæ de necessitate, tunc mortale est. Secundo, quando talis ludus non est condecens personæ, vt sunt senes, & prælati, & graues homines. Tertio, si fieret in loco prohibito, vt in ecclesia: quod mortale esset, si fieret ibi ludi theatrales, vel similes, qui prohibentur, in c. pñ. decor. de vita & ho. c. & Panor. ibi. Veniale autem, est si rationabili causa aliqui ludum non prohibiti fieret, vt ludere ad saccos. Vide S. Tho. secundā secunde. q. 168. a. 2. Quarto, quando diebus festiuis homo abstrahitur à diuinis, quia mortale esset, si propter ludum nō audiret missam, ad quam tenetur, & totum diem in huiusmodi cōsummare. Quinto, quando prohibiti sunt ludi: vt clericis prohibetur ludus alearum, & quidā alij. c. clericis. el. 2. de vita. & ho. c. & c. presbyteri. 44. d. Sexto, si fraudulenter ludatur, & si fraus tēdat ad damnum notabile, erit mortale, cōtra iustitiam. Septimo, quando de ludo qui repetitur est pro recreatione, fit negotiatio, & principaliter intenditur lucrum. Si autē ludatur modo debito, peccatum nō est, sed adus virtuosus, ad virtutem cōtropolæ pertinens, secundum Tho. secundā secunde, supra.

3 Licet ludi plures sint clericis prohibiti, vt taxillorum, & alearum cum taxillis, siue tabularū, vt in d. c. clericis, tamen ludus sca-

eorum, secundum Pan. ibi, nō est prohibitus, & per Innocent. in c. lator. de homi. Concor. Arc. in c. episcopus. 35. d. in principio. licet quidam teneant contrarium, & malē.

4. Clericus publicē aleator secundum Pa. in d. c. clerici. ipso facto repellitur à promotione, non tamen priuatur beneficio obtento, nisi præcesserit monitio, secundum glo. in d. c. clerici. in versic. aleas. & licet glo. videatur tenere, quod ludēdo sic semper clericus mortaliter peccet, athen. de san. epi. §. interdicimus. tamē non est verum, quia hoc nō prohibuit eis Papa, nec imperator præcipere potest. intellige, quin ex recreatione possint ludere, & si prohibeatur in dict. cap. clerici. non tamen est præceptum obligans ad mortale, vt supra dictum est, in versic. clericus. §. 10. Vide Sil. verbo, ludus. §. 3. q. 4. qui hoc iudic tenet.

5. Acquisitum per ludum secundum Thom. secunda secundæ. q. 32. a. 7. & 4. sent. d. 15. quaest. 2. a. 4. est obnoxio restrictio, quando est acquisitum ab eo, qui alie nare non poterat, vel quando ludo alium nolentem ludere trahit ad ludum inuis, vel alio modo, ex cupiditate lucri, vel si fraudulenter lucratus est, vel si cratus est ex ludo prohibito per leges, vel statuta prohibitoria, quæ non sunt abrogata, & in hoc casu de lucro ludo elemosynam faciet, in aliis perditori restituere, sicut tenetur.

6. Lucrans per ludum prohibitorum per legem, in qua non mandatur fieri restitutio, sicut prohibetur ludus tormentorum, non tenetur ad restitutionem ex præcepto, peccat tamen facien-

do contra legem, de consilio autē debet dare pauperibus, quia est turpe lucrum. Et hæc est communis opinio docto. Et Ioan. An. & Ioan. Cald. in d. c. clerici. dicitur tutum esse hoc dari pauperibus, & non necessarium, ideo aduerte confessor, quod si quis nollet tale lucrum dare pauperibus, eū de præcepto non tenetur, non est neganda ei absolutio. Sed in casibus, in quibus ius præcipit fieri restitutionem, nunquid tenetur de necessitate? Respondet Alexan. Kom. in titu. de vltimis, quod sunt abrogatæ huiusmodi leges per contrarium vsum, quia repenti perditur in ludo, in foro ciuili, & iudiciali, non datur actio, nec sententia restitutionis fiendæ, vt clarè patet. & idem tenet Sco. in 4. sent. dist. 16. ideo non videtur peccare mortaliter, non restituendo huiusmodi lucrum, vbi modo dicto lex est abrogata. Si autem lex esset in viridi obseruantia, secus esset.

7. Si hodie lusi cū Titio, & fraudulenter lucratus est mihi decem, cras ludam cum eodem sine fraude ad ludum licitum, & lucrabor ei decem, ipse Titius non potest recompeniare decem, quæ fraudulenter lucratus est, cum x. quæ ego sine fraude vici, sed tenetur mihi restituere, iuxta ea quæ supra diximus. Si autem hoc fieret in eodem ludo, eodem tempore, quia illud dicitur lucrum, quod in sine ludi reportatur, secus esset.

8. Sempronius filiusfamilias lussit cum Petro potenti perdere, & lucratus est x. ad scacos, postmodum ludit cū eo ad chartas, & perdit decem, non potest Petrus facere recompensatio nem sed te

sed tenetur restituere x. quia filiusfamilias ludendo potest patri acquirere, sed non potest acquisita distrare sine licentia patris. Idem dic si sit idem ludus speciei, sed non numero, quia in diuerso tempore fit. Et hoc est verum de iuris subtilitate. De equitate tamen conscientia, dicit Sil. versic. ludus. quaestio. 17. quod credit posse fieri, arg. eius quod not. Panormi. in c. filius de test. & in c. ex parte de censibus, prima tamen opinio mihi videtur verior, & tenenda. Idem dicit de seruo, religio, vxore, &c. quando non possunt alienare.

9. Quando in ludo quis perdidit, potest repetere in casu quo alius tenetur restituere eidem, vel certæ personæ, secundum Pa. in d. c. clerici.

10. Mutuam pecuniā ludenti non competit repetitio, secundum Pano. supra, nec valet transactio facta in ludo, secundum communiter doc. in d. c. clerici. vt dicit Pan. quia ibi non potest esse lis, imo est evidens calumnia, ergo non valet transactio. l. summa. ff. de condi. inde.

11. Inspicere ludos, secundum Thom. secunda secundæ, supra, secundum se nō est peccatum, sed propter prohibitionem his, scilicet quibus prohibuit esse. Vel ratione periculi cædendi in aliquod mortale, tunc esset mortale, scilicet, vel dubitauerit se exponere, vt cum in ludis representantur turpia, & lasciuia, vel dimittendo diuina necessaria de præcepto, tunc est mortale: vel ex visione, quæ aduertenter alium ad mortale induceret, vt cum ad ipsum corrigere pertinet, & videndo videtur fauere, vel quando complacent ludi, qui sunt mor-

tales, non solum quo ad actum, sed etiam quo ad deformitatem: vt dictum est supra, Curiositas. §. 2. Vide Archie. floren. secunda parte. titu. 3. c. 7. §. 11. Sil. versic. ludus. q. 8.

Nō licet secularibus, in ludis etiam licitis, vt quando faciunt latus, & huiusmodi, vti habita religioforū, & grauitur peccant, si quis grauitur puniri debent, athen. de san. epi. §. fi. ar. c. de epi. & cleric. l. minimè, & maxime vt vntur in theatralibus, vel in rursibus publice. Religiosi autē possunt vti in secreto in suis recreationibus, vt si frater minor induat habitum monachalem, & huiusmodi, & etiam habitu seculari, vt in dictis representationibus fieri solet in suis monasteriis.

L V X V R I A.

1. Vxuria prout venerorum superfluitatem dicit, ponitur vnum de septem vitiiis capitalibus, secundum Tho. secunda secundæ, quaest. 153. a. 4. & Grego. 3. libro moralium. Et si superfluitas huiusmodi contingat secundum quamcumque speciem, sic semper est mortale peccatum vt fornicatio, adulterium, stuprum, &c. vt de quolibet supra, & infra, in suis locis patet, & patebit, secundum autem circumstantias tantum, si contingat, cōmuniter est veniale, vt superfluitas, quæ inter cōiuges reperitur: licet aliquando possint esse mortales, vel ratione periculi, vel scandali.

2. Actus venereus in matrimonio si fiat debito modo, & tempore, non est peccatum, secundum Tho. supra. a. 2. quando autē sit ex concupiscentia, dummodo non excedat limes matrimoni-

nij, erit veniale. Th. de veritate. q. 25. a. 5. ad 7. hac affirmat.

3. Luxuriæ filia, secundum Tho. 5. a. 1. & Gre. ubi supra, sunt hæc scilicet cæcitas mentis, in consideratio, præcipitatio, inconstantia, amor sui, odiû Dei, affectus præsentis sæculi, desperatio futuri, & etiam stulticia, quæ peccatum est. Hæc enim peccata à luxuria originantur.

4. Species luxuriæ secundum Th. 5. q. 154. sunt, fornicatio simplex, adulterium, incestus, stupra, raptus, & vitium contra naturam. Simplex fornicatio est, quando solutus cû soluta miscetur. Adulterium, quando alter, vel ambo sunt matrimonio coniuncti. Incestus inter consanguineos, vel affines comiturur, vix; ad quæ- rû gradû inclusivè. Suprà, quâdo fit cum ea, quæ est in patris potestate, quæ si violenter corumpatur, dicitur raptus. Contra naturam dicitur, quando taliter fit, quod non potest sequi generatio. Sacriligium autè re- ducitur, vel ad adulterium, vel ad aliam speciem, secundum di- versum modum, quo exercetur. infra, Rapina. §. 4.

5. Vitium contra naturam, licet sit vna species luxuriæ, secundum Th. supra. a. 11. multis tamen mo- dis exercetur, vel quando procu- ratur pollutio causa delectationis sine aliquo concubitu, & dicitur immundities, vel pollutio: vel fit per concubitu ad rem non eiusdem speciei, & dicitur bestialitas, de qua supra, ver. bestialitas. vel per concubitu ad re- eiu'dem speciem, sed nõ secundum debitu sexum, vt cum masculo cû mafculo, vel femina cum femina coit, quod peccatum dicitur Sodomia. vel nõ obseruan-

tur debita instrumenta, vt fit vir cum femina non seruet locum debitum, sed ad alium accedat, & scelus hoc, nomen proprium non habet, vel accedit ad locum naturalem debitum, sed modo indebito, vt si mulier supergre- diatur virû, vel huiusmodi, nec hoc habet nomè propriû. Omnia prædîca semper sunt mortalia, excepto vltimo quod etiam erit mortale si taliter fiat, quod non possit sequi generatio, vel sit pe- riculum de cûsione feminis ex- tra vs. Et quicumque propter ef- frénatam cûpiscéntiam exponit se huic periculo aduertenter, moraliter peccat. Et not. quod quando vnus seminat, alio non seminat, intendens vitare generationem, vel volutariè ex- tra seminat, est peccatum contra naturam. De huiusmodi oportet consistere specificè, & de cogitationibus, ac actibus, qui in eadem specie sunt, cum ad eundem finem ordinentur. De cogitatio- nibus, tactibus, oculis, vide in locis suis, supra, & infra. Not. etiam secundum Thom. supra, quod si vir cognoscat vxorem suam extra vs debitu, non dicitur Sodomia, sed species inno- minata, vel supra diximus. Sit igi- tur diligens cõfessor, dum circa hoc peccatû interrogat, vt tangat species, non autem ad actus, & modos singulares descendat.

MAGISTER.

Magistri cõmuniter peccât in tribus. Primò, circa do- ctrinam, docendo noxia animæ, vice contra fidem, siue cõtra bonos mores, directè, vel indire- ctè: vt si magnificet opiniones contrarias, & parvipendat eam, quæ ad fidem pertinet. Secundo, docendo falsâ pro veris ex in- dustria

dustria, & sic nocumentum infe- runt bono intellectu: ideo mor- taliter peccant. Secus si non faci- ciunt ex proposito, nisi ex hoc i- queretur magnum damnum pro- ximo, ex incuria, vel temeritate doctoris. Tertio, quando negli- gunt studere, vt bene doceant. Quarto, quando non volunt do- cere aliquod pulchrum punctum ex inuidia. Quintò, quâdo alios damnificant doctores, vel iniu- rias irrogant, ab eis deuotio au- ditores, in damnum etiam audi- torum: ideo mortale est, & con- tra charitatem: vix doctrina Caie. in summa, verficu. magistrorum peccata.

2. Circa mores etiam peccant, si non corrigunt corrigendos, vel in correctione excedunt, si fo- uent, vel inuitant ad turpia, vel ludos. Graue enim est peccatum hoc, propter adolecentes, qui malè imbuuntur. Quo autem ad lucrum peccant, exigendo vltra debitû, vel à quibus non debent. Caiet. supra.

3. Qualis debet esse magister, vide. c. de magi. & secundum Pan- ibi, debet habere 5. qualitates. Primò, peritiam docendi. Secun- dò, faciundiam dicendi. Tertio, subtilitatè interpretandi. Quarto, copiâ differendi. Quintò, ap- probatus ab habente potestâtè.

4. Religiosus de licentia sui su- perioris potest assumi ad magi- sterium, per c. doctos, & c. mode- ramine. 16. q. 1. Quomodo magi- ster debeat, & possit aliquid pe- tere pro licentia docendi, vel à scholaribus, vide multa capita- la de magi. Et quomodo s̄monia committatur dando aliquid, vel recipiendo pro huiusmodi: in- fra, s̄monia. circa principiu. Nõ est s̄monia quando exigitur se-

cundum consuetudinem, non vt pretium spiritualis rei. Tho. fe- cunda secundæ. quæstio. 100. art. 2. ad 4.

5. Magister sententiarum in mul- tis errauit, & primò in hoc quod dicit, quod charitas, qua diligitur Deum, & proximum, non est habitus creatus. 1. senten. dist. 17. Quod termini numerales, vt tri- nus, vnus, & huiusmodi, non dicunt positionem, sed priuationè. 1. senten. d. 24. Quod similitudo, & æqualitas in diuinis nihil ponunt. 1. sent. d. 31. Quod præmium in angelis præcesit meritum. 2. senten. d. 5. Quod nihil de cibis transit in virtutem humane na- turæ. 2. sen. d. 30. Quod semen est de substantia patris, ead. distinc. Quod anima humana separata à corpore, est persona. 3. sen. distinc. 5. Quod Christus in triduo suæ mortis fuit homo. 3. sent. dist. 20. Quod sacramenta veteris legis nullo modo iustificabant, etiam ex charitate facta. 4. sen. distinc. 1. Quod baptizati baptismo Ioan. non ponentes in eo spem, non re- baptizabantur. 4. senten. dist. 2. Quod Deus potuit communi- care creaturæ potentiam creatiuâ. 4. sent. d. 5. Quod heretici præsi- si, suspensi, schismatici, & degra- dati, consecrare non possunt. 4. senten. d. 13. Quod maritus alicuius sponsæ, per cõsensem de præ- senti, quam tamen nõ cognouit, bigamus vocatur, & ad sacros or- dines promoueri non potest. 4. senten. dist. 27. Quod cognoscens fororem ipsæ legitime, postmo- do non potest vxori debitu reddere. 4. sent. d. 34. De huiusmodi erroribus vide in propriis locis quod declarat Tho. Hæc loca in quibus magister errauit, colle- git Ar. sto. 1. par. tit. 5. c. 8.

MALEDICTIO.

MAledictio, qua quis imprecatur alicui cum desiderio aliquod mali, (vt puta) mortem, infamiam, infirmitatem, & huiusmodi: & non sub ratione boni, honesti, aut vilis, vt pro eius correctione, vel utilitate reipus. sed non curando de huiusmodi, sed suo genere mortale est, si delibato animo fiat, & aduertenter, quia opponitur charitati. p. amorum, bonum amare, & desiderare eis bonum, tenemur. Si autem creatur irracionabiles simpliciter absq; alia relatione maledicantur, verbum est otiosum, sed vt relaxe ad Deum, vel vt bona hominis, sic peccatum mortale est: perinde ac si homini, vel Deo malediceretur. Si vero maledicantur relaxe ad aliquod malum, sicut Iob maledixit diei suae, sic non est peccatum. Cum autem huiusmodi maledictiones fiant verbo, sed non animo nocendi, vel parui nocimenti, vel ex animi sursumptione, peccatum veniale est. ex imperfectione adus: nisi in illo paruo tempore, & in illa subita passione irae, effect derminatur consensus: quia tunc non euaderetur mortale, secundum Caiet. in summa. eo. ritu. quauis transacta irae nolle tale malum. Conformiter S. Tho. secunda secundae. q. 79. ar. 3. De maledictione qua quis maledicit de proximo cum denigrando famam, supra, Detractione. per totum. Maledicere, secundum se minus peccatum est detractione, susurratione, & contumelia: quia malum patitur minus est malo culpa. Th. ibi supra, ar. vlt.

MALEFICIVM.

MAleficium quod quis nocet per demonum inuocatio-

nem, impediendo vsum matrimonij, fascinando pueros, & huiusmodi, mortale est dupliciter: tum quia nocumentum proximo infert, tum quia demon ibi inuocatur, quod sine mortali fieri non potest, supra, Inuocatio, per totum. Et ad maleficium reducitur omnis incantatio, &c.

2 Non licet maleficium alio maleficio soluere, licet faciens tale maleficium semper sit paratus ad hoc peccatum, sicut yfarius ad mutandum sub vsura, quia inuocatio demonum, vel exercere maleficium, nunquam licet sicut mutare ex se licitum est, vt gratis mutare. Ideo hoc peccatum vti nullo casu postsumus ad nostram utilitatem, sicut mutua ratione vsurarij. Soluere autem maleficium sine maleficio, qui scit, potest: puta, soluendo ligaturam, in qua erat maleficium, & huiusmodi. Vide aliquod infra, Matrimonij. §. 49. Consentit Caieta. ibi, in summa. Quomodo autem possint maleficia solui, vide S. l. versicu. maleficium. questio. 7.

MALITIA.

Malitia, qua quis ex sola intentione mali, eligit malum, & non ex passione, peccatum est grauius ceteris, ex eo, quod eligit malum, & peccat ex habitu vitioso, & malitia est principium peccandi: secundum Thom. questionum. de ma. q. 3. prima secundae. questio. 78. ar. 1. Et hoc peccatum maxima difficultate emendatur. Potest etiam esse veniale, ex imperfectione adus, vt quando quis malitiose mentitur de re parua. Ad hoc autem quod quis ex malitia delinquit, oportet quod malitia peccandi sit principium, vt dicit Tho. questionibus de

bus de ma. q. 3. ar. 2. ad 5.

MANDATVM.

Mandatum nominat impositionem adimpletionis voluntatis alicuius factam alicui, nullo dato, vel promisso pretio, ad utilitatem mandantis. Si vero sit ad utilitatem illius cui mandatur, dicitur persuasio, vt not. Bar. in l. non solum. ff. de iniur. §. si mandato. Mandatarius dicitur cui mandatur.

2 Si mandatarius faciat contra formam mandati, vel praeter, vel citra, non valet gestu per ipsum, secundum communiter doc. vide tex. cum gl. in c. si cui de elec. in 6. & Pa. in c. fin. de resti. sp. quoniam quando ad actum datur certa forma, paria sunt agere contra, citra, & praeter formam.

3 Si duo mandantur, etiam sub certa forma, licet non possint simul impleri, debet tamen fieri quod potest, & valebit gestu. facit quod not. doct. in c. constitutus. de rescrip. vide Pa. in d. c. fin.

4 Mandatum aliquod delictum fieri, quod post legem tempus pertrahatur, si non reuocatur expressis, vel tacitis, tenetur, secundum Inno. in cad. audientiam. de homi. supra, Irregularitatis. §. 15. Cor. Bar. cum gl. l. 3. §. si. ff. de admen. leg.

5 Mandans tenetur mandatario de omni damno secuto ex casu sortuito, sine eius culpa: quod mandans cogitauerit potuisset, & quod propter executionem mandati, quod sine mercede, sed gratis implere voluit, uenit, secundum Pa. in c. secur. de iur. iur. & Inno. ibi. Secus si exequatur causa pietatis, vel parentele, vel mercedis, vel ex debito. c. si dominus. 2. q. 3. §. 2. c. non inferenda. De eo autem quod contingit in excogita-

bile verisimiliter non tenetur.

6 Mandatum per mortem mandatoris expirat, re integra, secundum doct. in c. gratum, & c. relatum de offic. delega. aliis non. l. mandatum. C. manda.

7 Si mandati fiat posterius, non derogat priuilegio, nisi de eo faciat mentionem. c. graue. de offic. ordi. Si mandatum sit generale, non prohibet nisi illicita. c. super quibusdam. de verb. signifi. Si sit speciale, derogat generali, etiam si de eo non faciat mentionem. c. pastoralis. de rescrip. secundum Ber. nisi quando generale in esse sit c. speciale. c. ex parte. de off. dele. vel in priuilegiis. c. cum ordinem. de rescrip. vel quando res non est integra, vel in legatis. ff. de sup. le. l. 4. Quomodo autem res dicatur integra, vide doct. in d. l. mandatum.

8 Mandatum rei turpis nullum est. ff. manda. l. 3. mandans; delictum fieri quomodo tenetur, & includatur sub dispositione iuris, vel statusi puniuntis eum, qui tale delictum fecit, vide Pa. in c. mulieres. de sen. excom.

MANIFESTVM.

Manifestum, quod est idem quod notorium, est proprie id, quod probatione non indiget, secundum gloss. capit. olim. de ver. sig. Vt quando euidentia facti manifestat: vel constat per confessionem, vel legitimam probationem. A'io modo id dicitur manifestum, quod sufficienter probari potest, & de facili per multos testes. l. h. grades. C. de test. stat. tertio modo manifestum dicitur, quod patet omnibus, vel aliquibus, & in re dubia, vel in penalibus, capere oportet primo modo: in c. fin. de verb. signifi. infra, Notoria. §. 1. Etiam secundum

dum Pa. in c. olim. de verb. signi. Dum de manifesto loquimur, materia subiecta consideranda est, & loquendi vsus.

MARTYRIUM.

Martyrium sustinere, & ad hoc subeundum paratum esse, quod opus est, propter Christum, & salutem animarum, est in precepto Thom. quol. 4. q. 12. a. 2. alius est de perfectione, sci licet se offerre. Aliquid malum est se offerre, ne detur occasio alicui male agendi. Cum autem offeratur, debet patienter tolerari. Et quodcumque bonum humanae nomen relatum in Deum, martyrij causa esse potest, ex Thom. secundum da secundum q. 12. 4. a. vii.

MATRIMONIUM.

Matrimonium, est coniunctio viri, & mulieris, indiuiduam vitam consuetudinam retinens, inter legitimas personas. 4. sentent. d. 27. secundum magistrum, Tho. & Pet. de Pa. Ex hoc sequitur, quod neque vnus vir plures possit habere uxores, neque vnus plures viros, quia loquitur in singulari: neque vnquam, nisi ex diuina dispensatione licet, quia est contra legem naturae, in qua solus Deus dispensat: in e. gaudentes, de diuor. Item intelligitur definitio, de matrimonio consummato inter fideles, quia hoc nunquam potest separari quin sit matrimonium, licet quo ad cohabitationem, queat.

2. In contrahendo matrimonij contingit multis modis peccare, vt si contrahatur contra impedimentum, vel non debito modo, vel contra intentionem sacramenti, vel mala intentione, aut ex indignitate personae: & de omnibus his oportet confessorem esse bene iulstrum, vt sciat quae im-

pediunt contrahendum, & quae dirimunt contractum, & huiusmodi.

3. Impedimenta matrimonij, quaedam impediunt contrahendum, & dirimunt contractum, quaedam impediunt contrahendum, sed contractum non dirimunt. De primis impedimentis, sunt hi verus pro memoria, a famulisticis recitari. Error conditio, votum, cognatio, crimen. Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas. Si sis affinis, si forte coire nequibus. Haec scianda verant cohibita, facta retrahant. Haec dicuntur impedire, quia si matrimonium de facto contrahatur, non tenet secundum legem, & dirimunt matrimonium, non verum, sed taliter de factu contractum. Nam si superuenient vero matrimonio, non dirimunt: quia veri matrimonium non separatur.

4. Primum impedimentum, est error circa substantiam personae, vt si intendo contrahere cum Hippolyta, & cōtraho cum Antonia, vel intendo contrahere cum primogenita, & supponitur altera, tunc matrimonium nullum est. Si autem error esset circa qualitatem, vt quia credebam pulchram, diuitem, vel huiusmodi, & non est sic, nihilominus tenet matrimonium. c. tua. de spons. & Pa. in cap. 2. de coniug. seruo. & Thom. 4. sent. dist. 30. a. 1. Primum, non est matrimonium, quia non consentiunt in personam. Nor. in c. tua. de spons. Secundum sic, quia consentiunt in personam, non in qualitatem.

5. Secundum impedimentum, est conditio, scilicet seruilis, vt si quis contrahat cum serua, quam credebat liberam, cum ipse sit liber, matrimonium non tenet.

Idem

Idem de libera, si ignoranter contrahat cum seruo: quod si sciret, non contraheret, quia seruus non potest eradere potestatem corporis sui alteri, secundum Thom. 4. sent. d. 36. & in d. c. 2. & ibi Pan. Si autem seruus contrahat cum serua, quam liberam credit, vel serua cum seruo, quem liberum putat, tenet matrimonium, quia non deterioratur editio ex parte contrahentis, ideo a fortiori tenet, quando melioratur conditio, vt si seruus cōtrahat cum libera, quam credebat seruum, vel conuersio ex parte cōtrahentis, in d. c. 2.

6. Seruus potest contrahere, etiam ignorante, & contradicente domino, quia matrimonium contrahere, est de iure naturali, seruitus autem de iure positio, secundum Tho. 4. sent. supra, & determinationem ecclesiae, in c. a. de coniug. seruo, licet secundum pessimas leges ciuiles non possit, vt dicit Panor. in cap. propositi, secundo not. eodem titu. Et si contrahat domino ignorante, vel contradicente, non tenetur reddere debitum, sed potius obedire domino: tamen potest accedere casus in particulari, quod teneretur, etiam nolente domino, vt propter periculum castitatis, vel quodam paruum, vel nullum damnum ex hoc domino sequeretur. Bene ergo sunt consideranda, particulares circumstantiae. Vide Panor. in d. c. a. de coniug. seruo. Si autem de beneplacito domini contraxit, tenetur reddere debitum, etiam domino contradicente, secundum Tho. in 4. sentent. supra, quia concedere domino matrimonium, concessit & omnia, quae sequuntur ad ipsum: & consequenter

non potest dominus talem seruum vendere, taliter vt vxor priuatore debito, secundum Thom. 4. sentent. d. 35. & Panor. in d. cap. 1. Nec vir potest seipsum taliter vendere, vt vxor priuatore debito: quod a iura, non consentiente seipsum maritus venderie, nullum potest generari praedictum matrimonium, cum seruitus superueniens, non dirimat matrimonium contractum, & sic poterit vxor perire debitum, & ille tenebitur ad omnia, quae matrimonio requirit: secundum Tho. 4. sentent. supra. a. 3. vxor vero nullo modo potest sic se serua facere.

7. Si quis accepit ignoranter seruum, & postquam cognouit seruitutem eius, accedat ad illa affectu maritali, non potest eam in conscientia dimittere, nisi secundum legem, vt tenet Tho. supra, & Panor. cum Inno. & Io. And. in cap. 2. de coniug. seruo. Si autem cognouit eam, non tanquam vxorem, sed ob aliam causam, vt propter delectationem, &c. secundum ius canonicum, non potest eam dimittere. c. inquisitione, de sentent. excomm. & d. c. a. in conscientia autem non est eius vxor, nisi de nouo simul consentiant, non debet reddere ei debitum, etiam ecclesia praecipiente, quia fornicaretur, secundum Thom. supra, & ecclesia si hoc praecipiat, facit quae non iudicat, nisi de his, quae foris apparent, & quia latet quo affectu, talis accesserit ad eam, ideo ecclesia potest hoc precipere: sed ipse non tenetur debitum reddere: & haec est sententia bonorum doctorum. Nec potest eam propria autoritate relinquere, quando contraxit in facie ecclesiae, secunda

K

Ric. in 4. quādo reperit eam feruam, Quidam tamen, vt Hosti- dunt, quod potest, quando seruitus est notoria. Melius tamen videtur, vt per eam de fimo dissoluatur, cū in facie ecclesie sit facta.

8. Tertium impedimentū est votum, non quo de unguē, sed votum religionis approbatū, siue sit rit professo expressē, siue tacitē factū, quia impedit, ne quis possit contrahere matrimonium, & si contrahat, est nullum, c. vni. co. de vot. in 6. quia per tale votum, homo amittit propriū corporis potestatem. Secus de voto simplicis, quod impedit contrahendū, sed non dirimit contractum, in d. c. vni. co. Idem dicitur de ordine sacro, in d. c. vni. co. qui impedit, & dirimit eodem modo: & raliiter contrahens ipso facto est excommunicatus, in ele. eos. de. constan. & affinit. §. Excommunicatio 45. secus in ordinibus minoribus contrahens, quia tenet: nec sunt excommunicati. Votum autem simplex hoc modo non dirimit, licet impediatur, vt infra dicemus.

9. Quartum impedimentum est cognatio, quae est triplex, scilicet naturalis, spiritualis, & legalis. Naturalis de qua infra dicitur. §. tollit matrimonium, & impedit, sicut de quartum gradu inclusus, inter consanguineos, & consanguineas, & affines. Spiritualis autem cognatio contrahitur in sacramento baptismi, & confirmationis, tollitque matrimonium secundum tres tantum lineas, videlicet, inter tertentem ad baptismū, vel christum, & baptizatum, aut confirmatum, ita quod parentem spiritualem, & filium, vel filium spiritualem, non potest esse matrimonium, & pariter in-

ter baptizantem, aut confirmantem, & baptizatos, vel confirmatos, secundum Caie. ibi in summa. Idem dicitur de vxore tenentis ad baptismum, si eam cognouit per consummationem matrimonij. Secunda linea est inter compatrem, & comatrem. Tertia, inter fratres, & sorores spirituales, id est, inter filios tenentis, & tenoros, siue sint legitimi, siue non, dummodo sint naturales, non autem si sint adoptiui, vt §. quod autem, jo. q. 3. & hoc impedimentum est ex statuto ecclesie, in ca. i. de cognat. spirit. & si praecedat, impedit matrimonium, & dirimit contractum, non autem si sequatur. Alia autem sacramenta tale effectum non efficiunt, quia per alia sacramenta non fit aliqua regeneratio, sic eun. Tho. 4. sen. 8. Cū autem cognatio spiritualis sequitur, si ex articulo necessitatis hoc fit, vt cum pater filium in articulo necessitatis baptizat, vel ex ignorantia, adhibita debita diligentia, etiam extra eam sum necessitatis, non impedit, quin quis reddere debeat, & petere possit. Si autem aliter fiat, impedit cognitionem debitorum, non autem redditionem altero exigente, qui non fuit in culpa, secundum Tho. 3. & Pan. in c. 2. eod. tit. licet quidam alij huius determinationi non assentiant.

10. Item notandum si quis post consummatum matrimonium cum vxore, baptizat, vel leuat aliquem, vel aliquam, tunc eius vxor contrahit spiritualem cognationem cum eisdem, etiam quod fornicarie ante matrimonium cognouisset illam, non autem si nondum cognouit, quia nondum effecti sunt vna caro, secundum Pa. in c. Martinus, eo. tit. Circa hoc quidam

dum dubitant de cognata fornicarie, sed sita in dicta determinatione, quae est S. Tho. & aliorum magorum doct. & ratio militat eadem, quia vna caro facti sunt per carnalem copulam, etiam fornicarie.

11. Item non quando plures tenent eundem, non contrahitur inter eos talis cognatio: ideo si vir aliquis & eius vxor tenent simul aliquem (licet sit infidens) tamen inter eos non contrahitur aliqua spiritualis cognatio, sic eun. Tho. in 4. sent. Item quando pater contrahit cum aliquo baptizato, vel christiano, legitimum, vel non legitimum, filij eius naturales, contrahunt cum eodem, & dicuntur confratres, ca. fin. eo. tit. Non autem si filius contrahit, oportet patrem contrahere cum eodem, ca. illud, jo. q. 3. nec trahit ab vno filio ad alium, ideo quauis filius baptizatus contrahat cum leuato, & eius filij, non tamen ipsi leuans, nec filij eius contrahunt cum alijs fratribus leuati, siue baptizati, in d. c. i. Item non baptizatus, vt Iudaeus, si baptizet, vel aliter conueniat, non contrahit cognitionem spiritualem, quia non est capax alienius spiritualitatis. Et si alibi esset consuetudo contradieta, debet seruari, si non seruantur aliquod scandalum oritur, ca. i. eo. tit. Et quod dictum est de baptismo, intelligitur etiam de confirmatione, & quod dicitur de leuante, intelligitur etiam de baptizate, & confirmate, & quod dicitur de viro, intelligitur de vxore, & conuerso, tam per matrimonium cognita, quam per carnalem copulam, quia facti sunt vna caro, vt §. dictum est. §. 10. Quod autem dictum est de consuetudine contraria valet, quia

secundum Pa. in d. ca. i. videtur habere vim statuti.

12. Item non est prohibitum, patrem spiritualem contrahere cum sorore filij spiritualis, ca. fi. jo. q. 3. Item qui non tangit, fingens se esse patrimum, non est patrimum. Si vero tangat, & non respondeat, intendens facere eundem, fit patrimum, quia verba non sunt de essentia. Item secundum Pa. in c. fi. eo. tit. non requiritur quod quis intendat contrahere, sed sufficit quod tangat, vel teneat licite, tunc per procuratorem potest contrahi, sic eun. Pan. in c. veniens, eo. tit. & lo. And. in reg. postea quod, de re. iur. li. 6. Procurator iure qui tenet nomine alterius, si intendit contrahere, contra, si autem non intendit, licet tangat non contrahit, secundum vniuersam opinionem Fred. consil. 15. & non est simile de baptizante, vel leuante nomine suo, qui etiam sine intentione, videtur dicitur, est, contrahunt.

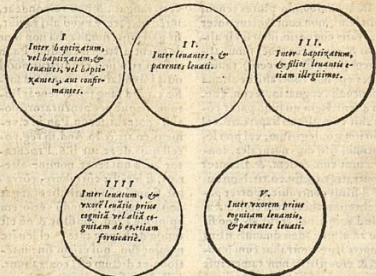
13. Religiosi, canonici regulares, monachi, abbates, non debent baptizare, vel tenere ad baptismum, vel confirmationem, cap. placuit, 16. quatuor. & ca. non licet, de con. d. 4. Neque per reiterationem baptismi, contrahitur spiritualis cognatio, quia non recipitur noui esse spiritualis, sicut in prima baptizzazione.

14. Quādo quis baptizatur in domino, ob necessitatem, contrahitur tunc, non autem postea quando porratur ad ecclesiam, & sunt solemnitates, neque laudes christiana contrahunt, quia tunc non recipit esse spirituale.

15. Titius maritus Rosae, tenet Soeratam ad baptismum, ex quo Rosa fit mater spiritualis Socratis. Titius maritus, & Rosa accipit alium virum, ex quo generat

Bertam, nunquid Socrates poterit accipere Bertam? Quidam dicunt, quod sic, quia non est expressè prohibutum. Ge. in c. 1. e. ritu. tenet, quid non, & melius,

Casus prohibiti in cognatione spiritali.

Quoniam hoc editum de cognatione spiritali prohibitorium est ab ecclesia, consequenter personæ quæ nō excluduntur, admittuntur, nisi aliud existat impedimentum, nec egreditur personas hic expressas, vt in capitulo primo, eodem tit. lib. 6.

16 Cognatio legalis, quæ scilicet est secundum leges humanas, quæ ab adoptione ortū habet, & hæc etiam impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contrahendum, & rationem adducit Tho. 4. sentent. d. 42. q. 2. a. 2. & Pa. in c. 1. eo. tit. in glo. & c. ita diligere. 30. quæst. 3. & habet tres lineas secundum Tho. 5. a. 3. quæ hic inferius ponuntur

quia hic est filius spiritalis, & illa filia naturalis. Vt autem melius intelligantur casus prohibiti, ponuntur quinque domuncule hic inferius.

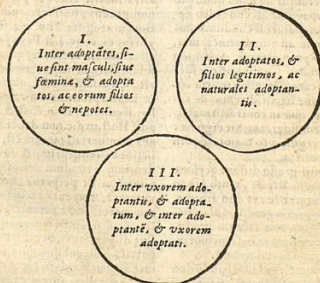
17 Prima est inter adoptantem, & adoptatum, & filios, ac nepotes adoptati, & sic deinceps descendendo. Secunda inter adoptatum, & filios naturales adoptantis, ac legitimos. Tertia est inter vxorem adoptantis, & adoptatum, & inter adoptantem & vxorem adoptati, & hæc tertia linea sicut & prima est perpetua: secunda autem non, quia soluta adoptione possunt contrahere, quia non durat nisi quandiu manet in potestate adoptatis. Vnde mortuo patre, vel filio emancipato, potest inter eos contrahi matrimonium, sed inter patrem naturalem, & matrem adoptatam, & inter patrem adoptantem, & matrem

erem naturalem adoptati nō contrahitur matrimonium, secundum Tho. supra, a. 3. ad 1. & in d. c. ita diligenter.

18 Filius adoptiuius potest, secundum Innocen. & Hosti. in c. vnico. de cog. leg. contrahere cum filia illegitima adoptantis, quia illegitimus non est in patria potestate. insit. de nupt. s. penult. Panor. in c. vnico. eodem tit. in fin. & ibidem in glo. contrarium tenet, cui Tho. consentire videtur, secundum Tab. non autem secundum Sil. & sic prima opinio melior est, quæ etiam sequitur Archie. floren. 3. parte. titulo primo. capitu. 17. & Pita. Ioan de Pla. & alii.

19 Vir & mulier ab eodem adoptati, possunt simul contrahere, quia non reperitur prohibitum: sunt quæ si duo filij spiritalis possunt contrahere, multo magis filij adoptiui, vt innuit Tho. & sequitur Arch. floren. licet aliqui cōtrahant. Et filius naturalis, & filia adoptata, possunt simul contrahere, si vnus eorum emanet per. cap. per adoptionem. 30. quæst. 3. non autem in prima, vel tertia specie, quæ cognatio est perpetua, etiam soluta adoptione. insit. de nupt. s. ergo. Horū autem omnium impedimenti causa est facilitas carnalis copulæ, propter cohabitationem talium personarum.

Casus prohibiti in cognatione legali.

20 Cognatio autem naturalis est duplex, videlicet consanguinitatis, & affinitatis. Consanguinitas secundum San. Tho. in 4. sentent. distin. 40. quæstio. prima, artic. 1.

est vinculum personarum ab eodem stipite descendendum. Et est quasi sanguinis vnitas.

21 Tres linee in gradibus consanguinitatis assignantur. Prima de-

scendentium, vt pater, filius, nepos, &c. Secunda est ascendenti-um, vt filius, pater, auus, & cætera. Tertia est transuersalium, vt fratres, & defcendentes ab eis, inter se in diuersis gradibus con-iuncti. Vna per se iocia non facit gradum propinquitatis, quia nullus est sibipropinquitus, sed alteri. Ideo oportet plures esse personas ad faciendum gra-dum.

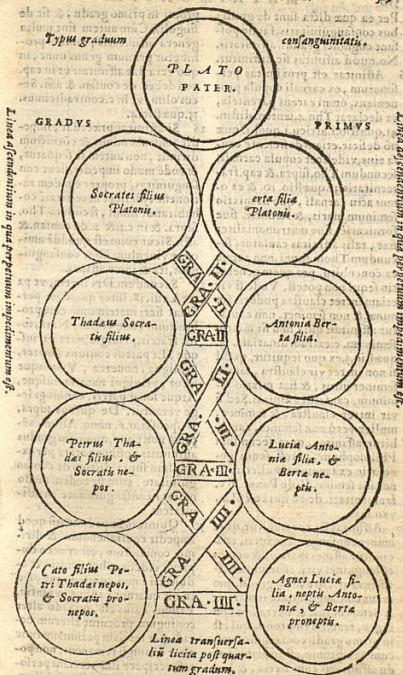
21. In linea ascendenti, & de-scendentium, computatur gra-dus secundum quod in una persona propagatur duersimode ab alia: vt B. filius distat ab A. patre vno gradu, & C. qui est ambobus, in secundo gradu, & sic deinceps ascendendo, & descendendo. In linea verò transuersali, gradus considerantur secundum quod plu-res propagantur ab vno: ideo de-bent computari secundum com-parationem ad vnum principium, ex quo propagantur. Sed quia computatio legalis non conformatur canonice, ideo relicta cõ-putatione legalis, dicemus de cano-nica, quæ in contractu matri-monijs consideratur. Sic ergo hæc prima regula, pro maiori sequen-tium notitia.

22. Quoto gradu distant personæ a communi stirpe, tanto gradu distant inter se, vt duo fratres, sunt in primo gradu, quia a pa-tre distant vno tantum gradu. Hanc regulam manda memoris, quia valde necessaria est.

24. Secunda regula. Quando duæ personæ inqualiter distant à cõ-muni stirpe, quoto gradu remo-tior distat à stirpe, tanto gradu distant inter se, vt quia C. distat ab A. duobus gradibus, & D. di-stat ab ipso A. tribus, ideo C. di-

stare à D. in tertio gradu, ca. si. de consangu. & affi.

25. Tertia regula in linea quot sunt persone, tot sunt gradus, vnaempte, quia vna persona non facit gradum, vt dictum est: ideo numeratque ad quartum gradum inclusiue, quia huiusmodi de consanguinitate impedit contrahendum matrimonium, & di-rimit contractus. Vnde ad transfereundum gradus prohiberi sex persone requiruntur, quæ quin-tum gradum constituunt, in quo licet cõrariere, & non infra. Antiquitus in noua lege vsq; ad septimum gradum matrimonia e-rant prohibita, sed postmodum ecclesia ad quartum gradum in-clusiuè restrinxit, vt patet in ca. non debet. de consan. & affi. quia vitra inutile erat, & periculoso, gradus prohibere, cuius ratio-nem assignat Tho. in 4. sent. vbi supra, artic. 4. & Papa potest circa hoc ita ordinare, quia non solum sacramentum matrimonium est, sed etiam in officium narra-re. Et ista prohibitio d. c. non debet. secundum Ioan. And. & Pan. post Host. in d. c. non debet. in linea ascendenti tantum est, cum in linea ascendenti & descendenti secundum veriore opinione sit perpetua, quia si viuerent, semper illa reuerentia remaneret. Inter parentes, & filios, vt d. Arch. floren. nunquam fuit dispensatum, nec dispensari potest, vt dicunt doc. quia est de iure diuino, fundato super natu-rali. In quibus autem gradibus dispensari possit, satis est dictum supra, Dispensatio. §. 9. Vt au-tem clarius dicti gradus cognos-ci valeant, exemplum ponitur, & figura sequens.

Per ea quæ dicta sunt de gradibus consanguinitatis, facile possunt cognosci gradus affinitatis. No. quod affinitas sic diffinitur.

- 26 Affinitas est proximitas personarum, ex carnali copula proueniens, omni carens parentela, vt declarat Tho. 4. sentent. distin. 41. quæstio. l. articulo. 1. quol. i. que nō deficit, etiam deficiente causa eius, videlicet copula carnali, secundum Tho. supra. & cap. fraternitatis 35. quæstio. 10. & ex omni agū carnali, quo fit mixtio seminum maris, & femine, sine fornicariis, sine matrimonialiter fiat, talis affinitas causatur, secundum Thom. supra, non autem ex concubitu, per quem generatio sequi non potest. Vnde si vir etiam intret claustra pudoris femine, & non feminet, non causatur affinitas: quia non fit mixtio seminum. c. extraordinariam. 35. quæstio. 3. ex quo sequitur, quod si non intret vir claustra, tamen feminetur, & fiat mixtio seminum, causatur affinitas. Sed si vir intret claustra, & feminet, mulier verò non feminet, causabitur affinitas, quia secundum Philosophum, potest sequi generatio ex sanguine mulieris, sine eius femine. Vide Panor. in c. fraternitatis. de eo qui co. cōsan. vxo. suz.

- 27 Affinitas sic contrahitur, quia omnes consanguinei vxoris, efficiuntur affines marito, & omnes consanguinei viri, efficiuntur affines vxori, in eodem gradu, quo erant consanguinitate iuncti: vt si Sempronius, & Berta sint coniuges, frater Sempronii, qui est in primo gradu consanguinitatis cum Sempronio, est in primo gradu affinitatis cum Berta, & Petrus frater Bertæ est affinis Sē-

pronij in primo gradu, & sic de singulis. Cum autem sint multa genera affinitatis, tantum prohibetur primum genus nunc, in quo vera fiat affinitas: vt in cap. non debet. de consan. & affi. Secus olim, vt in c. contradicimus. 35. quæstio. 4.

28 Si affinitas præcedat, impedit contrahendum, & cōtraçtum dirimit, non autem si sequatur, & eodē modo impedit, sicut consanguinitas, propter eandem rationem: videlicet necessitate cohabitandi simul, secundum Tho. supra. in c. r. & 2. de consan. & affi. Sicut enim est quoddā amicitie vinculum inter consanguineos, ita & inter affines.

29 Secundum Dei legem, vt patet Leui. 18. inter qualdam personas fieri matrimoniu erat prohibitum: vnde ierusalem, Nata, soror fratris, priuigna, nata vtriusque, & Patruj coniunx, mater, priuigna, nouerca, & Vxorisque soror, priuigni nata vtriusque, Atque soror patris, coniungi lege vetantur. De quibus supra, Dispensatio. s. nono. Aliud exemplum non pono, quoniam gradus affinitatis possunt patere per exemplum supra dictum de consanguinitate, cum sit eodem modo mutata consanguinitate in affinitatem.

30 Quintum impedimentū quod impedit contrahendum, & dirimit contractum, est crimen duplex, videlicet homicidium, & adulterij: non cuiuscunque, sed in his quatuor casibus, vt infra. Primus casus est, quando alter coniugum procurat alterum occidi, per tertiam personam: tunc alter coniugū remanens, non potest accipere illā tertiam personam in perpetuū. c. laudabilem, de con.

de con.

de conuer. infide. & requiruntur tria. Primum quodambo machinentur in mortem alterius coniugum, videlicet, alter coniugū, & illa tertia persona. Secundum, quod tali machinatione sequatur effectualiter mors. Tertium, quod hoc fiat, vt possit cum illa tertia persona contrahere: quod si machinatio adesse, & mors sequeretur, & non hac intentione machinatum esset, secundū quod ferē omnes limitant, non impeditur, sed Caiet. in summa ibi dicit, quod hæc non est bona limitatio, quia cum spectet ad ius potestium, & iura non apponant hanc limitationem, vt patet inueniunt, nec aliquis alius canon allegatur ad hoc, non apparet securitas appositionis huius limitationis. Vnde vult ipse Caiet. quod siue fiat cum tali intentione, vt inter eos fiat coniugium, siue non, interuenientibus aliis conditionibus impeditur, quonia in d. ca. super hoc. eo. & in c. laudabilem. de conuer. infid. talis non fit limitatio, idē securum non est sic limitare. Et hæc determinatio Cai. satis rationabilis est, quia in iure postiuo sumus.

31 Secundus casus est, ex homicidio mixto adulterio. Quando scilicet alter coniugum adulteratur, & per se, vel per aliu occidit alterum coniugem, tunc interdicit remanentem, & personam, cum qua cōmisit adulterium, non potest esse matrimonium, vt in dicto cap. super hoc. de eo qui du. in ma. quam pol. per adult. & c. si quis viuente. 31. q. 1. & intelligit secundū doct. si fiat intentione, vt fiat inter eos matrimonium, aliter non impeditur: quod non placet Caiet. vt supra, immediate diximus. Quia siue

adfit intentio, siue nō, impeditur mixto promissioni, cum fide data, vt cū Berta vxor Petri, dicit Antonio, quod post mortem Petri accipiet ipsum in virum, & ad fidem, permittitque carnaliter cognosci ab Antonio. siue enim promissio hæc præcedat, siue sequatur adulteriu, nunquam inter hos, adulteros potest esse matrimonium: vtiam mortuo Petro. c. si quis vxore. de eo qui du. in ma. quam pol. per adult. & c. relatum. 31. q. 1.

32 Quartus casus est ex adulterio mixto contractu alterius matrimonij: vt si Petrus habens vxorem, contrahat de factō cum alia, & cognoscat illā, siue adulterium præcedat talem contractū, siue sequatur, inter Petrum, & alteram, cum qua de factō contraxit, stante primo matrimonio, nūquam poterit esse matrimonium. c. significauit. de eo qui du. in ma. quam pol. per adult. c. literarū. c. si quis. Intellige prædicta, si mulier illa adultera sciebat Petrum esse vxoratū, quādo contraxit cum eo, & adulterauit, vel si nesciuit quando contraxit, sciuit tamen atequam adulterauit, vel postquam sciuit, tamen postea cum eo le miscuit. Si verò nesciuit Petrum esse vxoratū, nisi post mortem vxoris eius propriæ, potest si vult contrahere cum Petro, quoniam ipsa mulier non commisit adulteriu formaliter, quia putabat Petrum esse suum verū maritum. Requiritur ergo primò, quod contrahat de factō per verba de præfenti. Secundo, quod interueniat adulterium. Tertio, quod vterque sciat, quod d habet aliam, vel aliam. Ex quibus sequitur quod

si Petrus mortua prima vxore vera, contrahat de nouo cum tertia, non obstat contractu factu per verba de presenti cum secunda adultera, stabit cum tertia, etiā si post mortem primæ cognosceret secundam, ipsa secunda ignorare adhuc. per c. venies. de eo qui du. in ma. quam pol. per adult. Quod si Petrus post mortem primæ cognosceret secundam ignorantem adhuc, affectu maritali, & postea contrahat per verba de presenti cum tertia, antequam secunda sciat impedimentu, quod erat, tertia erit vxor Petri, & non secunda, quia cum secunda nõ est matrimonium, nisi de nouo consentiat. Cuius signum est, quod cognito impedimento quod erat ante, non obstat copula habita, etiam affectu maritali, facta tamen per ignorantiam, quia credebatur illum esse virum suum, & non erat, potest se ab illo separare. Hæc verior opinio, quantum quæstio sic valde dubia. Vide Tab. impedimentum 7. §. 2.

34. Quidam ponunt quantum casum sic. Si mulier occiderit vxorem alterius, ut ipsum habeat in virum, vel econuerso, vir occiderit maritum alicuius, ut eam habeat vxorem inter homicidam, & relicum, vel relicam, nõ potest esse matrimonium: & adducunt c. si quis viuente. Sed quia canon ille loquitur de homicidio mixto cum adulterio, ideo standum est in casibus illis solis, qui in iure sunt, de quibus iste non est. Placet hoc Cai. ibi in summa: secus quando interuenit adulterium, vt supra dictum est satis.
35. Impedimenta alia quorundam criminum, ponit Thom. quarto sentent. dist. 35. in expositione literæ: vt est Incestus. c. si quis vi

duam. Vxoriscidium. c. admonere. 33. quæstio. 2. Rapus alicuius spon. æ. capitulo. statum. 27. quæstio. 2. Leuatio proprii filij de fonte, insidando matrimonio, capi. de eo. 30. quæstio. 1. Interfectio sacerdotis. c. qui presbyterum. de pœ. & re. Penitentia solennis. 33. q. 2. c. de his. Acceptio monialis in vxorem. c. hæc verò. 27. q. 1. Hæresis, secundum Thom. 4. sentent. dist. 38. Hæc prædicta non dirimunt contrahatum, sed impediunt contrahendum, quia contrahendum peccatur, si fiat sine licentia episcopi. vel potestis dare: & dicit Archid. quod moraliter agitur. Considerando tamen, que est optima legis interpret, est seruanda. Si coniugium est petere licentiam, non petendo peccatur: si non est constitutum, non credo esse peccatum, cõtrahere in his casibus, nisi aliud interueniat.

36. Sextum impedimentum est, dispersitas cultus, nõ inter baptizatum, & non baptizatum, non potest esse matrimonium, cum sine baptismo nullum possit recipi sacramentum: secus quando sunt baptizati, licet sint hæretici, excommunicati, vel apostatae, tenent matrimonium contractum inter eos: licet male faciant sic contrahendo. c. caue. 3. quæstio. 1. Ibi est prohibitio. Potest tamen Papa pro aliquo magno casu in hoc dispensare, quando ex hoc speraret conuersionem alterius coniugis, secundum quemdam, Ioan. Andr. in c. fin. de condi. spo. licet Car. teneat quod nõ possit. Sed quia hæc prohibitio est ex statuto ecclesiæ, ideo videtur quod possit vbi nõ imminet periculum subuersionis alterius ad infidelitatem, & si papa dispensaret, esset quidem matrimonium, vt est in

naturæ

naturæ officium, non autem vt sacramentum, quia sine baptismo in altero coniugum non est sacramentum, & hoc intèdit cardinalis, quia Papa non potest super sacramentis, &c.

37. Infideles possunt contrahere in omnibus gradibus non prohibitis diuina lege, & si conuertantur, in illis remanere, secundum Thom. quarta sententia. dist. 39. a. 1.

38. Si alter coniugum infidelium nolit conuerti, nec est spes conuersionis, nec qui vult conuerti, potest secum habitare sine iniuria creatoris, vel sine mortali, vel nõ vult secum habitare, etiam requisitus, potest nubere liberè, & vouere castitatem, & ordinari, & postquam contraxit cum alia, est solutum primum matrimonium. Sed antè si vult conuerti, vel est spes de conuersione, vel vult secum habitare sine iniuria creatoris, non potest cum alia contrahere, secundum Thom. supra, artic. 4. & 5. Ex hoc patet, quod Panormit. in c. gaudemus, dummodo in glo. in vers. compellentur, male dixit, dicendo matrimoniu esse solutum antequam contrahat, sed soluitur dum contrahit in fide, quia hoc est maius vinculum.

39. Si coniuges infideles conuertantur, si erant coniuncti in gradibus lege naturæ, vel Dei prohibente, debent separari: si autem lege tantum humana, possunt cum illis remanere. Si verò plures quos habuerit vxores, quod est contra legem naturæ, & conuertatur omnes, remanebit cum prima. Quod si prima non vult conuerti, accipiet quam voluerit de aliis conuersis: etiam si didisset libellum repudij alicui,

que erat sua vxor, quia repudiu est contra legem naturæ, secundum Thom. supra.

40. Si vnus coniugum conuertatur, alter non, filij qui rationis vsum non habent, debent dari conuersio. Si vero habent rationis vsum possunt iequi quem volunt. c. gaudemus. & c. aliteris. de conuer. infid. Nullus enim ad fidem inuicem compellitur, quia credere voluntarium est.

41. Septimum impedimentum est vix, id est, violentia, siue sit abso luta, vt coactio, siue violentia, quæ est per metum cadentem in constantem virum, vt metus stupri, status, verberu, necis, & aliorum, que etiam homo constans timeret. Hæc enim vis impedit matrimonium, & dirimit contractum. Nam talis non consentit in matrimonium perpetuo, sed tantum pro tunc. Et quia ecclesia vult matrimonia esse libera, ideo non tenet, secundum Thom. 4. sent. dist. 19. a. 2. & 3. quolibet. & Pan. in cap. cum loci. de spon. Si tamè postea tacite cõsentiat, ratificatur matrimonium, dummodo consensus alterius perseueret, alter non tenet: etiam si confirmatur iuramento, vel permisit se cognosci carnaliter, si de nouo non consentiat, quia primus consensus non valuit: etiam si voluntarie consentit, tamen propter metum tunc consentit, non tenet, quia hoc non fuit pure voluntarium, sed mixtum cum violentia, & sic ex statuto ecclesiæ non valet. Quod bene notari debet: propter multa matrimonia facta tali metu, & nunquam postea ratificata.

42. Octauum impedimentum est ordo illicitæ sacer. habentes enim aliquem ordinem sacrum, non possunt

- possunt contrahere, & si contrahunt, non tenet, sed sunt excommunicati. in cle. eos. de consang. & affinit. quod autem impediat, est c. vnicū. de voto. lib. 6. supra, in tertio impedimento. §. 8.
- 43 Nonum impedimentum est, quando scilicet vna persona, est alligata alteri in matrimonio per verba de presenti, non potest cum alia persona contrahere, & si contrahit, matrimonium nullum est: etiam licet non consummasset cum prima. c. licet. de spon. duo. Si autem ante consummationem alter coniugum religionem ingrediatur, & proficatur, post professionem remanens in seculo, potest nubere cui vult liberē. Si autem esset tantū per sponsalia quia alligatus, secus est. infra, Spōsalia. §. 7. licet enim non possit contrahere, si tamen contraheret, teneret, quanvis mortaliter ageret.
- 44 Credens maritum suum esse viuum, cum tamen sit mortuus, & contrahēs cum aliquo, & credens non posse contrahere, non est matrimonium, quia non est consensus in matrimonio, cum non posse esse credit: secus si contraheret credens posse contrahere: consensit enim in matrimonio, quod credit posse esse, & de facto potest, cum verique sit solutus, & nullum ad se impedimentum, secundum Verue, & Archiep. floren.
- 45 Dubitans de morte coniugis, non sufficit expectare per quinquennium, sed debet expectare certitudinem mortis. cap. dominus. de secun. nup. ca. in presentia. de sponsa. & certum dicitur, quod per violentas presumptiones habetur. Vt quia in acie fuit & aliis redeuntibus ipse non ve-

nit, vel quia per amicorum. literarum constat, vel huiusmodi. Et si contraxit, & est dubitans, debet reddere debitum, sed non exigere: & si postmodum sciat pro certo primum viuere, dimittat secundum, & reuertatur ad primum, in d. c. dominus. quod si steterit cum secundo, reputabitur adultera. c. cum per bellicam. 34. q. 2. & primus tenetur eam recipere, per di. cap. cum per bellicam. nisi cognito primo viuere, permisisset se cognoisci ad secundum. De huiusmodi certitudine, iudex iudicabit, consideratis circumstantiis, vtrum sit certum, vel non, secundum Panormit. in d. capit. in presentia. qui post longā disputationem sic concludere videtur.

Decimum impedimentum, est publicæ honestatis iniuria, quæ oritur ex sponalibus, & ex matrimonio non consummato, secundum Tho. 4. senten. d. 41. q. 4. arti. 1. quol. 4. Quod autem impediat, habet ex statu ecclesie. c. continebatur. de spon. impub. & cap. iuuenis. de sponsa. & impedit vsque ad quartum gradum, sicut affinitas, & consanguinitas: siue sint pura, & certa, siue sint nulla ex causa consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, vel alia causa: dummodo non sint nulla ex defectu consensus, vtpote facta ab infante, vel furioso, secundum quod fuit determinatum post S. Tho. in ca. vnicō. de spon. lib. 6. Iustitia igitur publicæ honestatis, vetat illos inter quos sunt, vel fuerint sponsalia pura, & certa, posse eū consanguineis alterius partis vsque ad quartum gradum contrahere. Vnde Titius mortua sua sponsa, vel etiam viuente, non potest contrahere cum aliqua consanguinea

guinea sive sponsa, vsque ad quartum gradum, neque sponsa cum consanguineis Titii similiter. Secus quando non essent vera sponsalia, ex defectu consensus, vtdictum est, vel conditionata conditione suspendente actum, de quibus infra, vel incerta, vt si promissit ducere filiam Ioan. qui lo. plures habet filias. Vide hæc in d. c. vnicō. & in d. c. iuuenis. & ca. sponsa. de spon. Et idem dic, imo magis, de matrimonio non consummato, secundum Panorm. in d. cap. sponsa. & d. cap. iuuenis. Et hoc impedimentum impedit contrahendum, & dirimit contractū, sicut de alijs impedimentis supra diximus.

- 47 Vndecimum impedimentum impediens contrahendum, & dirimens contractum, est impotentia coeundi, quando scilicet est perpetua, siue procedat ab intrinseco, vt ex naturali conditione, siue ab extrinseco, vt ex maleficio. c. quod sedet. eo. ritu. & est hoc ex statu ecclesie, secundum Tho. 4. sent. d. 34. Iudicare autem an sit perpetuum, vel non, ad ecclesiam spectabit, quæ statuit spatium triennij infra quod, nisi alter coeugum factus sit habilis ad coeundū, data opera ad hoc fideliter, vt cōsummaret, ab ipsa ecclesia separatur matrimonium ex statu ecclesie, fundato in ratione naturali. Nam per matrimonium datur potestas verique in corpus alterius, quod non posset dari existente perpetuo impedimento, quod quomodocunque proveniat, siue ex nimia caliditate, siue frigiditate, siue maleficio, siue afectione, siue alia causa, impedit, & dirimit. Secus si autem quando non est perpetuum, licet per plures annos steterint

non valentes, & fuerit separatū per ecclesiam matrimonium, & postmodum reperitur potens, reintegrabitur primum matrimonium, & dirimetur secundum, vt Thom. supra affirmat. Vide Panormit. in cap. laudabilem. & cap. fraternitatis. eo. tit.

48 Quando contrahentes sciunt tale impedimentum, & tamen contrahunt, tenet matrimonium quoniam alium finē querunt ex hoc contractū, & ius non prohibet, secundum Tho. supra, ad 4. hæc est verior opinio, quam sequitur Tho. Pe. de Pa. & Arc. flo. licet Pa. in c. consultationi. eo. tit. Inn. & Host. dicant, quod nō est verum matrimonium, si scienter contrahit. Vnde quatuor requiruntur ad hoc quod impediat. Primum, quod præcedat tale impedimentum, quia si sequitur matrimonium ratum, non potest dirimere. Secundum, quod sit tantum impedimentum, quod nullo modo possit coire. Tertium, quod sit perpetuum. Quartum, quod sit ignorantia maxime facti.

49 Impedimentū maleficij, quod nisi maleficio, vel arte demonis potest solui, debet reputari perpetuum, quia nunquam licet illud solueret. supra, Maleficio. §. 2. & secundū Tho. 4. sent. d. 34. a. 3. ad 3. Differentia est tamē inter frigidus, & maleficiatus, quia frigidus post separationem matrimonij, nō datur licetia nubēdi alteri, quia frigidus vni, est frigidus alteri: maleficiatus autē, datur licetia nubēdi cui velit, quia licet non possit cum vna, poterit cum alia, secundū Th. supra, a. 3. & ex experientia sæpius probatū fuit.

Qui contraxit cum virgine, & non potest aperire claustra pudoris, licet possit cum corrupta miserī,

& contra votum, quia Deo fit promissio, est mortale. Si quis tamen contraheret post votum simplex, cum intentione non consummandi matrimonium, sed in-gredendi religionem, ante consummationem, non peccaret mortaliter: quia non agit contra votum, tenetur tamen postmodum ingredi religionem, secundum Caiet. in sum. libi. matrimonium. In reliquis autem casibus, non iudices mortale, si quis contrahat, quando desit contemptus, nec est consuetum petere licentiam, quia episcopi scientes, & nihil dicentes, videntur consentire. Turtius tamē est petere dispensationem, vel per se, vel per alium, & episcopus potest dispensare in omnibus, præterquam in voto, & spōsalitio, quia ista duo aliunde habent robur, quam ex iure positivo, secundum Caieta. vbi supra.

61. Debent etiam matrimonia publice fieri, præmissis bñnis, vt si quis fieri aliquo impedimento, &c. dicat, vbi tamen est consuetudo, & omittendo incurrat peccatum, secus vbi non est talis consuetudo, sed clandestinē contrahens sine sufficientibus testibus, mortaliter peccat: tum ratione scandali, tum ratione periculi, quæ possunt oriri, vt quotidie experimur. Possent autem per accidens aliquando cōtrahi secreta, sine peccato, vt quando contra dō matrimonium in facie ecclesie, reperitur impedimentum dirimens, quod erat secretum, & de nouo oportet cōtrahere, sufficientibus dispensatione occulte contrahere. Possent & alius casus occurrere excusans matrimonium clandestinum, scilicet tamē publicandum, & non esset mor-

tale. c. fin. de clan. despon. & cap. aliter. 30. q. 5. Vide etiam Caiet. in 3. parte, supra, Sancti Tho. circa finem de hoc.

62. Licet sponsalia, & matrimonium omni tempore fieri possint, cum non sit prohibitum, & petitio, vel redditio debiti, tamen certis temporibus prohibetur traditio nouæ spōsiti, & nuptiarum celebratio, & huius rationem assignat Thom. in 4. sent. d. 32. a. 11. Interdicitur enim ab aduentu vsque ad epiphaniā, 4 septuagesimam vsque ad octa. paschæ, & a tribus diebus ante ascensionem, vsque ad octa. Pentecostes. c. non oportet. 33. q. 4. & tribus c. sequentibus de matri. contra. c. contra inter. per totum, & c. capellanus, de ferijs. Quando autem incipiunt dicti dies, & obseruatio, an in vesperis, vel post, & quando finiuntur, an intelligatur octa. epiphaniæ inclusiue, vel octa. pentecostes, quæ est dies trinitatis, standum est consuetudini, secundum Arch. flo. infra. Nuptiæ, per totum.

63. A consummare matrimonium his diebus, fit peccatum mortale, quidam dicunt quod sic, quia principalis causa prohibitionis videtur esse consummatio, secundum Thom. supra. & dicit capellanus, prohiberi videtur copula, vt d. gloss. ibi. & Ray. dicit quod tria prohibentur, traditio, consummatio, & solennitas nuptiarum. Tab. in verso. impedimentum. 14. §. primo. tenet quod causa principalis est consummatio, ideo sine peccato fieri nō potest. Caiet. autem in summa, ver. matrimonialis usus. capite 7. tenet oppositum.

64. Dicit enim quod consummare illo tempore, quo sunt prohibere traditio, & nuptiæ, est quidem

dem peccatum, quia fit contra finem præcepti, sed non mortale, si fiat sine solennitate, & translatione vxoris in domum, quia hoc non inuenitur alicubi prohibitum, nec cadit sub prohibitione ecclesie, vt prohibitū, sed vt finis prohibiti. Aliud est enim quod præcipitur, aliud quod est finis præcepti, sicut finis præcepti ieiunij, est eleuatio mentis, fit tamen quis ieiunat, & non eleuat mentem, non est transgressus præcepti, & hæc opinio mihi magis quadrat, & pro vera illam teneo.

65. Peccat etiā mortaliter, & peccato sacrilegij, contrahens per verba de presentī, & non intendens animo contrahere, quia meretur perniciosē in sacramento, & est infidus, teneturque parti laicæ: & tale matrimonium non tenet, cum non sit verus consensus. Sacrilegium etiam committit contrahens cum aliqua conditione contraria bono matrimonio, videlicet, contra fidem, prolem, & sacramentum. c. vlt. de condi. apposi. vt si deducatur in pactum sterilitatis, totalis separatio, vel non redditio debiti. & in his casibus, vltra peccatum, matrimonium non tenet, in dicto cap. xlii.

66. Peccant etiam mortaliter, cōtrahendo matrimonium ad malum finem, vt cum quis accipit vxorem, vt ea abutatur liberius, vel vt foretur. Qui verō contrahit, non propter principalem finem, primo, vt propter prolem generandam, vel propter vitandam fornicationem, sed vel propter delectationem, vel diuitias, vel parentelam, & huiusmodi. Licet ordo præpōneretur, non tamen mortale peccatum incur-

rit: quia non interuenit abusus sacramenti, nec hoc sacramentum ordinatur ad finē extraneū, sed remanet ordinatum ad iurum finē, qui est iuxta potestatem corporum coniunguatur sentit Caiet. supra. Peccatum autem interuenit, quoniam debitus ordo non seruatur.

67. Peccat etiam mortaliter, etiam siens excommunicatus, vel in peccato mortali, sine contritione cōtrahens: quia cum sit indignus iniuriam facit tali sacramento. Et intellige etiam de minori excommunicatione, quia separatur a participatione passiuā sacramentorum: idcirco antequam contrahat, faciat se absolui, & contra teatur deuoē, vt hoc sacramentum dignè cum Dei gratia recipiat, aliter sacrilegij peccatum committit.

68. Quantum autem ad summam trimoniij, multipliciter peccatō contingit. Primo, quando quantantur propter delectationē vti actū coniugij, & vni altera parte. Secundo, quando seruatur, sed non debium modum, vt si mulier viuis supergrediatur, vel aliter, & tunc est mortale. Tercio, quando impeditur quod nō potest nec qui generatio supra, luxuria, &c. Quod si non impeditur generatio, & fiat ex rationabili causa, vt ne comprimat proles in ventre, & huiusmodi, erit sine peccato. Tercio mulier peccat potendo debita tempore mensu struorum, non tamē mortale, si neque etiam reddendo: secundum Caiet. supra, quia nulli facit iniuriam, qui iure suo vititur. Quarto, vt actū coniugij, cum periculo abortus, vel notabilis nocentia aduentu, & non curat, mortale

ter agit: quia est contra charitatem proximi.

69 Negare debitum coniugis peccati expresse, vel interpretatiue, sine rationabili causa, est mortale: quia contra iustitiam. Rationabilis causa est, quando non potest sine periculo vite, vel grauis infirmitatis: ideo si lepra sit infectiva alterius, vel alia infirmitas, non tenetur sanus alteri reddere debitum cum periculo. Secus quando non esset periculum. supra, Debitum. s. 3. Similiter quando petens commisit adulterium: quia ius petendi amittit: ideo exactus non tenetur reddere. supra, Debitum. s. 4. & 16. Diuortium. s. 9.

70 An sit mortale reddere debitum ante benedictionem. debitorum. s. 12. & de tactibus, qui sunt inter coniuges, supra, Debitum. s. 8. & multa habes ibi ad hoc. Et Caic. in commentarijs tertij parit. S. Th. circa finem.

71 De benedictione sponsum, consuetudo debet attendi. Secunda nuptia, quae secunda sunt ex parte amborum coniugum, non debent benedici: si autem sunt secunda ex parte vtri tantum, & non vxoris, vt cum virgo accipit viduum, debent benedici, sed si sunt secunda ex parte vxoris, & non viri, vt cum vidua accipit iuuenem non viduum, non benediciuntur, secundum Tho. 4. sen. d. 4. q. 1. cl. a. 2. In e. vir autem de fecunditate nupt. non fit differentia inter virum & vxorem, sed dicitur quod siue vir, siue mulier transiens ad bigamiam, non debent benedici, ne iteretur benedictio. Quia vero consuetudo in multis locis aliter habet, ideo Tho. attulit rationem talis consuetudinis, quae quasi vbiq. seruetur, & si non

esset cōsuetudo, credo quod statim deberet illi c. tanquam determinationi ecclesiae: & sacerdos iterans benedictionem, quando non debet, graniter peccat, & punitur, in c. de fecunditate nupt. nisi obster consuetudo, secundum Pa. ibi. & Ioan. An. & sponfa, quae non est virgo, non debet benedici. ca. feriatum. 32. d. & etiam debent benedici post cōsummationem, secundum Tab. impeditum. 14. si hoc habeat consuetudo.

72 Non licet viro ob adulterium vxoris eam totaliter dimittere, & aliam accipere, secundum cōmunitatem doct. Caic. autem super Matt. 19. tenet q. potest, ex textu euangelij, vbi dicit Christus, Qui cumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit (scilicet in vxorem) mœchatur. Ibi enim mota quaestio, dicit se sonare sensum planum scripturae, sed quoniam non audeo me opponere contra torrentem doctorum, & iudiciorum ecclesiasticorum, ideo dixi res tu nihil disponere de dimittere fornicariam. Intellego igitur ex hac domini Iesu Christi lege, licitū esse Christiano, dimittere vxorē ob fornicationem carnalē ipsius vxoris, & posse aliam ducere vxorem, salua semper ecclesiae distinctione, quae haecenus non apparet. Nam decretales pontificis, de hac materia, non sunt diffinitiuæ fidei, sed iudiciales facti. Profiterentur autē ipsi pontifices, vt patet in e. quanto, de diuor. & ca. licet. de spon. duo. in his iudicijs aliquando errasse matrimonium, nec ex his intelligas, vxores posse dimittere viros fornicantes, quoniam Christus non concessit hoc, nec est par ratio: sicut nec in veteri lege, vxor poterat repud

repudiare virum, sicut e conuerso. Nec ego sum primus, qui hinc euangelij textum intellexi, quoniam B. Amb. sic intelligens, idē dicit, & docuit, primus Corin. 7. hęc Caic. quasi de verbo ad verbum, sed oppositum est verum, vt tenent doct. in 4. sent. d. 35. ibi dicit Tho. quod nihil adueniens supra matrimonij, potest ipsum dissoluere. Et super primā Cor. 7. idem tenet, exponens illud, Præcipio non ego, sed dominus, vxorem à viro non discedere. Et Tho. soluit illud dictū Matthæi. 19. quod Caic. accipit pro argumento: & dicit, quod talis obiectio procedit ex falso intellectu. Item quia Caic. allegat dictum Amb. sed miror, q. Ambro. pro se adducat, cū magister ibi dicat, quod hæc verba non sunt Amb. sed à falsarijs in libris Amb. creduntur posita. Ideo Paulus postquam dixit, aut viro reconciliatur, de viro intulit. Et vir vxorē, non dimittat, scilicet totaliter.

74 Potest tamen dimittere quod ad thorum, ex causa, vt 5. Diuortij. s. 2. hæc sequere veritate.

75 Septem casus sunt, in quibus vir mulierem adulteram non potest dimittere. Primus, si ipse vir etiā fornicatus est. e. significasti. de viro. etiam post separationē reintegrabitur, etiam si occulte: quia non deficit ius, sed probatio, secundum Tho. supra, a. 6. ad 5. Secundus, si vir vxorem prostituit, in d. e. significasti. in gl. vel si non prohibuit cum poster, quia videtur idem quod consentire: non autem si dedit occasionem indirecte, vt non bene prouidendo, & huiusmodi. ca. ex literis, de diuor. Tertius, quando mulier non potest credens probabiliter virum suum mortuum, tunc non repu-

tatur adultera. Quartus, si cogitata fuit ab aliquo, latenter intrata lectum sub specie viri. Quintus, si fuit vi oppressa ab solute, capit. propositio. 32. q. 5. Sextus, si post adulterium sponte reconciliatus, eam carnaliter cognouit, vel eam publice adulterante, tenet in consorcium maritalē. 32. q. 1. c. 2. & 3. Septimus est in ca. gaudeamus de diuor. Si matrimonio in infidelitate contracto ex parte vtriusque, vir dederit vxori libellum repudij, & vxor alteri non perierit, tunc si vterque conuertatur, tenetur eandem vi accipere. Alij addunt Octauum, vt etiā ponit Thom. I. Cor. 7. quando vir dedit occasionem mulieri adulterandi, non reddendo ei debitum, contra eius voluntate, vt in e. secundum verba. 33. q. 5. Alij dicunt non propter hoc excusari, quin maritus possit eam dimittere. ar. ibi in gl. Vide supra, Diuortium. s. 4.

Dimittere vxorem adulteram luore viduiz, vel propter luctum, peccat, secundum Tho. 4. senten. d. 35. a. 6. non autem si ad propulsandā patriam infamia, ne videatur criminis particeps, vel ad correctionem vitij vxoris, vel euitandum prolix incertitudinem. Quomodo autem debeat procedi in accusatione circa adulterium, quando queritur separatō, vide Tho. vbi s. a. 3. ad 5. & in c. iux. de procur. Quomodo etiam propter aliud crimen possit fieri diuortium, supra, Diuortium. s. 8.

76 Si mulierem adulteram ponit car de adulterio, vel est spes correctionis, non tenetur vi procepto eam dimittere, quia pœna corrigens non requiritur, vbi est emendatio. Si autem illa

non pœniteat, tenetur dimittere ex præcepto: ne eius peccato cõsentire videatur, dum correctiõnem debitã non apponit, secundum Tho. vii. supra. a. 2. Si tamẽ crimen sit occultum, nec probari possit, non debet eam dimittere, secundum Pet. de pal. in 4. sen. & quando plus cohibetur retinendo, quam eam relinquendo: vt si timeat quod sic se prostuet, vel quando maritus timet sibi de incontinentia. In his casibus, secundum Pe. de palu. 3. non debet eam deserere. Quod si non dimittitõ immineat scandalũ, debet notificare causam, quare hoc facit si potest, quod si non potest, non curet. Et si aliqua autoritas sanctorũ videatur cõtraria, debet intelligi extra prædictos casus. Si autem inueniat incorrigibilem, possit eam includere, quod melius esset quã deserere. Mulier autem non sic tenetur virum deserere, quia non tenetur corrigere virũ, nec scandalum de hoc nascitur, & melius est illi cohabitare, quia pro tunc vitatur fornicatio, quam cum alijs faceret, nam quanto magis accedit ad vxorem, tanto minus ad alias feminas vadit. Si tamen nollet eam cognoscere, nisi contra naturam, vel timeret, quod eam traheret ad peccatum, debet eum deserere si potest, vt mali imminentes occasione ferat.

76 Quamprimũ cõstat vir de adulterio vxoris, potest illam dimittere quo ad thorum, proprio arbitrio: nec tenetur reddere debitum exigenti, quia præiudicaret sibi: secundum Tho. supra. a. 3. & si eret irregularis, id est, bigamus, nisi per ecclesiam cõpelleretur: & tunc rãtiter reddens,

nullum sibi præiudicium facit. Quo autem ad thorum, & cohabitationem, non potest dimittere, nisi ecclesiã iudicio: & si dimiserit, potest cogi ad habitandũ eũ ea, vel nisi statim possit adulterium probare secundum Hoff. infra odo dies. 3. q. 2. c. ecclesiastica. Ideo diuortium, nõ nisi iudicio ecclesiã potest fieri, secundum Tho. nisi fornicatio sit carnalis, & notoria. Quod si sic est, potest. c. de illis. de diuort. Secus de fornicatione spiritali, & notoria. capi. porro. eodem titu. secundum verò Pa. ibi, quando est notorium, est par ratio in vtroque. glof. in capitu. fina. de conuer. coniu. Quando aliquid dicitur notorium, supra. Manifestum, per totum, & Notorium, s. primo.

77 Si alter coniugum adulterauit secretẽ, si petat debitum, non coactẽ, sed humiliter, non propter hoc mortaliter peccat, licet fornicando ius petendi perdidit, scilicet quasi sibi debitum, nõ autẽ quomodo petere quasi rogando, & non cogendone: tenetur reuelare vxori hoc, quia cum hoc sit introductum fauore coniugis non peccantis, si sciret hoc, & redderet, præiudicaret sibi, non autem si ignoranter reddat. Sic tenet Tab. ver. matrimonium. 4. s. 6.

78 Vir & vxor in causa diuortij ad paria iudicari possunt, licet maior causa fit in vno, quam in alio, sufficiens tamen ad diuortium in vtroque, secundum Tho. supra. a. 4. reliqua quæ ad diuortium pertinent, supra. Diuortij, per totum. Si ecclesiã alteri coniugij sciãti impedimentũ præcipit cohabitare cũ altero, obediunt quo ad cohabitationem, & necess

necessariorum administratiõne, non autem quo ad debiti redditionem, secundum Vgo. quia absque peccato reddere nõ potest.

MEDICVS.

Medici multis modis peccant. Primõ quando ignorant infirmitatem, & tamen vel ex temeritate, vel ne repententur ignbrantes, vel propter lucrum, aut huiusmodi, assumunt infirmum medicare, expositos tunc periculo mortis, vel notabilis non cument: & hoc est mortale, quia contra charitatem proximi. Vel si possunt scire, tamen nolunt suadere, aut peritos consulere. Secundo, peccant mortaliter, quando cognita infirmitate negligit studere de remedijs, vel visitare, vel propinare debitas medicinas si possunt: vel quãdo fecerunt vnam medicinam, & aduertunt non esse conuenientem, non mutant, nec creduntur ignorãtes. Si etiam exhibuerit medicinam dubiam pro certa, vel non secundum artem, sed secundum suam stultam phantasiam volunt medicare, vel experimẽta facere, & huiusmodi, quibus infirmus exponitur periculo graui, mortale est. Tertio, quando consilium propter sanitatem corporis aliquid, quod est mortale, vt fornicationem, pollutionem, incantationem, vel huiusmodi: mortale est hoc, quia contra honorem, & præceptum Dei, & etiam est prohibitum. in cap. cum infirmitas. de pœnitent. & re. Quarto, quãdo infirmus est in casu periculofo, & infirmitas grauis est: licet nõ sit in casu mortis, si medicus non admoñeat, & inducat ad confessionẽ quantum potest, vt præcipitur in dist. ca. cum infirmitas, etiam contraria consue-

tudine medicorum nõ obstante: quia non est cõsuetudo, sed corruptela cõtra bonos mores: idẽ nõ valet, secundum Hostien. in d. c. cum infirmitas. Ceter. tamen ibi in summa dicit, quod si hæc consuetudo nõ est approbata non sensu medicorũ vrentium, & superiorum hoc scientes tolerant, & medici non seruant, non ex contemptu, sed ex negligentia, vel respectu humano: vel quia hoc contrariatur suæ arti promittenti semper bonam spem, non peccat mortaliter. Sed sufficit quod dicant illis qui in domo habitãt, quibus infirmi cura magis incumbere videtur de salute animæ, vt ipsi admoñeat infirmũ, qui admoñitus si noluerit cõsisteri, non propter hoc debet relinquere, non forrẽ desperatus moriatur. Hoc enim videtur esse contra charitatem, quia tenetur & malis, & iniustis benefacere, & hæc mihi videtur bona determinatio, & satis modesta. Quãto, mortaliter peccant, si non nũciant, secundum Archi. floren. & Io. de Nea. quol. r. quando probabilius credit, quod nunciatio mortis infirmo erit multum vtilis animæ infirmi, vt quia consistebit, disponet de testamento, & huiusmodi, ex quo multa bona proueniunt, quia tunc agunt cõtra charitatem proximi. Secus quando non credunt hæc debere sequi, tunc non tenentur. Sexto, si non medentur pauperibus infirmis, nõ valentibus solueri, & ipsi possunt, mortaliter agunt. Quia hic est extremus casus, in quo quilibet potens, tenetur ex præcepto subuenire. Secus quando est diues, & non vult solueri, nisi quãdo medicus esset à communitate stipendiatu: quia tunc omnibus

gratis feruire tenetur, tam pauperibus, quam diuitibus infirmis.

2. Si autem diuites sit infirmus, & non vult solvere, non propter hoc medicus debet eum permittere mori sine medicamine, sed debet ministrare remedia, & postmodum repetere ab eo, vel eius hereditibus stipendium, vel expensas pro eo factas, & ipse, vel heredes tenentur mercedem solvere illi, quod fecit, quod ille, vel illi tenebantur facere, quantumvis contra voluntatem auarum ipsius egerit. ff. de negot. gestis. l. Pomponius. v. in l. Stichus. ff. de pec. leg.

3. Septimo peccant, quando nimis excessiuum stipendium percunt contra iustitiam, vel quando faciunt fieri expensas nimis excessiuas, & superfluas, maxime pauperibus: vt vel ipsi plus lucruntur, vel aromantari: vel quando cito possent sanare, sed in longum trahunt, quia quando pendunt fructificat, & in multis aliis mortaliter delinquant, quae poterit prudens confessor aduertere, quando sunt notabiliter contra iustitiam, vel contra charitatem, vel contra bonos mores.

4. Clericis in sacris existibus, vel in minoribus beneficiis, & religiosis, non licet vt arte medicandi: nisi gratis, & vbi periculum non imminet, capi. multa non cleri, vel mo. Chirurgiam vero, quae incisione, vel aduisione, vel sanguinis effusione indiget, exercere eis non licet, cap. sententiam. ne cleri. vbi mo. & cap. tua nos. de homic. l. in enim interdicitur. supra. Irregularitas. §. 47. Possent enim clericus in medican do irregularitatem contrahere, quam non contraheret secularis medicus, quia uo dat operam rei

illicitae sicut clericus, cui hoc prohibetur, id eo sibi opus illicitum est, non laico.

5. Medicus intras monasterium, in quod prohibitum est sub poena excommunicationis lata sententiae, cupiam excepto medico intrare, etiam quod non sit doctor, dummodo medicet, & hac de causa intrauerit, non est excommunicatus, secundum Bar. in l. sciendum. ff. de ad. l. ed. & ita casui huius occurrenti respondit. An liceat vocare medicum laicum. supra. ludaus. §. 9.

6. Licet infirmi, & seruitores non teneantur obedire medico, cum non sit eorum praetatus, nec possit praecipere, tamen si non sunt consilii medici, sed scienter, vel in probabilis ignorantia, vel inordinato appetitu sumunt aliquid, propter quod notabile malum, vel mortem incurrant, mortaliter agunt contra charitatem, qua corpus proprium debent diligere. arg. cap. si non licet. 22. quest. 5. Idem die de serueturibus, quia exponunt infirmum graui periculo, & sic si ferueretur mors, essent irregulares, quia ex eorum culpa secuta est. Secus quando ex inuincibili ignorantia faciunt, credentes prodesse infirmo. An medicus, vel chirurgici debeant promoueri ad ordines, Sil. ver. medicus. §. vlt.

MENDACIUM.

1. Mendacium, quod importat falsam vocis significationem, semper est peccatum, si est cum intentione fallendi, quia est contra virtutem iustitiae. Sed aliquando dicens mendacium intendit bonum proximi, & dicitur officiosum, & est veniale: aliquando intendit solatium, & dicitur ioculosum, & est etiam veniale: aliquando

quando intendit nocuentum spirituale, vel corporale, quod si sit notabile, vel ratione personae, vel ratione rei, est mortale, si autem sit de parua re, vel sit secundum primos motus animi, vel sine animo multum nocendi, communiter est veniale. Similiter quando est ex loquacitate, vel sine mala intentione, nisi ex hoc aliquod graue damnum sequeretur, quod quis debuisset aduertere: tunc enim mortale est. Et dico mendacium esse perniciosum, quando est contra sacram scripturam, vel contra scientiam, quae sunt bona intellectus.

2. Mendacium praedicatoris de his, quae pertinent ad officium praedicationis, & mendacium iudicis in quantum iudex, & eorum quae in iudicio dicuntur secundum formam iudicii, siue sit iudicium temporale, siue spirituale, vt iudicium sacramenti confessionis, mortale est, si formaliter mentiatu quis. supra. Accusatio. §. 22. infra. Confessio. §. quinto. Vide Sancti Thome. secunda secundae. questio. 110. artic. 3. & vlt. Archid. flor. 2. parte. tit. 10. c. 3. Si quis negare se Christianum esse timore mortis, an moraliter peccaret. supra. ver. Fides. §. 7. Dicit enim Apostolus. Cordem creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.

3. Si persona grauis diceret mendacium, etiam officiosum, ratione scdali, posset esse mortale: & ratione iuramenti. Iuramentum. §. 7. vel ratione voti. vt si vouisset non dicere aliquod mendacium, & diceret, mortaliter peccaret.

MERCANTIA.

1. Mercantia exercere simpliciter propter lucrum tantum eius finem, non licet: quia

finis talis mercatoris est inhonestus. Si autem lucrum ordinetur ad bonum Reipublicae, vel ad sustentationem propriae familiae, vel ad alium finem honestum, erit licita. infra. Negociatio. §. 1. dummodo non sint fraudes, vel aliquid iniustus interueniat: vt mendacia, iuramenta falsa, & huiusmodi. Tunc enim ratione adiuncti non est licita, & propter hoc mercatores culpantur.

MERETRIX.

1. Meretrix est illa, quae venalem turpitudinem suam facit. 2. questio. 4. can. meretrices. & prohibuit eam ad eas accedere de iure diuino. in dic. can. meretrices. & eorum peccata semper est mortale, quia contra legem naturalem, & diuinam, siue hoc faciat pro mercede, siue no. Quae si accipiant pecuniam per fraudem, vel ab his, qui alienare non possunt, tenentur restituere, sicut de lusore. aliter non, nisi de consilio, tanquam turpe lucrum. supra. l. audis. §. 6.

2. Dum meretrices ad poenitentiam reuertuntur, volentes de criminibus confiteri propriis, secundum Caic. ibi in summa, & in cōmētariis tertie partis, debet sufficere confessori, vt sciat peccata sua in generali carnalia, vt quod per tot annos stetit prostituta omnibus volentibus, &c. tam religiosis quam secularibus, tam confessionis quam aliter: & non oportet confessorem sollicitare eam de singulis peccatorum speciebus, quia hoc esset se, & illam praecipitare in tentationem, sine utilitate, sed fat est hae confusio dici. Potest enim prudens confessor existimare speciem, & actum multitudinem, & numerum, turpitudinis. que.

3 Meretricis oblationes recipi ecclesia prohibet, solum in criminis defensione, Meretricem duccens in vxorem, vt eam a malo retrahat, meretur. 32. q. 1. cap. non est culpandus.

MILES.

1 Militum peccata ponuntur Luc. c. videlicet concussio, calumnia, non contentari propriis stipendiis. Concussio pauperum est, quando vi, vel metus, extorquebat bona pauperum, vel in persona laedunt. Calumniari dicuntur, quando diuibus falso imponunt crimen factiois, vel rebellionis, & hostilitatis. Non contentantur propriis stipendiis, quando volunt expensas, & hostipia sine solutio, quae omnia sunt mortalia, quia contra iustitiam, nisi in re parua.

2 Implicatur etiam peccato luxuria, vt Philosophus dicit, sed magis hoc ex experientia patet: & peccato blasphemiae. Vide 3. aliquid, ver. Bellum, per totum, 3. Militia ars est licita, si debito modo fiat. ca. militare. 23. quest. 1. & maxime si seruant regulam datam a Ioan. Bapt. Luc. 3. Non debent se exercere in his, in quibus est periculum mortis, vel grauis mali, &c.

MINOR.

1 Minor dicitur, qui 25. annu non completit. l. s. de minor. & potest petere restitutionem in integrum non solum in lesione, quae de patrimonio demit, sed etiam cessantem lucri, ad quadriennium, postquam 25. annu completit, de his solum in quibus laesus est infra 25. annu, dum in minoribus esset. gloss. de restitutio in integ. cap. 2.

2 Minor si intrat religionem, secundum Panor. in cap. in praesen-

tia. de probat. potest omnia bona sua alienare, quia mori fingitur. l. Deo nobis. C. de episco. & cler. non autem non ingrediendo, etiam ad causas pias sine auctoritate curatoris, nec etiam contra. Quod si ecclesiastico renuntiauit beneficio, minime restituitur, quia in spiritualibus vt maior admittitur, agit, & conuenitur. Lat. praetor. ff. de minor. & in glo. in principio.

MINART.

1 Minari aliquando est mortale, vt in quodis quos alteri minatur graue malum, & iniuriam: vel non ratione iustitiae, vel correctionis, sed liuore vindictae: non curans an iustum sit, vel iniustum, quia iniustum ex suo genere mortale est, nisi sit quid minimum: & vltimi iniurias liuore vindictae etiam similiter est peccatum. Si autem hoc fiat ex subita ira, communitur est veniale. s. lra. s. 1. Si autem fiat comminatio ad terrendum tantum, & non animo exequendi, est mendacium, & iuxta regulas mendacii iudicandum erit mortale, vel veniale.

2 Quod si iurentur minae cum intentione non exequendi, committitur perjurium, quia mendacium iuratur. Si autem iurantur minae iniuste, siue cum animo exequendi, siue non, mortaliter agitur, quia malum iuratur, a quo recedere est necessarium. Si autem iurantur minae iuste cum animo exequendi, si ante punitionem facta est aliqua mutatio, per quam minae mereantur dimitti, vt quia correctus est cui minabatur, vel huiusmodi, vel iudicatur melius esse non punire, propter aliquod melius bonum, iuste remittitur comminatio sine vitio perjurii. supra, Iuramentum. s. 2.

MISSA.

MISSA.

1 Missa, in qua offertur sacrificium mediatorum a solo sacerdote rite celebrata potest dici. de sum. trin. c. 1. s. vna. & bene disposito. s. communicare. s. 1. Et dicitur secundum Vgo. de sancto Viduo, quasi transmissa a populo ad Deum, per ministrum sacerdotis.

2 Missa dici potest incipiendo in aurora, vsque ad horam nonam, secundum Thom. 3. par. quaest. 83. inchoatam: propter tamen aliquam necessitate potest aliquando anticipari, & tardari, maxime in sabba sancto, propter ordinationes, & in hoc maxime consuetudo ecclesiae moderata attendenda est, & contrafacere est mortale, quia fit contra generalem consuetudinem ecclesiae, quae seruari debet, secundum quod in diuersis locis diuersa est. Qui tamen ante auroram celebrat, credens esse auroram, vel haberet super hoc priuilegium, vt episcopi, secundum glo. in cap. si de priuilegiis. sexto, & fratres praedicatorum olim congregationis Lombardiae, cum licentia suorum praetorum, non peccarent mortaliter, vel in nocte Natiuitatis Domini, vt in cap. nocte. de consec. distinc. 1. in qua nocte vna tantum dici potest. ca. eo solus. de celebra. miss. Tho. supra. 3. par. a. 2. Pet. de Pal. in q. senten. Communicari omni hora diei, dummodo quis sit ieiunius a media nocte, non inuenitur prohibuit, licet in mane fit hora congruentior. Neque bis in die, nisi cum quis celebrat.

3 Dicere missam antequam quis matutinas dixerit, secundum Veruer. mortale est, quia contra generalem, & approbatam ecclesiae consuetudinem fit, c. in his. n. d.

potest tamen dici sine mortaliter propter scandalum vitium, vel alia ex rationabili causa. Ante primam autem potest dici, quia haec non est consuetudo, vt prima dicatur ante missam, imo in aliquibus ecclesiis ante primam dicuntur missae, & quia aliquod statutum de hoc non est, ideo consuetudini standum videtur, quae contraria huic non apparet.

4 In ecclesia ordinaria celebrare licet, in aliis autem locis cum licentia. In mari autem, vel in fluuio, nunquam, etiam ob necessitate licet, vbi probabiliter timetur de sanguinis effusione, secundum Arch. flor. Sub dio propter necessitatem licet celebrare, potius quam missam perdere: quia eo casu Papa dicit licentiam. c. coedimus. de con. d. 1. Et quicunque celebrat, vel celebrare facit diuina, praeterquam in casibus in iure permisis, et ipso facto est interdictus ecclesiae ingressus. c. episcoporum, de priuilegiis. in sexto, Idem fit in locis a iure, vel ab homine iudice prohibitis, eodem cap. Quomodo fratres praedicatorum super hoc habent priuilegium, supra, Altare. s. 4.

5 In missa priuata, iussit habere vnum, qui respondeat, & ministrat. ar. in cap. propositus. de si. presb. & Panor. in c. quisquis. de vit. & honest. cler. non tamen debet esse mulier, quia ministrare non potest, nec incensum circa altare deferre. c. sacratas. d. 23. & c. vestimentum. de consec. d. 1. In missa vero soleni plures debet adesse, per can. hoc quoque. de consec. dist. 1. & Tho. 3. par. quaest. 83. a. 3. ad vl. Et vbis dicit plures debere interesse, nunc per contrariam consuetudinem, secundum Pet. de Pal. abrogatum est.

L 5

- 6 Celebrans debet habere calceamenta, amictum, albam, cinfulum, manipulum, stolam, casulam, quæ omnia exceptis calceamentis debet esse benedicta, secundum communionem opinionem. Debet etiam habere ignem. c. si de cel. mis. calicem cum patena, de quo supra, Calix. s. i. eum altari lapideo, supra, Altare. s. i. cum corporali, & totalis, que mappis, que ad minus debet esse duplex, secundum Arch. flor. & Pe. de Pal. Rosel. dicit quod sufficit habere unâ longam, quæ possit plierari, & corporale, & debent esse de lino simplici, vel cannabe supra, Corporale. s. i. cum missali, hostia, azyma, vino, & aqua de qua minus debet poni, quam de viuo, vt in c. perniciosus. de celebr. mis. supra, Eucharistia. s. ii. sine prædictis celebrâs, secundum communiter doct. vt dicit Arch. flor. peccat mortaliter, quando scieter facit: & potius debet non celebrare, etiâ si sit dies festus. Si tamē celebrat sine prædictis, non efficitur irregularis, vt dicit Rich. 4. senten. d. 13. cum non sit cautum in iure. Sine calceamentis celebrare sine contemptu, & ex eo, quod non habentur, non videtur mortale, cum non repariatur. Bore vbi cōsuetu est, possunt esse loco calceamentorum. Quomodo prædicta debet mundata esse. s. Corporale. s. 5. Sine missali celebrare, videtur mortale, quia celebrâs exponit se periculo errandi in canone. Cōsentit Ar. flor. & Ang. ver. missa. s. 37.
- 7 Celebrâs capite cooperto sine rationabili causa, grauitur peccat, propter c. nullus episcopus. de consec. d. i. vbi presumptuosè contrafaciens priuantiu communionem, quod non fieret sine

graui peccato. Et quâdo legitur Euangelium, omnes debent eredi stare, capite discooperto, per capit. auctoritate apostolica. de cond. d. i. Angel. in versu. missa. s. 2. tenet quod moraliter peccant propter illud verbum, presumptuosè capite cooperto celebrâtes sine rationabili causa, quod satis redè dictum videtur.

- 8 Omittens aliquod notabiliter de his quæ dicenda sunt, vt Euan gelii, epistolam, canones, & huiusmodi, mortaliter peccat, secū dum communiter doct. si scienter hoc faciat, & maxime si aliquod verbum de consecratione aduerteter dimittit, quod si inaduerteter dimisit, & postmodu aduertit, eum locum in quo debebat dicere pertransiit, & sine nota replicare non potest: vt si post dictam collectâ, recolit de Gloria in excelsis, non debet replicare, nisi essent verba consecrationis necessaria, sine quibus consecratio nequaquam fieret.
- 9 Si sacerdos post incēptâ missam desistat, sine rationabili causa, mortaliter peccat, aliâs nō, per dict. cap. nullus. de con. d. i. & c. nihil. 7. q. 1. C. Geordat Sil. ver. missa. s. 4.

- 10 Post sumptionem sacramenti, sacerdos debet os, calicē, & digitos vino abluere, nisi sit aliam missam celebraturus. c. ex parte. de cele. mis. & Tho. 3. a. 7. ad 10.
- 11 Si sacerdos inchoata missa desiciat, ita vt non possit complere ante consecrationem, nō oportet per alium suppleri, secū dum Tho. supra, ar. vi. ad 1. potest tamen suppleri. & est securus, si sacerdos est ieiunus. Si defectus post incēptionem canonis, ante consecrationem, & scitur vbi dimisit, ibi incipitur: q. si igno-

ratus

ratur, incipitur à principio canonis: quod si deficit postquam incēpit consecrare hostiam, & non finiuit formâ consecrationis, incipitur ibi, Qui pridie. & dicitur totâ formam super eandem materiâ, id est hostiâ, vel aliam accipiat, prima remota, siue sit ieiunus, siue non, quando non adest sacerdos ieiunus, quia præceptu de perfectione sacramenti maius est, quam de ieiunio. Si defectus post consecrationem hostiæ, & ante consecrationem sanguinis, alius incipiet vbi dimisit super eandem hostiâ, quod melius est, quod si deficit dum consecratur vinum, & non complet consecrationem, potest accipere alium calicem preparatum, & facere sicut dictum est de hostia. Si vero deficiat post consecrationem corporis, & sanguinis completâ, incipiat vbi dimisit si scitur, sed si nescitur, incipiat ibi, Hæc quoties, &c. Si defectus post sumptionem corporis, calicē nō sumpto, accipiat aliam hostiam, & alium calicē preparatum seruato priori calice cum reliquiis, & incipiat ibi, Te igitur, &c. Est post assumptionem sacramenti, antequam perfusione sumat, recipiat quod seruatu est. Si autem deficiat post sumptionem totius, non est necesse suppleri per alium, ex Tho. supra, & 4. sent. d. 8. q. 1. ar. 4. quol. a. & in cap. nihil. 7. q. 1. Hæc à sacerdotibus bene aduertenda sunt, vt veniente casu non erretur.

- 12 Existens sanus, & temerariè nō perficiens incēptam missam, est excommunicatus minor excommunicatione, per dictum c. nihil. & secū dum Arc. ibi intelligitur tantum de minoribus, quia in d. ca. nullus episcopus, de consec. d. i.

ponitur in isto casu pena minoris excommunicationis, nō autem si de ecclesia fugerit, propter periculum mortis, vt si videretur ecclesia ruere, vel huiusmodi.

- 13 Si sacerdos post consecrationem recordatur se non esse ieiunum, vel esse in mortali, de quo non est confessus, vel esse excommunicatum, debet nihilominus complere sacramentum, median te contritione. Si autem hoc ante consecrationem accidat, incēptam missam defecit, si sine scandalum sit, secū dum Thom. supra (sicut Petrus de Palu. dicit, quod non debet desistere propter peccatum non confessum, quia sufficit in hoc casu contritio) maxime quando est excommunicatus, vel nō ieiunus (quamquam Bona. dicit quod tunc etiâ potest profectui: etiam si meminisset esse irregularem) nec in hoc in excommunicatione celebrando efficitur irregularis, quia nō adest presumptio. ar. in c. cleri. & c. latiores. de cleri. excommu. mi. Multa enim fieri permittuntur ad vitanda scandala.

- 14 Si musca, vel aliquid non venenosum, nec læsum, aut pro-uocatum vomitus, post consecrationem reperitur in calice, debet capi, & diligenter lauari, debet cōburi, & ablutio simul cū cineribus in sacrarium poni. Si verò sit venenosum, vel (vt dictum est) læsum nullo modo debet sumi, neque dari, ne calix vertatur in mortē, sed debet seruari in aliquo vaseculo, cū reliquiis, & ne sacramentum remaneat imperfectum, iterum ponatur vinu in calice, & incipiat à consecratione sanguinis. Tamen si corpus iam sumpsisset, aliam accipiat hostiam, consecr. & que

eam,

eam, & totum perficiat sacramentum. Tho. supra, ad 3.

15 Si sacerdos post consecrationem hostiæ, aduertit quod non ponit uinum in calice, vel aqua, debet statim apponere, & consecrare. Si uero post consecrationem calicis aduertit, quod non apponit aquam, procedat, quia appositio aquæ, non est de necessitate sacramenti. nullo modo debet aquam in sanguine apponere, quia sequeretur aliqua corruptio circa sacramentum. Si uero percipit quod in calice non fuit positum uinum, sed Ihericium, uel huiusmodi, & iam dixit uerba consecrationis sanguinis, non tamen suspexit effuso illo liquore, uinum & aquam ponat, & consecret, ut dictum est. Si autem hoc percipit post summptionem, debet accipere aliam hostiam, & uinum, ut supra, & consecrare omnia, & sumere, non obstante quod aquam suspexit, ut seruetur debitus ordo perfectionis sacramenti, secundum Thom. supra, ad 4. licet aliter dicant quidam, hæc tamen opinio S. Tho. probabilior est.

16 Si aduertit quando sumit calicem, quod est aqua, antequam deglutiat, debet expuere in calice, & extraxit particula hostiæ de aqua, aqua reponat in sacratio, & accipiendo aliam hostiam & uinum, iterum cōsecret, ut dictum est. particula uero sumatur postmodum, si non timentur de uomitibus: alia ponatur cō reliquiis, licet quidam dicant quod debet

17 Si ante consecrationem aduer-

tit non esse hostiam, ut quia à uetere est raptā, uel quia non est triticea uel quia est marida, & c. tunc ea reiecta aliam accipiat, & sequatur ubi dimiserat, secundum Tho. & Arch. flor. secundum autem Pet. de Pal. & Ric. incipiat à canone. Quod si aliam bonam habere non potest, totum deserat, quia non potest sic perficere sacramentum. Nam sacramenti perfectio necessaria est.

18 Si percipit defectum hostiæ post summptionem sanguinis, secundum Arch. flo. & mentē S. Tho. rursus ponat nouum panem & uinum, & iterum consecret, incipiendo à Te igitur, uel secundum alios, à Qui pridie. si tamē hoc percipit ante datā benedictionem, quia si post perciperet, non esset perficere, sed iterare, secundum Arc. flo. Si uero non possit aliam hostiam habere, nihilominus sumat sanguinē, ne calix remaneat inassumptus, secundum Rosel. uer. Eucharistia. §. 3.

19 Si post assumptionem hostiæ, & ante assumptionem calicis, percipit hostiam non fuisse conuenientem, secundum communiter doct. non obstante, quod non sit ieiunus, accipiat aliam hostiam debitam, & incipiat ibi, Dominus Iesus qui pridie quam, & c. uiq. ad Simili modo, & c. postea alius omisit, sumat eam, & inde profusatur ubi dimisit, ut etiam d. Ange. uer. sic. missa. §. 15. & hæc opinio melior est, ut sacramentum sit perfectum.

Si sacerdos post consecrationem non recolit se dixisse uerba cōsecrationis, uel alia necessaria ad hoc sacramentum, secundum Tho. supra. a. vlti. ad 3. propter hoc non debet mente conturbari, quia multa dicuntur, quarum memoria non remanet, præter

præsertim si est confectus dicere bene consideratē. Si uero certificetur se omisit aliquid de necessariis, ut sunt forma, resumatur à forma cōsecrationis, & sequatur cetera ut dictum est, in defectu materiæ, ne mutetur ordo sacrificij. Sed propter alia dimissa non necessaria, non credo esse reassumendum, ne mutetur ordo sacrificij, sed esse prosequendum missam secundum ordinem.

21 Si hostia consecrata caderet in calicem aliquo casu, ob quod sacerdos non posset debito ordine perficere, & procedere, non propter hoc debet iterare cum alia hostia, sed prosequi cū illam, quia hoc non est de necessitate la cramenti, sed in significationem. ex S. Tho. s. ad 6. Ideo prosequatur usque in finem celebrationem.

22 Si sanguis per negligentiam, uel aliam causam effundatur, uel euomat, uel hostia consecrata marcescant, uel aliter pereant, ex causa sacerdotis, quid sit agendum, uide de cond. dist. i. c. ex decreto. & c. si per negligentiam. d. 2. & S. Tho. supra, ad vlt. Hi autem ex quorum negligentia hæc accidit, mortaliter peccant, quoniam in re excellentissima, diligentissimam curam habere tenentur. Quod si animal, quod comedit hostiam consecratam, potest capi, immediate exenteretur, & accepta hostia, reponatur in honesto loco, donec naturaliter cōsumatur, & nullo modo comburatur, quia esset immane sacrilegium, nec proniciatur in piscinam: animal autem comburatur, cuius cineres ponantur in piscinā, quia quidam sunt ibi species panis, est ibi uerum Christi corpus, cui summa reuerentia debet exhiberi. Et si aliquis esset ieiunus, & uellet illud

sumere, esset laudandus, ut dicit Pet. de Palu.

23 Si assumpto sanguine, remanent particula hostiæ in fundo calicis, apponatur digitus, & trahatur ad labium calicis, & sic sumatur, uel apponatur uinum, & simul cum eo sumatur, primum tamen est melius. Si autem adhæreat palato, resumatur uinum, & cum eo deglutiat, uel cum digito remouatur: primum tamen est honestius. Fractio, & figura, non etiam nocent consecrationi, propter tamen scandalum plebis, debet esse hostia non fracta, & rotunda.

24 Si uinum congeletur in calice ante consecrationem, debet liquefieri si potest, & sic consecrari, ut sit actus potabile, si autem congelatum consecratur, erit cōsecratum: quia non differt ab alio non congelato specie, sed tantum qualitate.

25 Missam celebrare licet tantum semel in die regulariter, pluries tamen aliquando, secundum Tho. 3. part. q. 83. a. 2. ut in nauitate dominici dicunt tres missæ, quarum una tantum ante aurora dici potest. Post autem simul omnes tres possunt dici de cele. missæ. soluitur. Aliquando licet plures celebrare propter necessitatem de cele. missæ. c. 1. & 2. secundum Thom. supra, ad 3. non tamen pro auaritia, uel adulatione, sed uel pro cōmunicando infirmo, quando aliter fieri non potest, uel quando occurrit subito sepeliendus, qui secundum cōsuetudinem non est sine missa sepeliendus, tunc potest dicere sacerdos unam missam pro uiuis, alteram pro defunctis, quando aliter commode fieri non potest (hoc tamen hodie amplius non seruatur) uel quando in die

die festo peregrini adfunt, volentes audire missam, & aliter fieri non potest, vel propter benedictionem nuptiarum, ubi consuetum est sine missa non benedicere, vel quando quis habet duas ecclesias commedatas, vel vnam commendatam, & aliam inuitatam, & propter paupertatem non potest habere vicarium, vel aliter supplere: quia quilibet populus vult missam in sua ecclesia: vt in capitulo. 1. 21. quæstio. 1. & capitulo. 2. de electio. vel quando eodem die occurrit duæ missæ dicendæ, vt vna de festo, alia de feria, & non adest alius sacerdos potens supplere, vel quando aliqua magna persona, vt episcopus, comes, & huiusmodi, qui solent missam quotidie audire, adessent. Idem dicendum de aliis, etiam non magnis, quando in die festo veniunt, & tenentur adire missam, & aliter fieri non potest. In diebus ergo casibus, potest sacerdos bis celebrare, & non plus: & quod sit ieiunus, id est, quod non acceperit abluionem, neque purificationem solitam recipi.

26 Si quis communicauit in aliqua die, & superueniat periculum de perditione hostiæ consecratæ, si sit ieiunus, potest illam sumere. argu. in capitulo. tribus. de consecratio. 2. reliquias autem potest sacerdos etiam post abluionem sumere, quia non possunt faciliter seruari, & ex eo quod in vna celebratione inconuenienti hoc fit, etiam post abluionem immedieat reputatur ieiunus: per ea que notant in capitulo. primo. de relictis. spolia in glossa. Item quia præceptum de ieiunio est propter reuerentiam sacramenti, sed recipiendo reliquias, ne

plere potest, aliter obligationi, & promissioni non (vt debet) satisficit.

27 Non quilibet sacerdos omni die tenetur celebrare, per capitulo. quotidie. de consecratio. distinctio. 2. qui tamen curam animarum gerunt, tenentur saltem in festis de præcepto celebrare, vel celebrari facere, vt satisfaciunt populo: arguuntur. capitulo. primi. de celebratio. missa. An autem non legitime impeditur, nunquam celebrans, maxime in solennitatibus, in quibus consueuerunt deuoti comunicare, mortaliter peccet, supra, versiculo. communio. 5. 14. Vide Thom. 3. par. quæstio. 82. a. vlti. & 4. sententia. distinctio. 13. q. 2. quod. 1.

28 Si quis infirmitur in aliquo beneficio, vt quotidie celebrat, non tenetur sic infirmitur ad quotidie celebrandum, secundum Panormi. in capitulo. significatum. de præbendis. & capitulo. consultius. de celebratio. missæ. debet intelligi, quod celebrat quanto frequentius potest, salua sua honestate, & debita deuotione sacramenti. Similiter die si institueretur ad dicendum peculiarem missam, vt de mortuis, vel aliter, & hoc quotidie, hoc non obstante, potest, & debet celebrare de feria, quando occurrit. per capitulo. quidam. de celebratio. missa. Secus quando instituitur, vt quotidie celebrat in tali capella, quia tenetur vel ipse celebrare, vel sup-

tempus eundi ad missam quantum possunt. Itinerantes sic commodè non possunt audire, vt quia societas noluit expectare, vel na uis vult recedere, & huiusmodi: & solus eundo eras in periculo, vel propter latrones, vel propter expensas, quas a sociis habebat, vel huiusmodi. Mulieres etiam pauperulae, non habentes unde decenter vestiantur, & que exutes ad missam sic deriderentur: & breuiter, quoties quis missam dimittit, propter aliquid, quod rationabile iudicatur, secundum rectum iudicium, remotum contemptu, & excusatur a mortalibus. Vt sunt custodes portarum, rerum, domus, & huiusmodi, qui libetere ient ad missam, nisi prædicta obtulerint. Reliqui autem omnes vltim rationis habentes, tenentur si sciunt, vel commodè scire poterunt hoc præceptum, secundum Pet. de Pal. In huiusmodi discretus confessor audito poenitente iudicabit.

31 Tota missa à principio vsque ad benedictionem debet audiri, in dicto capitulo. missas. & quia modicum pro nihilo reputatur, e re uera. de consecratio. distinctio. 2. ideo qui modicum dimitteret, vt introitum, vel huiusmodi, vel quia occupatur quis in mysteriis missæ, non agit contra præceptum: secus si dimittit partem notabilem, secundum Archi. flo. vt esse euangelium, vel tertiam partem missæ, & huiusmodi. Neque necesse est auribus propriis audire verba, licet sit bene factum, sed sufficit præsentem ibi esse, & vacare pro illo tempore his, quæ dicuntur, quia sic intendit ecclesiastica: & quod non se occupet in aliis pro tunc. Nec necesse est, quod audiatur in propria parochia,

plere per alium, si potest, aliter obligationi, & promissioni non (vt debet) satisficit.

29 Quilibet tenetur omni festo de præcepto audire missam, si potest, nisi magna necessitas eum excuset. capitulo. missas. de con. d. 1. & capitulo. omnes fideles. Et hoc de præcepto ecclesiæ: nisi tales essent excommunicati, interditi, & i, vel legitime impediti. Aliis autem diebus non tenentur, non obstante capitulo. solet. de consecratio. distinctio. 1. & capitulo. si de priuilegio. in 6. quia non obligant ad præceptum, sed hortantur ex honestate.

30 Legitima impedimenta, sunt in particulari, vt elicitur ab Archi. flo. & aliis docto. custodia infirmorum, qui sine periculo notabili relinqui non possunt. ipsa infirmitas, ob quam infirmus sine periculo exire non potest. custodia puerorum, qui sine periculo relinqui non possunt. arduum negotium, quod esset relinquendum propter aditionem missæ. officiales, castellani, seruitores dominorum, & seruiturices. Domini & consiliarij, qui vrgentibus causis tempore missæ sunt occupati. puellæ subiles, quando prohibentur à parentibus, quos etiam rationabilis causa in hoc excusat, vt si propter honestatem, vel consuetudinem, vel periculum hoc faciant. Videtur etiam si per aliquot dies secundum laudabilem consuetudinem in domo clausæ maneant, secus quando hoc fieret per mensas. Cõiugata, quæ sine vitiorum scandalo ire non possunt, vel turbatione familiarum, si non præterant prandium, & huiusmodi. Debent tamen domini, & patroni, seruis, & ancillis suis, dare

chia, vel alia ecclesia, sed vbi-
que audiat satisfic. Similiter
satisfic sive quis audiat mis-
sam, quæ debet de eo, de quo
fit officium, dici, vt est arg. in c.
quidam laicorum, de celeb. missæ.
& ibi Pan. f. ius audiat aliam. Li-
cet quidem teneant oppositum,
& male, quia d. c. missas. & capit.
quidam. non loquuntur de neces-
sitate de propria missa, sed de
congruitate. Et Panor. etiam ibi
in dicto cap. quidam. & Arch. lo-
quitur, quod non tenetur, & si for-
te contra prædicta esset aliquod
ius, per contrariam consuetudi-
nem abrogatum est.

32. Missa de sancto aliquo, ita pro-
dest defunctis, ac si de mortuis
diceretur, quo ad sacrificiū, quo
autem ad orationes, magis pro-
dest ea, quæ pro defunctis est: ta-
men huic defectui facit satis ma-
ior deuotio, vel affectio eius, qui
missam de sancto celebrat, secun-
dam Tho. 4. sent. d. 45. q. 6. 2. a. 3.
quod. 1. ad 5. Vnde non est bene fa-
ctum relinquere missas ordina-
rias, quando debent dici, pro mis-
sis mortuorum.

33. Si sacerdos est celebratur pro
aliquo, vel aliquibus, dummodo
non fecerit promissionem alicui
de merito totius illius missæ, &
superueniat alius, vel plures, ro-
gantes celebrari, pro animabus
suorum defunctorum, potest om-
nes acceptare, & valet pro om-
nibus secundum deuotionē of-
ferentium. Nam offerentes elec-
tiosam, & rogantes offerri, di-
citur offerre & ipsi sacrificium,
& in hoc sensu potest intelligi c.
non mediocriter, de conse. dist. 11.
5. Debet ergo sacerdos esse can-
tus, vt nulli promittat specialiter,
sed dicat, rogabo pro eo, &c. 37
Hoc secundum mentem Sil. ver.

missa, primo, circa finem. Idem vi-
detur sentire sum. Ang. ver. mis-
sa. §. 52. quo ad meritum speciale.
Quomodo missa concubinarij
non possit audiri, supra, Cleri-
cus. §. 13.

34. Missa noni sacerdotis orantis
etiam in persona ecclesie, vt eius
instrumentum, plus valet quam
malis ad impetrandum gratiam,
quanto enim melius est instru-
mentum, tanto opus melius effi-
citur. Quo autem ad sacramen-
tum æqualis est, licet aliqui di-
cant contrarium. Primum tamen
est secundum Tho. 4. sent. dist. 17.
q. 1. a. 1. q. 5. & ratio quæ hic addi-
citur est optima.

Si sacerdos tribus Agillatiam
promisit celebrare vnā missam,
& postea non celebrat, nisi vnā
pro illis tribus, secundum Pe. de
Pal. non satisfacit: potest tamen
secundum eum, & Arch. floren.
multis modis excusari. Et primo
propter impossibilitatem celebra-
ndi, vt quia oportet ipsum ce-
lebrare secundum intentionem
prelati. Secundo propter consue-
tudinem, & maxime si talis sit
consuetudinem, Tertio si in aliis
suffragiis satis facit, vel si habe-
ret tantum affectum ad quemlibet
trium, sicut ad vnū tenetur
habere, vel sequendo superiorem
opinionē. Et si promisit celebra-
re in vno loco, vel de spiritali sa-
cro, vel aliter, & non facit, in se-
dit agit, & non satisfacit.

35. Sacerdotes, qui sunt de aliquo
collegio, debent celebrare secun-
dam intentionē presidentis, qui
est dispensator onerum, & com-
modorum, & potest dare licentiā
alicui, vt celebrat pro aliquo
amico suo, ex rationabili causa.
Qui celebrat, vt Deus aliquē
perdat, mortaliter peccat, arg. in
c. quic

e. quicunque. 26. q. 5. nec nocet il-
li hoc sacramentum, cum de natu-
ra eius sit prodesse, vt est. ar. 1. q.
1. c. si autem Deus. Posset tamen
excusari à mortali, si talis esset
inimicus reip. vel talis, cui tale
malum iuste posset imprecari, &
non faceret liuore vindictæ, sed
pro iustitia, vel communi bono
seruando.

38. Missa non debet dici, nisi pro
his, qui sunt membra Christi, vt
pro viuis & mortuis in charitate
existentibus. c. vsum, de conse. d.
1. & Tho. 3. par. q. 79. a. 6. ad 2. alijs
autem non prodest. Pro his qui
sunt in gloria, celebratur ad hon-
norem, & gloriam eorum, vel pro
solatio viuorum.

39. Audiens missam de præcepto,
non potest simul dicere aliquam
aliam orationem, vt officium, ad
quod tenetur sub præcepto, quia
cum sint duæ obligationes, duo
tempora distincta requirunt. su-
pra, Festum. §. 11.

40. Religiosis præcipitur in cle-
religiosis, de priu. ne dicant ver-
ba infamatoria, vel falsa, & ne
laicos à frequentia ecclesiarum
suorum prælatorum, vel accessu
retrahant, sub interminatione
anathematis. Missam celebran-
tes, omissionis tot peccata habe-
re possunt, quot sunt requisita ad
eius celebrationem, quæ vt volent
celebrare scire oportet, ne omit-
tendo peccet.

MISERABILIS PERSONA.

Miserabiles psonæ sunt, quæ
per se non possunt causam
promouere, ca. de postu. & sunt
secundum Panor. in cap. licet. de
conse. c. cæci. pauperes, pupilli, vi-
duæ, & morbo laborantes, qui pos-
sunt ab ecclesia auxilium implo-
rare, quando nimis in collectis

grauantur. in c. significatibus. de
offi. dele. & ibi Pan. Excusantur
autē hi à numeribus personalibus
secundum eundem Pa. in d. ca.
licet. non autē à realibus ordina-
rijs, nisi principes velint ea re-
mittere. C. de vac. mu. & de mun.
pat. quæ per totū. Pro miserabi-
li persona constitutum in sacris po-
test aduocare, etiam in foro scilicet
R. Ab. in c. de postu. Facit quod
not. in c. ex tenore. de foro comp.

M O D E R A M E N T U M.

Moderamē inculpatè tute-
læ est, quando id fit, quo
omisso iniuria repelli non potest,
non enim imputatur alicui quod
facit, si aliter se defendere non
poterat, & iniuriam repellere.
I. scietiam. §. quod cum aliter. ff.
ad leg. Aquil. quod considerabi-
tur ad arbitrium boni viri, pen-
satis circumstantijs, scilicet mo-
dum, qui est circa qualitatē ar-
morum. Non enim debet resistere
cum armis, si sine armis inuadi-
tur, vel si venit cum pugno, nõ
debet baculo repercuti, vnde po-
test talibus vti, quæ sufficiunt ad
repellendum, & non plus. Con-
siderandum est etiam modera-
men in cursu temporis, vt quan-
do inuaditur persona, antequam
quis percutiatur, potest inconti-
nentem inuadentem percutere, vt
euiat percutiōnem, & iniuriā,
& magis dicuntur repellere iniuri-
am quam inferre, & intelligitur
glo. in lex. plagis. §. tabernarius.
ff. ad legem Aquil. & Bart. ibi. Si
autem iniuria iam est facta, non
est licitū percutere etiam inconti-
nentem, quia nõ est defensio, sed
vindicta, quæ non est permissa
singulis, sed iudici, nisi timere-
tur geminata percussio, secun-
dum Inn. in c. olim. de rebus. spol.
Si verò violentia rebus inferatur,

debet repelli incontinenti, licet iam sit facta iniuria, quia hæc nõ est vindicta, sed defensio. Item consideranda est causa, vt scilicet fiat ad defensionem, & nõ ad vltionem; & hæc defensio manua lis, quia naturalis est, per aliquã legem, vel iudicem, tolli non potest. Secus de ea, quæ est de lege postiuua equaliter, vt sic, vel sic appellare.

MOLLITIES.

Mollities, quæ est idẽ quod peccatũ pollutiois cõtra naturam voluntarij, siue fiat sine instrumento, siue cum instrumento proprio, vel alieno, mortalis est, sicut & ipsa pollutio, de qua j. Pollutio. per totum. Est & mollities alia opposita perseuerantia, quia homo adeo est deditus delectationibus, vt non solũ à contristationibus, verũ etiã à tolletibus delectationibus abducatur, vt viam virtutis deserat, & quia contra rationẽ, ideo peccatũ est.

MONACHVS.

Monachi differunt a cõuersis, & oblati, secundũ Pa. in c. non est. de reg. quia cõuersi sunt, qui offerunt se, & sua, mutando habitũ, & proficendo, laici tamen sunt, quia non promouentur ad ordines. Oblati verũ sunt, qui se, & sua offerunt monasterio, habitũ non mutato. Et secundũ gl. in c. v. lex. 27. q. 1. isti cõuersi, & oblati, magis altringuntur monasterio, quã monachi; quia etiã causa actioris religionis, non possunt ad alia monasteria transire, quanvis à superiore licentiam petant, quia efficiuntur quasi serui monasterij. Monachi verũ hodie sunt proprii, qui habitum mutant, profitentur, & ad ordines promouentur. 16. q. 1. in multis capitulis.

MONACHVS.

1 Monachorum nomine, in materia odiosa, non veniunt alij religiosi, vt patet in cle. a. de stat. mo. vbi textus postquam officium communicauit monachos, subiungit, aut canonicos regulares, quod frustra fuisset appositũ, si nomine monachorum venirent omnes religiosi. Pan. verũ in c. ex parte, de post. dicit, quod constitutio emanans respectu religionis, licet loquatur de monachis, ad omnes tamen religiosos extenditur, nisi possit diuersitatis ratio assignari; & hoc in omni materia. Primũ tamẽ videtur melius, quia ibi nõ apparet specialis ratio differentie, & tamen nomine monachorum nõ includuntur canonici regulares, &c.

2 Licet ordo monachorũ sit arctioris obseruantie quã canonicorum regulariũ, vt dicit Tho. secunda secundæ. q. 189. a. 8. ad 2. tamen si monachi essent laici, liceret eis transire ad ordinem canonicorum talium, & non econtra. cap. mandamus. 19. q. 3. Si autem monachi sint ministerij obsequentes, non licet transire ad dictos canonicos, bene tamen econuerso, petita prius superioris licentia. c. stat. quomodo. 19. q. 3. & d. cap. mandamus. Quomodo regulariter possint transire. j. Religio. 5. 14.

4 Monachus non potest fieri canonicus ecclesie secularis. ca. in noua. 16. q. 7. extra, de elect. cap. cum causam. Idem dicit de religio 50, per allegata.

5 Monachus, vel religiosus, non possunt promoueri ad aliquod beneficium, vel dignitatem ecclesie secularis, nisi sit episcopalis, secundum Pa. in c. quod Dei. de stat. mo. neque ad canonicatum, vel ad aliud simplex beneficium: in eccle

MONACHVS.

in ecclesia collegiata c. super eo, de regu. nec in hoc episcopus potest dispensare, secundum Car. In ecclesia autem nõ collegiata, secundum Panor. potest eligi, vt sit præpositus, non autem secundum Host. nisi dispensatiue. Si autem ecclesia sit cum cura, potest religiosus de iure communi promoueri, vt constituit tenetur, secundum Hostien. Ioan. An. & Calab. episcopo sine dispensatione, & hoc sequitur Peli. in cõsilio 137. Domini tamen de rota, tenent quod requiritur dispensatio, vide nihilominus text. cum glo. in c. parochia. 16. q. 1. & tex. in d. cap. quod Dei. qui dicit, quod monachi possunt promoueri, ex quo videtur quod non indigeant dispensatione.

6 Monachus non potest habere curam animarum in ecclesia vbi monachi collegialiter habitant, secundum Panormit. in cap. 1. de capel. mona. sed debet episcopus capellanam instituire, qui populum de consilio monachorum regat.

7 Monacho non licet locum habere in diuersis monasterijs. c. fi. de reli. domi. nisi vnum monasterium sit sub alio, nec potest præfici in diuersis monasterijs, nec pluribus ecclesijs curam animarum habentibus, nisi vnũ ex alio pendeat. li. 6. de præb. c. cum singula. vbi ponitur pœna committentibus monacho prædicta, & alias administrationes consuetas non eiusdem monasterij.

8 Monachus, vel religiosus deputatus alicui ecclesie, tenetur ad substantialia sua regulæ, vt ad tria vota, ad deserendum habitũ, etiã si sit episcopus. nec debet portare rochetum c. clerici, de vit. & ho. cle. & tenetur absti-

nerè ab esu carniũ, sicut anteq. nisi dispensetur, secundum Gos. allegantem ca. quifuscium. At alij autem quæ officium suum impediunt, absoluitur, non autẽ ab his, quæ non impediunt, imò magis iuuant, non absoluitur, & sic intelligitur cap. monachus. 20. q. 1. & ca. nemo. 16. q. 1. quando verò, & quomodo eximatur ab obedientia abbatis, vide c. vni. cõ. 19. q. 1. & ca. parochia. 16. q. 1. & c. san. ca. visis. 16. q. 2. Vide Tab. ver. monachus. 55.

9 Si talis dispensatio indigeat, ad illũ recurrere, sub cuius iurisdictione ecclesia sua subiecta est, siue sit abbas, siue episcopus, vel Papa, quantumq. sit exempta, & ipse secum poterit dispensare, sicut alij prælati exemptorum: vt dicunt quidam rationabiliter, & eligere sibi confessorem.

10 Monachi multa prohibentur, in clem. ne in agro dominico. de sta. mo. & in ca. ad monasterium, de sta. mo. & ca. in singulari. Vide ibi, si opus est, & sunt decem, videlicet, deferre habitum, secundum formam, omni mense confiteri, & eucharistiam suscipere. exponatur regula ab aliquo, & c. non vt camisijs. seruare silentiũ certis horis, & locis. facere capitula triennia. & interdicitur aucupatio, & venatio. non ire ad curias mandatur, non tenere arma, non comedere carnes. infra, Religio. 5. 12. Thom. gl. 9. a. 4. Multa alia prohibentur eis in sua regula, & ordinationibus suis, quæ videndæ essent.

11 Monachus comedens carnes, non peccat mortaltè, nisi propter preceptum, vel contemptũ, licet dicatur in canone, quod in carceretur, quia intelligitur de monacho contumaci, vel inobe-

dient, infra, Religio. §. 12. Vide Sancti Thom. secundum secundam. quæst. 186. a. 9. ubi rationem horum scribit.

12 Ex contractu monachi, cui commissa est administratio, tenetur abbas, & monasterium, in quantum se extendit administratio, secundum Innocentium. aliter non nec ipse monachus tenetur, quia nihil habet: tamen omnis actio per monachum acquisita, etiam si sit fugitivus, ad monasterium pertinet. ff. de acquiren. possess. l. 1. Quia quicquid acquirit monachus, monasterio acquirit, sibi autem nihil, cum proprium habere nequeat.

13 Abbas, nec monasterium, tenentur pro furto rei depositæ alicui monacho, nisi abbas fuisse in causa, ut quia vidit, & potuit facile prohibere, & noluit: ut credit Inn. Dicit tamen Host. quod licet abbas videat res auferri, & non prohibeat, licet peccet, non tamen credit ipsum, vel monasterium teneri, ex quo fuerunt penes personam monachi. c. 1. de dep. & hoc credo verius, nisi fuisse talis persona, quæ hoc prohibere debuisset.

14 Monasterium non tenetur pro delicto monachi, vel abbatis, nisi pro quâto verum est in eius utilitate, secundum Inno. & Host.

15 Si monacho relinquatur aliquid conuertendum in vsum pauperum, quod licitum est. de test. c. 2. lib. 6. vel pro vsum vestimentorum, vel librorum, vel huiusmodi, valet, abbate consentiente, aliter non, & si relinquatur ut administraret, prout sibi placet, tanquam res propria, non poterit habere, etiam de licentia Papæ, per d. c. ad monasterium, quod si abbas nolit consentire ad susci-

piendum dictam administrationem, relictum non valet, & remanebit apud grauatum. l. vnica. C. de cadu. tol. Abbas autem poterit auferre talem vsum fructuum, in quo tenuit legatum, à monacho, per c. 2. de stat. mo. Cautelâ autem eius, qui vult quod monachus habeat vsum fructuum, esse, si sic dicat: lego tali vsum fructuum talis rei, donec & quousque molestabitur per suum abbatem, quo casu nolo amplius, quod habeat, secundum Pa. de Cast. ff. ad Treb. §. tres heredes. l. Lucius. Quomodo bona ingredientium religionem pertineant ad monasterium. j. Religio. §. 17. et 21. & 22. Quid siendum de bonis relictis illis religiosis, qui nihil habere possunt, vide authent. ingressi. C. de sacro sanc. eccle.

MONASTERIVM.

1 Monasterium non potest noua consuetudine grauari seruitio, vel honore, nisi à patrono in principio, de episcopi consensu sint imposita. non tamen in dote necessaria, sed in alijs à dote. c. scientes. de censu.

2 Monasteria frequentans monialium, si sit clericus, sine causa manifesta, & rationabili, post ad monitionem reponitur, & secularis excommunicatur. ca. monasteria. de vi. & hon. cle. Monasteria in quibus sunt masculi, & femine, que dicuntur dupla, licita non sunt, vt no. in c. diffiniuimus. & in c. decima. §. q. 2.

MONETA.

Moneta. §. Falsarius, per totum.

MONOPOLIUM.

Monopolium est singularis negotiatio in ciuitate, & damnatur. C. de mono. l. vnica. Vnde non licet mercatoribus

MORA.

ribus concordare inter se, vt omnes vno pretio vendant, & non minori aliquis vendere possit: neque licet, vt vnus solus sit venditor, vel emptor, & contrarium facientes peccant mortaliter, propter penam exilij, & expoliationis omnium bonorum apostitam. Insuper quia hoc est contra iustitiam, & bonum Reipub. licet tales essent penitus exterminandi è ciuitatibus.

MORA.

1 Mora incurrit quis, quando non facit quod facere tenetur, & eo tempore. vt not. in c. vlt. de loca. Et quando dies appositæ est obligationi, non requiritur monitio, vt quis constitutus in mora. in d. c. vlt. quia dies pro homine interpellat. Si dies non sit appositus, requiritur monitio, secundum Pa. in c. licet heli. de simo. & de accu. c. 2. quâuis glo. in d. c. licet heli. dicat quod in pecuniarijs admonitio est de honestate, non de necessitate. infra, §. 2. Obligatio. §. 5.

2 Morosus tenetur ad restitutio nem dâni emergentis ex tali mora ipsi creditori, & lucrî cessantis. Et not. quod non dicitur esse in mora, qui potest se eueri legitima exceptione, per regulam, non est in mora, de regul. lib. 6. Ignorantia autem quando quis tenetur, & impossibilitas, excusant à morositate, per l. quod te. ff. de reb. cre. & quando non fuit monitus, secundum Lud. de Ro.

3 Mora purgatur ex celeri solutione, ante factam requisitionem, vt not. in d. c. vlt. Not. quod mora, & culpa æquiparantur, nisi in hoc, quod mora est purgabilis. l. seruum. ff. de verb. oblig.

4 Mora sua vincit; semper est sociata: propterea si quis est in

MORTVVS.

mora restituendi aliquid, & casu etiam fortuito pereat, nocet moroso, nisi clarè sit, quod eodem modo apud dominum perierit. per l. si. §. 1. ff. ad legē Rhodiam. de iact. Si autem dubium est, nõ liberatur debitor, quia interpretatio fit contra eum. l. cum res. ff. de lega. 1. §. fi.

5 Si debitor fuit in mora soluedi, & postea creditor in mora recipiendi, vel e contra, vltima mora nocet. l. debitor. ff. de vsur. & fru.

6 Mora felix commissâ purgari non potest, quando dies præhæritur à lege, vel canone, penam imponente, vt dicit Io. And. in regula la. mora. in 6. de re. iur. quia pena semel commissâ, non purgatur, & sic intellige iura dicentia moram nõ purgari, de elec. c. in eundem, nisi in eodem canone caueatur, quod mora possit purgari, & pena vitari, & ita iura contraria, quæ videntur velle, quod purgari possit, vt in c. 1. d. 18. & d. 100. c. quoniam, & de sup. neg. præla. c. literas. intelligitur.

MORTVVS.

1 Mortui spoliare, peccatum est contra legis prohibitionem. l. 3. ff. de sepul. vno. quia spoliatores mortuorum lacrimibus comparantur. 4. lib. Eucherium.

2 Mori pro salute proximi, quando adest articulus necessitatis, quilibet tenetur esse paratus, quæ ad hoc cogit charitas. supra, Episcopius. §. 3. & 4.

3 Non est peccatum petere à moriente, vt post mortem veniat, & de suo statu informet, secundum Tho. quod 3. q. 9. arti. 2. secundum tamen diuinum iudicium. Eset tamē peccatum, si hoc preceperet ex dubitatione fidei, vel ex alia iniusta causa. Magis enim scripturis sacris, quam mortuis

credere teneatur, vt ex Euangelio Luc. c. 16. colligitur.

4 Exponere se mortis periculo pro salute personæ, per quam ecclesie, vel Respubl. sustentatur, laudabile est, secundum Tho. secunda secundæ. q. 32. a. 6. Et nullus est de morte crispandus, contra iura, secundum Tho. secundæ secundæ. q. 10. a. 12. ad 2.

5 Mors illata etiã pro criminibus, aufert totam pœnã peccati, vel partem, secundum quantitatem culpæ, & patientiæ, & cõtritionis, si patienter toleretur, nõ autem sic de morte naturali, per quam nõ purgatur quis à peccatis aequalibus, secundum Tho. secunda secundæ. q. 164. a. 1. ad 6. licet quidam oppositi teneant, & malè. quia in naturalibus, neque meremur, neque demeremur, vt sic. Scotus autè in 4. sen. d. 21. dicit, qd si volutariè acceptetur, est sufficiens pœna pro venialibus.

6 Isti dicuntur esse in articulo mortis, videlicet laborans febre continua, obsessus vbi machina iaciuntur, obsessus ab hostibus, volentibus eum occidere, nauigaturus per loca periculosa, itatus per loca infidiosa, ætate confectus, vel breuiter status cuiuslibet, arbitrio boni viri pensatis debitis circumstantiis, iudicantis talè esse in mortis articulo: & hæc est generalis regula, qua posuit quis iudicari esse in articulo mortis, vt possit absolui, &c.

MORTUARIA.

MOrtuaria, supra, Execquia per totum.

MULIER.

MUlier, supra, Fœmina, per totum.

MVRMVRATIO.

MVRmatio est quædam quærela cum impatientia, in

his, quæ homo debet patienter ferre, vt dicit quædam glossa, super illud Sapient. 1. Custodite vos à murmuratione. Et comitatur aliquando contra Deum, quando displicet alicui, quod nõ deè prosperitatem, vel mittat tribulationè, vel quod nõ regat mundum modo postro. Est etiam contra homines, quodõ scilicet, quis conqueritur de re iusta, vel iniusta, sed nõ debito modo, vel nõ apud eum, cuius interest providere: & licet communiter sit peccatũ veniale, est tamen quandoque mortale, vt si ex ipsa fiat contra aliquod præceptum, vel propter scdãdum, vel huiusmodi. De pena murmurantium, vide ca. alienus. d. 90. Hoc vitium coincidit cum detractioe, quã murmuratiõis nomine, minus significetur, vt dicit Caie.

MUTILARE.

MUtilare se, vel alium, est Millicium, secundum Tho. secunda secundæ. quæst. 65. a. 1. & peccatum ex se mortale, quia notabile nocentum infertur sibi, vel proximo, quod est contra charitatem: nisi fiat propter sanitatem totius corporis, secundum artem medicina, vel per publicam potestatem, propter bonum commune. Mutilare autem est membrũ inutile reddere, vel truncare. supra, Corpore vitiatũ. §. 1. Quomodo inducatur propter hoc irregularitas, supra, Irregularitas. §. 2. & §. Corpore vitiatũ. §. 2.

MVTVVM.

MVTuum est, quod de meo fit tuum. ff. si cert. pet. l. 2. & consistit in his, quæ mensurantur, & pœderantur, in d. l. 2. Ex hoc fequitur, quod si res mutata percat, etiam casu fortuito, periculum ma-

lum manet apud eũ, qui mutuo accepit. l. incendium. C. si cert. pet. Res enim si pereat, perit illi, cuius est. Secus quando consignatur pecunia in bursa, tunc nõ est mutuum, sed depositum. ff. si cert. pet. l. si ab initio.

1 Habès pecuniam sibi pro aliquo tempore inutilem, mortaliter peccat, si nõ mutat indigentem petenti, secundum Seo. in 4. quia facit cõtra præceptum naturæ, & Christi. l. intellige tamen primò, quod fit tutus de rehabendo tempore opportuno. Secundò, in indigentia citra necessitatem, vel decentiam. Si autem esset extrema necessitas, debet cõmodare, etiam quod nõ esset tutus de rehabèdo. Si enim tenetur tunc subuenire, multo magis mutare, supra, Eleemosyna §. 3. Vide infra, Vtura, quãdõ non licet, per totum.

NAVF RAGI VM.

1 RApientes res de naufragio, siue in mari, siue in litore, siue in aqua, mortaliter peccat, quia contra iustitiam agunt, & proximum notabiliter offendunt in bonis, & tenetur restituere. l. si quis ex naufragio. ff. de incend. ruin. & naufrag. nec aliqua consuetudo potest excusare, quin sit furtum. ff. de acquire. do. l. quæ ratio. in fi. Et si talis sit prælati, vel clericus, debet deponi. ca. dilecti. l. 1. de accu. si laicus, debet excommunicari, si non restituat, vel est excommunicatus, de rapt. cap. excommunicatiõni. supra, Excommunicatiõ 78. Intelligit de spoliatiõis eos, qui ex iusta causa nauigat, secus de piratis, & hostibus fidei, qui nomine Christiano mimicantur. C. de furt. in authen. nauiga.

2 Rapiens de naufragio rem sua-

tim perituram, vt saccharũ, vel huiusmodi, quæ sine illo nõ fuisset salua, si sine quocunq; vitæ periculo hoc facit, tenetur restituere, quoniam ad hoc agendum charitas fraterna illum vrgebat: debet tamen habere laboris sui præmiũ. Si verò cepit cum qualicunq; vitæ periculo, & patronus aliter non erat habiturus, quia periisset, nõ tenetur restituere, quia cum tali periculo nõ tenebatur suffragari domino. Si autem patronus alia via verisimiliter erat rehabiturus, licet mortis periculo se exposuerit, restituit, & laboris sui mercedem accipit, ad arbitrium boni viri. In illo enim casu non habebantur proderelicti. Si autè fieret statutu, vt rapientes de naufragio tãtum lucrarentur, teneret: quia hæc in fauorem naufragantium, & rapientes tunc debent habere mercedem taxatam. Si quis autè prædicta faceret in mari, vel spontè, vel per naufragium, & inueniat à calu, tenetur restituere, nisi haberentur pro derelicto, secundum glo. in cap. cum dilecti. de accu.

NECROMANTIA.

NECromantia, quæ importat diuinationem per demonem representantem mortuorũ personam, mortale peccatum est, quia ibi est demoni inuocatio, & societas, quæ sine mortali esse non potest. supra, Incantatio. §. 1. infra, Superstitio. §. 3.

NEGLIGENTIA.

NEgligentia in opere exteriori, vel interiori, potest esse mortale peccatum, vel quia negligitur opus necessarium ad salutem, vt confessio, vel humilmodi, vel contentum opus bonum, & sic voluntas cadit à cha-

ritate, quia contemptus vbi que damnabilis est: aliis cõmuniter est veniale, Arch. flor. in 2. parte. tit. 9. c. 3. in fi. videtur velle, quod negligentia, quæ est ex consuetudine, sit mortalis, vtputa habens consuetudinem nõ dicendi officium horis debitis, quæ non sunt de præcepto. Hoc tamen verum esse non teneo, quia licet consuetudo aggrauet, non tamen quod est ex veniale, facit mortale. Posset tamen hoc dictum esse verum, accipiendo consuetudinem pro contemptu. Et si ita accipit idem Arch. verum dicit.

NEGOTIATIO.

Negotiatio, quæ alio nomine mercantia dicitur, multis modis est peccatũ. Primõ ex malo fine, vel propter auaritiam, vel alio fine, qui si sit mortalis, etiam ipsa erit mortalis. Secundõ, ex persona, vt si à clerico, vel religioso exerceatur. s. Clericus. §. 10. & 16. Tertio, si fiat diebus festis, exceptis nudinis, supra, feriz, vel festi, §. 15. Est enim opus seruile, quod interdicitur die festo. Quarto, ex loco inhonesto, caput in omnibus. d. 8. Neque in ecclesia debet quis negotiari. 16. quæst. 8. ca. & hoc diximus, alioquin mortale est. De immo, eccl. cap. domus decet. in 6. nisi magna necessitas excuset, vel honor Dei, aut subuenio cultus Dei, vt debent facere vendentes candelas in ecclesia, qui non debent principaliter lucrum intendere, sed secundario, aliter non possunt. Quinto, si dolose exerceatur cum mendacijs, & perurijs. Sexto, si est Reip. damnosa, vt faciunt monopoliones, vel si lucrum queratur immoderatũ. Septimõ, si negotietur cum habente malam cõscientiam scien-

ter. tenetur enim tunc quàm citius potest, soluere tale societatem. Si verõ nõ potest, protestetur, quod de illicitis lucris non vult se introumittere. ar. d. 83. ca. error. & in prædictis modis non est necessaria restitutio, sed tantum de consilio: nisi vbi interuenit iniustitia in venditione, vel emptione, vel quando quis fuit causa, quod pretiũ nimis exerceatur, emendo totũ, vt carius venderet, secundũ Rod. tunc tenetur læsũ, quia ipse dedit causam damni dati in iustis. Concord. Sil. in iurata, ver. negotium. q. 1.

Licitũ est assurecur merce, vt si salus veniant assurecur certũ quid lucratur, vt quinq; pro centenarijs nisi autem pereant, totam mercẽ soluatur, secundũ Arch. flor. nec obstat, ca. nauiganti, de vsu. quia hic nõ est aliquid mutuum. vt no. Ioan. Cal. sed hoc fit tantũ ratione periculi. Idem potest fieri assurecur pecunias, quas quis portat, vel quas mutuat quis alteri, quod reuocabit. Idem est in saluo conductu personæ, hoc potest fieri cum lucro, dummodo seruetur promissum. V iura. §. 8. nec est lucrum illicitum, neq; turpe, cum ad aliquem bonum finem ordinatur.

De lucro quod fit, quidõ aliqui exponunt se fortune, dicentes, quid vsu ponere, quod eras pluet, vel talis infra mensem morietur, & de alijs in quibus tantũ est vanitas dico non esse licitum lucrum, quia non ordinatur ad vtilitatem proximi, sicut prædicta assurecurio, sed tantũ est hic vanitas, ideo illicitum: non tamen tenetur quis ad restitutionem ex hoc, sicut de turpi lucro, quod de consilio debet dari pauperibus. An autem liceat assurecur mercatori

mercatori illum, qui ponit pecunias in societate, quod pecunia sua erit salua, & quod lucrabitur quinq; pro centenario, vel huiusmodi. infra, V iura. §. 8. Sil. ver. Negotium. quæst. 4.

NEMESIS.

Nemesis, id est, tristitia, quã homo habet de alieno bono temporalis, quia talis indignus est hoc habere, vtputa, est malus homo, & est diues, vel bene fortunatus: quando se extendit ad arguendum. Insuper prouidentiam, tanquam iniuste distribuentem bonã temporalia, est peccatum mortale, vt si homo propter tale malum tristitiam ita afficitur, vt velit malos imitari homines, mortale est. Tristitia autem de huiusmodi aqualiter, semper tamen cum Dei reuerentia, non videtur peccatum, sed licitũ, sicut de aliquo nostro tritari. supra, Inuidia, per totum, & præsertim si propter aliquẽ bonum sine fiat.

NOMINATIM.

Nominatim dicitur, quando alicuius proprium nomen exprimitur, vel quando ita circumstantiæ indiuiduales exprimuntur, vt dubiũ non sit, de quo dicitur, vt si quis tacito nomine proprio, dicat filij primogenitum Petri de Petro, &c. vel Petrũ cum suis fautoribus, de quibus fautoribus constat notorie, vel cum dicitur talem villã, cum hominibus illius, omnes de quibus constat notorie esse de tali villa, dicuntur nominatim. Vide Inno. in ca. Lateranensi. de præben. & Pan. ibi, qui mittit concordare glo. in cler. de vi. & ho. ele. & glo. in ca. constitutionem. de sententia excomm. in 6. & in penis requiruntur circumlocutiones valde stricte, non autem

sic in fauorabilibus, in quibus larga fit interpretatio.

NOTARIUS.

Notarium peccata sunt, si non seruent iuramenta per eos facta, si falsa conscribant instrumenta in toto, vel in parte, si reprobatã acta licita, si occultat, vel laceant instrumenta protocolli. Hoc de mortali in prædictis excusare nescio, nisi secundũ quod ignorantia, vel deceptio eorum posset aliquo modo eos excusare, vel quando errant in aliquo modico sine malitia, nec funt magnẽ importantiz. infra, Tabellio. per totum, Concord. Caiet. in summa.

NOTORIUM.

Notarium aliquando dicitur iuris, vt cum quis iuridicẽ est condemnatus, vel confessus in iudicio, vel legitime constitus. cap. vestra. de coha. cle. Aliquando dicitur facti, vt cum populus est testis, & non est locus dissimulandi. ctua. de coha. cle. nec requiritur quod omes de villa sciant, sed sufficit quod sint decem graues, & honeste personæ, quia decem homines faciunt populum. 10. q. 3. c. vno. secundũ glo. Ray. Aliquando dicitur notoriũ facti permanentis, vt quãdo quis publicẽ tenet concubinam in domo. Aliquando dicitur notoriũ facti transiensis, vt quia occidit hominem publicẽ. Aliquando dicitur notorium facti præsumpti, vt cum quis tenetur committere pro filio tali viri, vel affine, & huiusmodi.

Notoriũ iuris quandoque exprimitur contra probationẽ, cap. sic. de sent. & re. iu. In notorio facti non requiritur ordo iuris, qui aliis esset obseruandus. cap. ad nostram. de de iur. iurã.

Facti verò euidencia nò indiget accusatione.c.euidètia. de accu.
 3 Licet duo testes non sufficiat ad causandum notorium, requiruntur tamè, & sufficiat ad probandum, secundum Pa. in d. cap. vestra. de cohabi. ele. In notorio iuris præsumptio, secundum Pa. in d. c. vestra. iuris ordo seruandus est. In notorio autem facti, non requiritur nisi scientia, & citatio. Imò si constat, quòd nulla defensio posuit competere, citatio nò est necessaria, & sic intelligitur cap. olim. de re iudi. & cap. venerabilem de elect.

NOVITIVS.

- 1 **N**ovitius quilibet potest esse, qui est rationis capax, & pubes, & qui potest esse religiosus. c. per totum. 20. q. 1. & c. cum simus. de regul. nec potest quis esse novitius propriè, nisi post 14. annum in masculo, & 12. in femina, in c. ad nostram. & c. significatum. de regu. quia ante illud tempus nò potest experiri quòd sit castitas, nec malitia ætate potest supplere. in dict. cap. ad nostram. Quòd si ante hoc tempus ipso consentiente offeratur à parentibus, secundum Dir. lib. 2. non poterit exire ante legitimam ætatem, ad similitudinem carnalis matrimonij, cap. de illis. de spon. impub. & si propria autoritate intrat impubes, à parentibus, vel tutoribus ante annum, & tutor poterit extrahi. capit. puella. 21. questio. 2. non autem si ipsi consenserit tacite vel expresse. c. ad didistis. 20. q. 2. Si autem in annis pubertatis fuerit ingressus, extrahi non poterit, secundum glo. in d. c. puella.
- 2 Novitius datur vnò anno probationis regulariter. ca. ad apostolicam. de regula. Potest tamè

ante hoc tempus profiteri interueniente cõsensu novitij, & monasterij, & tenet professio, licet malè faciant prælati, si sine magna discretione, & causa hoc faciant, in d. ca. ad apostolicam. & quia aliquibus videtur prohiberi, ne ad professionem recipiant ante 18. annum, in ca. quia in infulis. de regu. ideo quia hoc non est multum clarum, quæ tunc infule rigide, melius crediderim standum fore laudabili consuetudini, licet Petr. de Pal. illam decretalem in infulis esse reuocata dicit, vt Arc. flo. in 3. par. ti. 16. c. 3. §. 1. adducit, quòd tamen clarum non est. Mendicantes non possunt recipere nequam ad professionem ante annum cõpletum probationis. de reg. lib. 6. c. non solum. & c. constitutionem. Moniales autem ordinis prædicatorij nò arctantur ad hoc, tum quia non sunt mendicantes, tum quia cap. loquitur in masculino genere, videlicet fratres. tum quia, vt dicit Tab. ibi. §. 4. habet priuilegium Cle. 4. in bulla, quæ incipit, ex teuore vt possint ante annu profiteri dummodo sint puberes, & nò sint in infulis. In idè concurrit Sil. ver. Religio. 3. §. 3.

3 Professio facta in quacunque religione ante annum pubertatis, non valet, in d. c. ad nostram. facta autè in ordine mendicantium post annum pubertatis, & ante annu probationis, nò obligat illi religio in particulari professum, sed in communi. in d. cap. non solum. & recipientes sic mortaliter peccant, & puniuntur pena grauioris culpe, & amplius non possunt aliquid ad professionem recipere, per dict. cap. non solum. Si tamen durante tali suspensione alium receperint,

non

non efficerentur irregulares, secundum Gemi. in d. cap. non solum. quia receptio ad professionem non est actus attributus certo ordini, vt possit inducere irregularitatem.

- 4 Abbatibus etiam prohibetur receptio ad professionem ante annu probationis, tamen si profiteantur, tenet professio, quia ca. in infulis, quauis prohibeat, non tamen dicit quòd talis non sit astrictus, sicut dicitur in dict. cap. non solum.
- 5 Clemens 4. in bulla quæ incipit, Ex tenore. determinauit, vt supra diximus, quòd moniales prædicatorum possunt profiteri ante annum probationis, & post annum pubertatis: in infulis autem post annu 17. Furiosi autem, & amentes, & qui non sunt doli capaces, durate tali impedimèto profiteri non possunt, & annus probationis in femina debet incipere post completu annum 12. in masculino post 14. In furioso autem, vel eo, qui nò est capax doli post cessationem talis impedimèti. Illo enim tempore non potest experiri religionem.
- 6 Novitius semper potest exire sine aliqua pena in cõsultati. de regu. nisi sit professus tacite, vel expresse. & statumus. de regu.
- 7 Novitius efficitur professus tacitus, secundum Pan. in ca. vidua. de regu. si sponte se ingerit, & scienter aëibus, qui tantum protestis cõueniunt de iure, vel consuetudine, & scit hoc tantum illis conuenire, & quòd per triduum in eodem proposito perseveret, stando cum habitu professorum indistinctè in forma, & seissura, vel colore. Secundo, secundum Innoc. & d. Antò. defendendo habitum professoru, scitè

quòd talis habitus solum conuenit professis, & quòd ex tali deolatione de iure, vel consuetudine inducitur professio tacita, & quòd habitus sit distinctus, & qd sponte faciat, & quòd detur et ab eo, qui potest eum incorporeare religioni, aut ipso cõsentiente accipiat, secundum Panormit. in d. cap. vidua. cum perseverantia tridui. Tertio modo per deolationem habitus, qui non distinguitur ab habitu nouitioru, nisi benedictione, scientibus, & consentientibus illis, quoru interest incorporare. Vide tamen Cle. eos. de regu. & Panorm. in cap. ex parte. Quomodo autem inducatur professio tacita, quomòd quis intrat cum animo muti di scilum infra, Votum. §. 18. an ad feculum redire queat.

- 8 Professio tacita facta ante vel infra annum probationis, non obligat sic professum illi religio, sicut si fuisset expressa, per d. c. constitutionem. sed obligat in communi. Illam tamen religionem obligat ipsi tacite professio, ita, vt non possit ab ea expelli, si non vult, aliter nò esset religiosus iste, si nulla ei religio teneretur, & posset contrahere matrimonium, cuius cõtrarium dicitur tex. in c. vnicò. de voto. lib. 6. Si tamè habeat animum obligati de religioni. Nam si non intendat se obligare, votum non fuit.
- 9 In ordine mendicantium professus expresse infra annum, si non intendat se obligare, nisi illi religioni, quam professus est nò tenetur neq; illi, neque alii, sed liberè potest redire ad feculum. Si autem intendat saltem in communi se obligare religioni, non poterit ad feculum redire.

retamē si contrahat, tenebit matrimonium. Si vero tacite profiteatur in ordine dicto, obligatur religioni, & si contrahat non tenet matrimonium: quia tacita professio non prohibetur, sicut expressa. in d. c. non solum. & c. constitutionē. in religione mendicantium. & hæc est ratio dicitur fitatis.

10 Defrens habitum professoris, ubi habitus distinctus est, cū protestatione, quod ob hoc non intendit profiteri, quia iste actus potest fieri, & animo proficendi, & animo probandi, talis protestatio iuvat: secundum Ioan. Andr. vt alleg. Ge. in c. i. de reg. & Pa. c. ex parte. de reg. Vbi autē habitus non est distinctus, non est necessaria talis protestatio. Pan. in c. postulasti. de regu. nisi quando portaret vltra annum.

Socrates vouet intrare religionem, & habet animū perseuerandi, non tamen vouet perseuerare. Si ingrediatur, & exeat, quia non sibi placet ex aliqua causa satisfacere. Similiter si vouit, vt experiretur, non potest exire vsque ad probationem: aliter idem esset, ac si non venisset, quia qui non stetit, non venisse dicitur: & si inuenit religionē sibi gratam, habentem ea, quæ quærebat per probationem, & sequatur illā, ex sola libertate, non satisfacit. sed mortaliter peccat, quia ex voto intelligitur se obligasse ad probandum bona fide, & non fide: ideo si probādo omnia grata inueniat, tenetur profiteri, & perpetuo remanere. Qui vero vouit religiosum esse, tenetur non solum intrare, sed etiam profiteri: quia nisi per professionem, non potest esse religiosus: nisi aliter in intentione haberet, ad quam

in foro animæ est recurendum. Concordat Tho. & Caiet. secundum d. secundum q. vt. a. 4. Et si vouit intrare, & exire, peccat, quia de re mala promittit, nec votum huimodii tenet.

11 Abbas sine cōsilio capituli sui non potest aliquem ad professionem recipere, secundum Pan. in c. ad apostolicam. de regular. quia hoc est aliquid præcipuū, quod fieri non debet sine cōsilio capituli, vt dicitur in regula monachorum, nisi aliter habeat consuetudo, quam primò est inpiacienda, vt dicitur in c. si. de regula. libro sexto. Episcopus autē potest recipere ad professionem, & erit vere religiosus, licet non intret monasterium, secundum Innocent. alleg. c. si. vir. 27. q. 2. secus de aliis prælati inferioribus Oppositum videtur tenere Pan. Vide tamen Ge. in dicto ca. constitutionem, & cōclude quod siue episcopus, siue alius habens auctoritatem incorporandi, recipiat aliquem ad professionem, nomine alicuius monasterii sibi subiecti, alicuius approbatæ religionis, cum consensu maioris partis illius monasterii, tenet professio, & est vere religiosus, & sic habet intelligi Ge. Secus autem si aliter fiat, nisi consuetudo secundum regulam, vel ordinationes per sedem apostolicam obtinent approbatæ, quæ in huiusmodi, & in aliis seruari debent.

12 Annus probationis debet esse continuus secundum Panormit. cap. ad apostolicam. de regular. quia interruptio temporis minuit de austeritate regulæ. Ideo nouitius, per interpellationem non possit austeritatem regulæ experiri, si tamen per annum continuum

tinuum expertus fuisset, & exiis postea reuertetur, non est necesse de nouo illum probare.

13 Nouitius debet desere habitum illius religionis, quam vult profiteri, & in monasterio, secundum Tancre. cum quo tenet glossam in capitulo super eo. de regula. & ita habet consuetudo: & delectatio habitus extra monasteriū, nūquam tacitam inducet professionem, in dicta clementina, eos.

14 Nouitius quando vult profiteri, non est necesse quod seruet certam formam verborum, quæ quædam religiones habent, secundum Panormi. in cap. porrectum. de regula. nec aliqua scriptura est necessaria, quia professio in Deum dirigitur. Potest etiam fieri per procuratorem, cum quilibet actus per procuratorem possit fieri, nisi excipiat. l. prima. §. vsus. ff. de procuratoribus. Cum ergo iste actus non excipiat, potest fieri. Facit regula, potest quis. in 6. de regulis iuris.

15 Qui vult intrare religionem aliquam, etiam minorum, non tenetur renuciare seculo, nisi quando vult profiteri, per dictum capitulum. non solum. licet in regula fratrum minorum dicatur præcipiendo, quod dicant volentibus intrare religionem eorum, quod vendant omnia bona sua, & ea student pauperibus errogare: quia hæc verba debent intelligi post annum probationis, & ante professionem, ne sint hæc verba contraria verbis dicti capituli. non solum. Ideo illa verba sunt magis exhortatoria quam præceptiua.

16 Volens ingredi religionem aliquam, si in ipso ingressu, vel an-

te, eidem donet omnia bona sua, si non profiteatur tacite, vel expresse rehabebit omnia, secundum Panorm. in cap. quod a te. de clerici. coniug. quia tunc in dubio videtur donasse causā mortis, quæ cessante, non proficendo reuocatur. Idem si professio non teneat, licet crederetur tenere, secundum Barto. C. de sacro sancto. eccl. authent. ingressi. sicut relinquens omnia bona Titio, credes esse filium suum, reperto quod non sit filius, auferuntur ab eo, & veniunt succedentes ad intestato. in l. si pater. C. de hære. infir. Si verò non donauit omnia, sed aliqua, non rehabebit, quia videtur donasse causa ingressus, & sic debet intelligi Pan. & Hostien. in d. c. statimus. qui videtur dicere oppositum. Est cap. constitutionem. & cap. beneficium. de regu. in 6. Si verò sciebat professio nem non tenere, non rehabebit, quo ad iuris presumptionem in dubio, presumitur enim tunc absolute donasse: sed in cōscientia, quando potest sciri quod solum donauit causa ingressus, & non propter aliud, recuperabit, quia semper videtur donasse causā mortis: & hoc est satis æquum vt rehabeat.

17 Bona nouitij non professi tacite, vel expresse, morientis, donata simpliciter monasterio, remaneant ibi post mortem eius. Si verò expresse non cōtulit, vel ante mortem expresse collata reuocauit, succedent proximiores ad intestato, secundum Pan. in c. presentia. de probat. & sic intellegendi sunt Cy. & alij doc. in dicta authent. ingressi. & do. Ant. in d. c. presentia. de probat. & Bart. in authent. si qua mulier. C. de sacrosanct. ecclle.

Nouitij

18 Noutij non tenentur ad præcepta religionis, plusquã alij secularis, nec possunt puniri pœna perpetui carceris, etiã quod desinendo incurreret si essent professi, secundum Gem. in d.c. non solum, quia sic non esset liberi posse reverti ad seculũ: nec possunt eligi in prælatum. c. nullus. de elec. lib. 6. nec ordinari, etiam ad primam tonsuram. c. in monasteriis. 19. q. 3. neque beneficium eorũ si habet, infra annum probationis vacat, nisi constet ipsum habere animam mutandi vitam, nec eo invito potest alteri conferri, sed per alium seruetur beneficium. c. beneficium. de regu. lib. 6. de fructibus beneficij debita portio assignabitur seruienti beneficio, reliqua seruabũtur in utilitatem ecclesie, secundũ glo. in d.c. beneficium. & per c. quia sepe. de elec. lib. 6. Et si est canon noutius, ad electionẽ episcopi non debet vocari, per d.c. beneficium. & 103. An. ibi. Secus in electione, quæ pertinet, nõ iure collegij, sed iure singulari: vt in iure patronatus. Noutij gaudet priuilegio clericali, ita quod eos percusit est excommunicatus, supra, excommunicatio 1. Est c. religiosẽ. de priuil. lib. 6. Idẽ de conuersis approbatz religionis.

19 Noutij intrantes religionem approbatam animo mutandi vitam, perseuerandi, & seruiendi Deo plenariam omnium peccatorum remissionem, si sunt bene contriti, consequuntur, secundũ Thom. secunda secundã. quæst. 11. vlt. a. 3. ad. quia si quis elemosinam potest statim satisfacere, multo magis, qui se totaliter offert Deo per religionis ingressum, & in vitis patrum dicitur, quod intrantes religionem, con-

sequuntur eandem gratiam, quã & baptizati: vt allegat Thom. ibi supra. Imò tenet diuus Bernar. in quodã ser. q. quilibet religiosus, quotiens de præteritis est bene cõtritus, existens in gratia, & est contentus de sua professione, & paratus si nõ fecisset, quod faceret, & actũ se totum Deo offert, semper plenariã consequitur indulgentiam, quia Deus p̄sãt voluntatem plusquã ipso: ideo dũ proficitur, & sunt in mortalij, si postmodũ eos poenitet, & actua liter cõfirmat votum suum modo dicto, cõsequuntur etiam indulgentiam propter eandem rationem. De hoc Tab. dubitat, & ad negatiuum magis videtur declinare partem.

N V P T I A E.

N V P T I A E. supra, Matrimoniu. §. 62. His autem, quæ ibi dicta sunt, adde, q̄ nuptia tria important, scilicet, sponsorum benedictionem, sponse traductionem in domum sponsi, & coniuium: hæc tria dicuntur prohibita temporibus ibi supra dictis. Et quia pœnã nõ sunt extendenda, ideo illis temporibus possunt matrimonia contrahi per verba de præsentĩ, & sponsalia, & qui credunt euadere peccatũ facientes benedictionẽ in sabbato ante aduentũ, vel septuagesimam, & in sequenti dominica facientes alia duo, scilicet traductionem, & coniuium, non euadent transgressionẽ legis: magis enim hæc duo prohibentur, quã p̄timum, quod est quoddã spirituale. Et scienter contra hoc statutum facientes, peccant mortaliter, quia eũ publicè hæc fiunt, non videtur fieri sine cõtemp̄tu. Cõsummare autem matrimoniu his temporibus non est mortale, vt

supra

supra dixi, Matrimoniu. §. 63. sed tantum illa tria prohibentur. Vt de supra, Matrimoniu. §. 64. Concor. Caiet. in summa ibi.

O B E D I E N T I A.

1 Obidire Deo in omnibus, quæ mandat, etiam quod videntur esse contra legem naturalem, & cõformare voluntatem propriam diuinã, in his quæ vult nos velle, inquantũ nobis inuoluntariũ, est de necessitate saluicis, secundũ Th. secunda secundã. q. 104. a. 4. quauis homo non teneatur semper velle quod Deũ vult: quia non vult ea nos velle.

2 Inferiores tenentur obidire suis superioribus, secundũ quod sunt superiores, & quia circa actus interiores voluntatis, & intellectus directi, & circa naturã corporis, homo non habet superiorẽ nisi Deum, ideo in his nulli homini tenetur, quando tamen actus interior colligatur exteriori, tenetur obidire, vt si precipitur dici deouõ officiu, precipitur cõsequenter attentio, quod est actus interior, & huiusmodi. Similiter licet homo non possit precipere subdito, quod cõtrahat matrimonium, vel non contrahat, tamẽ quado aliquis promissit viuere castẽ, adimẽdo sibi, quod erat naturale, potest cogi per superiores præceptũ, & tenetur obidire, & sic de aliis secundum Tho. vbi supra. Ita etiã circa cõmestionem, & matrimoniu ecclesie ordinat, & tenetur obidire, licet non possit prohibere hæc absolute.

3 Religiosi prælati suis tenentur obidire in omnibus, quæ ad regularem cõuersationem pertinent, in his quæ sunt in eorum regula, aut ordinationibus explicite, in aliis autẽ licitis nõ tenen-

tur de necessitate, sed tantum de perfectione: in quibusdã autem neque tenentur, neque debent, vt in his quæ sunt cõtra Dei præcepta, vel cõtra regulam, in quibus prælati dispensare non potest. ex S. Thom. secunda secundã, supra, quol. 1. a. 15. & quol. 10. a. 10. Etiam secundum Arch. flo. 3. part. 16. c. 1. §. 6. & 1.

4 Si mdat prælati contra Dei præceptum sibi reuelari crimen occultum, nõ seruato ordine fraternitatis correctionis, vt supra, Accusatio. §. 7. Inquisitio. §. 8. vel præter præceptum, vt dicere mdat, vel verbũ otio sum. c. do minus. 2. q. 3. non ei obidendum est. Secundũ si precipiat contra ordinationes ecclesie, vt quis celebret per hæreticis. capi. si quis episcopus. 2. quæstio. 3. Tertio, si cõtra ordinationes suæ ecclesie, vel contra regulam, aut consuetudines precipiat sine rationabili causa, quia tunc nõ potest dispensare, in non debet subditus obidire. Si autem est dubiu, obidiat: argui. in c. quod culpatur. 23. q. 1. & iudicium superiori relinquitur. Quarto, licet prælati nõ possint auferre necessaria corporis, vt cibum, & vestimẽta, & huiusmodi, potest tamen determinare de tempore, qualitate, & quantitate horũ, in quibus subditus tenetur obidire. Quinto, si precipiat ea, ad quæ potestas non se extendit, vel fieri faciat maiores austeritates quã sua regula mdat, nisi hoc ei imponatur per modũ penitentiarum, vel punitiois delicti. vt nõ. Vgo. in cap. præfens. 23. quæst. 3. non tenetur obidire, laudabile tamen est vt obediat, per ar. in capit. quod. ergo. 2. quæstio. 3. Sexto, si precipiat aliquid habens speciem mali, vt scilicet se nudet

nder coram aliis, & huiusmodi, quia videtur inhonestum, non tenetur obedire, secundum glossam in capitulo non est. 2. quaestione. 3. Septimo. si aliquid vanum precipiat, ut leuare festuam, vel huiusmodi, sine aliqua utilitate, non tenetur etiam. capitulo. admonere. 33. quaestio. 2.

5 Ad praelatum tamen potest subditus cogi, etiam quod non habeat sufficientem scientiam. secundum Petrum de Pa. 4. sententia. dist. 19. q. 1. non peccat obediens. Se eius si sponte hoc faceret, sicut de cœsariis ad praelato expositis. Oñtauius precipiat aliquid ubi est mortis periculum, vel esset peccati silentii seruire, non tenetur obedire: quia in his, quæ ad naturam corporis pertinent, omnes sumus pares. Potest autem cogere ad ordines suscipiendos, & confessiones audiendas subditum, dummodo non adit legitimum impedimentum. infra. Ordo. s. 13. Hæc enim ad regularem conuersationem pertinent.

6 Si Papa qui superior non habet, mandaret aliquid iniustum continens, vel sapiens hæresim, vel continens peccatum, vel ex quo præsumeretur vehementer ecclesiam debere turbari, vel aliqua mala futura, non esset ei obediendi, etiam si sub prete excōmunicacionis præciperet, secundum Petrum in c. inquisitioni de sen. excō. & c. si quidō. de rescriptis. Si vero mandat seculari non sibi subiecto ratione ecclesie, causæ, vel personæ circa temporalia, ut quoddam de bona sua alteri, cui non tenetur, non tenetur ei obedire, quia in hoc non est ei subditus, sicut si circa spiritualia, secundum eundem Pa. ubi supra. neque religiosus vitam arctiorē præcipere potest:

in regula, quod omnes tangit. in 6. Et si mandat, ut alicui notorie indigno assignetur certum beneficium, in quo non potest dispensare, non est ei parandum: sicut quando potest dispensare, & con fiat expressè de eius intentione, secundum Io. An. in c. de o. de. de scri. & c. significauit. de offi. ord.

7 Si episcopus fuerit alicui clerico, quod res suas det alteri, sine causa rationabili, non tenetur dare. ar. in capitulo. cum Apostolus. de censibus. si autem mandat ut libros suos acquisitos, tamen de bonis ecclesie accommodet alteri clerico literis idoneo, cui ipse non sit idoneus ad literas, tenetur accommodare, quia hæc est rationabilis causa, videlicet ecclesie utilitas. arg. in capitulo. quia super. 7. q. 1. aliter non tenetur. c. requisisti. de testa. & c. cum dilectus. de iure patro. s. nos igitur. neque tenetur obedire, si mandetur, ut renititur beneficio, ut alteri conferat. in d. c. quia super. Intellige causa iusta non existentem, etiam secundum Ray.

8 Episcopo imponente clerico quicquam pro negotiis ecclesie, tenetur obedire, nec valet si excuset se pro cura rei familiaris, quia bonum cōmune præferat particulari. Nec valet, si dicat, quod sunt alij meliores, & c. quia in talibus oportet seruire talem ordinem secundum Ray.

9 Laici non tenentur obedire praelatis spiritualibus, nisi in his tantum, quæ promiserunt in baptismō, quia in aliis non sunt eis superiores. Sed dominis temporalibus, qui verè sunt eorum domini, tenentur obedire in temporalibus, prout iustitia requirit, secundum Thom. secunda secundæ. q. 104. a. vlti. non autem contra

contra iustitiā, nisi foris ad cuiusmodi magnum scandalum, vel magnum periculum. Consentit Gul. quia in huiusmodi illis non subijciuntur.

10 Si episcopus mandat sacerdoti, ut excommunicet Titium, quem sacerdos scit esse innocentem. si scit ita notorie, quod possit probare, debet ante episcopum probare eius innocentiam: & si probauerit, non debet cum excommunicare, licet possit solum denuntiare. Si verò non possit probare, & res dubia sit, tenetur obedire, secundum Thom. in quol. vt alleg. Pisa. & per ca. qui culpatur. 23. q. 1. Obedientia enim ipsam ad peccatum seruat, dum dubius est vel probare non potest.

11 Filius tenetur obedire parentibus, quo ad dispositionem domus, & morum disciplinam, quia in eis est subditus. Thom. quol. 2. a. 9. quando autem sit mortale peccatum, supra. Inobedientia. s. 2. factis dictum est.

12 In omni obedientia sunt intelligendæ aliquæ conditiones, ut dicit glossa in capitulo. de voto. videlicet, Si adest possibilitas. ca. querelam. & c. breui. de iur. iur. Secundò, quod sit rationabilis causa, secundum quod not. Pa. in c. magna. de voto. & Ar. in c. vltima. 76. d. & inobediens non potest præscribere, quia semper est in mala fide. cap. si. de regu. & c. sic nobis. in glossa. Quando autem inobediens mortaliter peccet. s. Inobedientia, vide ample. Obedientia etiam potest esse circa ea, quæ libenter volumus, si in ea propter præcepti principaliter ferimur, Thom. secunda secundæ. q. 104. ar. 2. ad 3.

O B L A T I O.

1 Oblatio est id, quod offertur

à Christiano ecclesie de re donabili, iuste acquisita. ea quia in omnibus, de vsu. & c. ex trāmissa. de deci. & monachus, seu alius religiosus, potest recipere oblationes, vel vt pauperes, vel vt ministris altaris, vel vt parochiani. c. oblationes. io. q. 1. Vide S. Thom. secunda secundæ. q. 86. a. 2. & Pa. in c. pastoralis. de his quæ fi. ad. prel. c. oblationes. de hæz. in parochia.

2 Oblationes factæ in parochia, seu altari, cedunt ecclesie parochiali, siue sint factæ imagini, siue capelle, vel sancti rectoris, & non presbyteri capellæ, secundum Pa. & Ant. in d. c. pastoralis. etiam si imago cui sunt factæ, sit depicta in muro, infra litem parochie. & facit glossa in l. statuta. ff. de vsu. fructu. Quod quidam limitant, si fiant intuitu parochie. Idem vi fiant celebranti in ecclesia alicuius, quia sunt similes rectoris: nisi esset episcopus celebrans, quia tunc cōmuni iure sunt eius cap. super eo. de paro. nisi consuetudo obster, quæ est sequenda.

De collatis autem, & oblatis religiosis in ecclesiis eorumdem, non possunt praelati altarium ecclesiarum aliquid sibi vindicare, secundum Panorm. in c. nimis iniqua. de exce. prela. quia videtur res illa eis collata intuitu ecclesie, & non nomine oblationis, & expressio hoc tenet in capitulo. de sta. mo. & est textus expressus in d. c. x. & quo ad fratres predicatorum est prohibitio. cle. 4. in priuilegio, quod incipit: nimis iniqua. Vnde ex hoc priuilegio dicit fratres possunt facere offeruntur in suis ecclesiis in missa. Sicut concludit etiam Tab. ver. oblatio. s. 1. in fi.

3 Parochiani ad offerendū oblationem possunt compelli, secundum Panorm. in rubric. de paro. & N

Sanct. Thom. secunda secunda. quaest. 86. a. 1. Primo, quando tenentur de ratione census, quem annuatim solunt. Secundo, ex obligatione testamentaria. capi. quanto. de cen. Tertio quando sacerdos indiget, & ipsi abundat. Ad hoc est c. si episcopus. de offi. ordin. lib. 6. Quarto, quando hoc habet consuetudo. capi. ad apostolicam. de simo. Et in his duobus vltimis casibus, oblatio quo ad quantitatem remanet voluntaria, secundum Tho. supra. Idē dic de primitiis, secundum eundem, ibi. a. 4.

4. De qualibet re possessa licite, potest fieri oblatio, nisi vergat in detrimentum alterius, secundum Tho. supra. a. 3. & hoc reprehendit Christus Matt. 15. dicens, Vos autē dicitis munus quodcūque ex me est, tibi proderit, &c. Vel propter scandalum. Vnde aliqua personae prohibentur offerre oblationes, quas numerat glossa in ca. oblationes. 50. d. & intelligi debet, quando eorum crimina sunt manifesta, nolūtque corrigi. Et idem dicitur est, de haereticis, excommunicatis, & Iudaeis, in d. c. quanto. de cens.

5. Si consuetudo habet, quod oblationes, quae sunt in dominica, sint rectoris, & quae sunt in festo sancti alicuius sint sacerdotis, & talis sanctus veniat in dominica: oblationes erunt rectoris, quia maior est dominica, quā festum illius sancti, & hoc, secundum quod concludit Bart. per l. proconsul. ff. de offic. proconsul. Sacerdos potest recipere oblatum pro missa dicitis, quae pœnitenti iunxit, vt faceret celebrari, nisi sit scandalosa, quo cauere debet. Vide e. ab omni. de vi. & hon. cle.

O B L A T I O .

Oblatus quis sit, supra, Mo-nachus. 5. 1.

O B L I G A T I O .

1. Obligatio iuris, vinculum importat, quo necessario quis astringitur ad aliquid dandum, vel faciendum. Insti. de oblig. in princip. ad de vel parandum, & sine consensu vel nulla ff. de pac. 1. Intellige voluntario, & cum animo obligandi. facit glossa in c. 3. de voto.

2. Triplex potest esse obligatio, videlicet naturalis, quae continet naturale vinculum consensu contracta inter eos, qui rationis capaces sunt tantum, ligans solum in foro conscientiae, & ad agendum in contentioso foro inefficax. Alia civilis tantum dicitur, nō obligans in foro conscientiae, nisi secundū quod quis a superiori cogitur, secundū Inno. in cap. quia pleriq. de immu. eccle. Tertia dicitur naturalis & civilis simul, vt cum quis ciuilitur, & cum solennitate se obligat ad aliquid, quod naturalis æquitas suadet, vt solvere agrum, quē in veritate tenetur solvere: & hæc in vtroque foro obligat. De his infim. de oblig. per totum. Iustitia enim ad hoc etiam cogit.

3. In obligatione generali, nō veniunt ea, quae quis specialiter nō obligasset, vt si Titius obligauit omnia bona, non intendebat obligare pannos, leſum, & alia, sine quibus vivere non poterat, secundum Bart. in l. i. c. quae res pign. obli. post. Contra enim æquitate esse videtur.

4. Obligatio, cui oppositus est terminus ad sollicitandū implementum obligationis, adueniente termino non dissoluitur, quia iam contractus est factus: vt si contractus sponsalibus, promissu ducere

ducere sponsam infra mensem, elapso mense non dissoluitur hic contractus. Si verò terminus postus sit ad finiendū, vel limitandum contractum adueniente termino soluitur obligatio illius, per quem non fuit quin impletur contractus initū, vt si promissu tibi tali die facere venditionē de domo, & per te fletit, elapso illo die, non amplius teneor, secundum Pa. & Gof. in c. sicut ex literis. de sponsal.

5. Si dies appositus sit obligationi, & actor, & reus sine eiusdem fori, tenetur reus sine interpolatione offerre, & ire ad domum actoris, secundum Panor. in cap. licet hely. de simo. quia dies interpellet pro homine. ca. potuit. de loca. quōd si non sunt eiusdem fori, sufficit quōd reus ducat in domo sua, paratus sum solvere, si sit qui recipiat: iuxta not. in litem illa. ff. de constitut. pec. & quod ibi not. Bart. pro limitatione d. ca. potuit. Intellige tamen, nisi aliter sit in pacto specialiter. Si autem dies nō est appositus, requiritur monitio. In l. si ex legati causa. ff. de verb. oblig. 3. Mora. 5. 1.

6. Quando turpitudō est ex parte recipientis obligationē, obligatio non tenet, secundum Panor. in capi. debitores. de iureiurand. ex quo patet, quod obligatio de soluedis vsuris, non stringit, nisi interueniat iuramentum, secundum Panor. in d. cap. debitores. quia iuramentum fit Deo, qui non turpiter accipit nec qui sic iurauit. peccat. Simplex autem promissio, nulla fuit, propter turpitudinem hominis recipientis. Vide Thom. secunda secunda. quaest. 88. ar. 3. d. 3. Is pro quo quis negotia vtiliter gerit,

eidem obligatur. ar. in l. cum pecuniam. ff. de neg. gest. & Panor. c. 2. de preca.

O B S T I N A T I O .

Obstinatio importat inharēntiā pertinaciter alicui peccato, vt cum quis intendit pertinaciter persequere in peccato, sicut quando non vult remittere iniuriā, vel vult tenere concubinā, vel ita habiturus est in peccato, quōd est factū sibi quasi naturale, & quasi nunquā inest ei aliquis motus ad bonum, & ad resurgendum a peccato, & tales parum distant a statu damnatorum: quibus possunt conuerti, secundū Caic. ibi. in summa. Vid. de Tho. q. 24. ar.

O T I V M .

Otium secundum Grego. est quod caret intentione pietatis, aut iustae necessitatis, & propter hoc, non omne verbum, vel factum iocuosum, otiosum est, nec consequenter peccatū: imo in talibus contingit esse virtutem, quae eutropia dicitur. Et quantum verbum otiosum fit communiter veniale, tamen potest esse mortale, & dicitur in contemptu Dei vel proximi, vt propter aliquē finem, qui fit peccatum mortale, vt ad incitandum aliquid ad luxuriam, & huiusmodi.

O D I V M .

Oidium secundū Tho. secundum da. secunda. q. 34. a. 5. & 6. nō est vitium capitale, sed formaliter oritur ex inuidia, dispossitiuē autem ex ira. Si sit contra Deū, est grauissimum peccatum, secundum Tho. ibi. a. i. cum nihil sit in Deo quantum est ex odio, cū sit simplex bonitas. Si sit contra proximum ex suo genere mortale peccatum est, quia directē contra charitatem est: licet ex imp-

perfectione actus, quando sit veniale, sicut alia peccata.

Qui odit non proximum, sed eius prauos mores, vel inimicitiam, quam tenet contra charitatem, non proprie odit proximum, & consequenter non peccat, quoniam & Deus odit impios, & eorum impietates. Et qui odit bonum proximi, etiam ad bonum finem, vtpote ad correctionem, non peccat: quia hoc est magis amare proximum, quam odire. Et qui vellet proximum puniri iustitia mediante, secundum eius demerita, non luore vindicte, sed magis zelo iustitiae, & vt alij timeant, non peccat: quia hic est affectus iustitiae vindicativae.

Quomodo non debet quis propter odium subtrahere communia beneficia, supra, Caritas. §. 2. Sunt tamen hortandi homines, vt ab inimicis non subtrahant cõsuetu beneficia. colloquia, & huiusmodi: etiam extra articulum necessitatis, vt omnis spiritus odij de mente eradicetur, & inimicus ad bonum prouocetur, exemplo Christi, qui Iudeis illum persequentibus, predicationis, & curationis beneficia non subtraxit.

OFFICIUM.

Officium seculare vedere licet dominis, dummodo vendant personis, de quibus possit praesumi, quod sint vtilis ad talia officia exequenda, & quod non vendatur tanto pretio, quod recuperari non possint sine grauiam virorum subiectõrum. At tamen quantum possint hoc modo licite vendi, nihilominus non expedit, quia illi, qui ad huiusmodi officia essent magis idonei, quandoque sunt pauperes, & non possunt emere, vel si sunt

diuites, non ambiunt officia, nec aspirant ad illa propter lucrium. Vnde magis videtur expedire, vt boni homines eligantur, & etiam inuiti compellantur secun. S. Tho. ad ducissam Brabantiae. Est etiam hoc pernitiosum satis, reipublici, secundum Caic. ibi in summa, quia communiter indigni habent officia, vbi sunt venales. Tollitur etiam ratio studiorum, & bonarum virtutum, ex eo quod non nisi pecunia habentur officia: non virtus, sed pecunia honoratur, venditur plerunque actus iustitiae, & multa alia mala sequuntur: vt restatur experientia, per quam videmus reipub. ruinari. Et quia actiones humanae iudicandae sunt secundum quod in pluribus inuenitur, ideo huiusmodi venalitates, vt abominabiles exterminandae sunt, ex quo concludo, quod licet speculatiuae sint licitae, secundum tamen quod nunc sunt in vsu, non sint exercendae, supra, Dominus, §. 10. An officia possit aliquid recipere, supra, Dominus, §. 13.

OLEVM.

Oleum sancti, quod christus dicitur, conficitur per episcopum in die cenae, & non alio die. c. omni tempore. de cõse. d. 4. Fit ex oleo, & balsamo, cum quo benedicuntur fons baptismalis, calix, patena, ecclesia, altare, episcopi in manibus, & capite quando consecratur, puer baptizatus in fonte & veritice, omnes fideles quando chrismantur, & est omni anno consecrandi & innovandõ. c. si quis de alio. de conse. dist. 4. Grauius quoque punitur sacerdos vtens in baptismo de alio, quam de hoc nouo. per d. ca. si quis de alio. Et oleum catechumini

ehuminorum cõsestum per episcopum, quo inungitur baptizati inter scapulas, & in peiore, & manus sacerdotis cui ordinatur, principes, & reges in brachio, & humero, ecclesia, & altare ante chrismationem. Tertium oleum est sanctum, quo vnguntur infirmi in mortis articulo. infra, Vinctio, per totum, & in c. vnicõ. de fac. vnc. De secundo, & tertio oleo, non inuenitur prohibitum, quin aliis diebus possit confici, sicut de primo, & in c. di. c. omni tempore. & c. quoniam. de sentent. excommu. in 6. Oleum non sacrum additum sacro, totum erit sacratum, sicut dicitur est de aqua, supra, Aqua, §. 2.

OPINIO.

Opinio est illicita. Primõ quando quis eam sequitur, non quia magis rationalis, sed quia est opinio sua, & ea, quam vult tueri, tunc talis opinio illicitè tenetur, quia nõ voluntate, sed ratione opinio amplectenda est. Secundõ quando talis opinio licet videatur rationalior, tamen repugnat dictis sacrae scripturae, quia sacra scriptura est regula morum, & fidei: ideo omnis opinio examinanda est secundum illam. Et propter hoc damnantur opiniones haereticorum, repugnantes sacrae scripturae, vel determinationi ecclesiae, vel ei, quo communis ecclesia vitur. Vnde a mortali excusari nõ possunt sequentes huiusmodi opiniones scienter, & pertinaciter: hoc enim ad haeresim pertinet. Si vero non apparet has esse contra bonos mores, neque contra determinationem ecclesiae, neque contra sacram scripturam, & sequitur aliquis tales opiniones credens benefacere, & sine per-

tinacia, non peccat, etiam quod haeretice opiniones essent falsae, imõ haereticae, sed nõ manifestae. Vnde nunc multa sunt haeretica condemnata, quae ante sine peccato poterant teneri, secundum Tho. 1. q. 32. a. vlti. quia manifestus error nõ erat. Vnde et si abbas loachim tenuit contra fidem, in ca. damnatus. de sum. tri. non fuit haereticus, quia talis articulus nondum erat damnatus.

In credendis, vti pro regula opinione est illicitum, nisi opinione superiori regula sanctae ecclesiae, & apostolice sedis, quae in his, quae sunt firmiter credenda, errare non potest, cum a spiritus sancto regatur, quis supponat. In operandis vero, vbi sunt opiniones, semper tutior pars est eligenda, ne quis exponat se periculo ambiguitatis, & consequenter peccandi, quod illicitum est, vt in cõtra dicitur, vbi plures sunt doctorum opiniones: quia faciens opus aliquod, quod dubitatur esse mortale, mortaliter peccat: quia taliter operans, potius vult voluntatem propriam adimplere, quam a tali opere, etiam si sit mortale abstinere, & sic mortaliter agit, non curans perdere Dei amicitiam pro tali opere. Et praedicta intellige de opinione, quae est cum formidine alterius partis. Nam qui sequitur vnam opinionem, & non tenet pro dubia, sed pro certa, & sic operatur, nõ se exponit dubio, sed pro certo tenet: ideo non peccat, sicut qui sequitur opinionem aliquam, & formidat de opposito. Item licet aliquando vna opinio sit melior altera, quando nõ tenetur quis semper meliorem sequi, quia non tenetur facere, quod melius est, sed quod bonum est.

Ideo quando dicitur, quod tenetur amplecti tuiorem, intellegitur, quando est cum forma dine alterius partis, sed quando firmat se in vna opinione alicuius doctoris, quam veram credit, licet credat aliam opinionem esse meliorem, non propter hoc expouit se mortali, quia non sequitur aliquid, de quo dubitet esse falsum, licet credat minus bonum.

3 Opinio, quae meliori rationi innititur, sequenda est, secundum Panor. in cap. capellanus. de feri. & doctor referens plures opiniones, videtur sequi vltimam, quando aliam non firmat, secundum Host. in c. de priui. lib. 6.

4 Opinio sequens equitate scriptam, praefertur sequenti rigore iuris scripti. ca. vnic. de re. permu. in 6. Fallit in odium Iudaeorum, contra quos rigor praefertur aequitati. c. 2. de Iuda.

5 Opinio, quae soluit, potius sequenda est, quam ea, quae ligat, regula. Odia. lib. 6. & opinio habens per se legem, vel antiquam consuetudinem, debet praferri non habenti. c. lteras. de resti. spo. c. cum expedit. de elec. lib. 6. & l. minime. ff. de legi. An Papa opinio praevalet opinioni concilii, supra, Concilium. §. 2. & 3. In dubiis doctrina ecclesiae Romanae, quae principaliter est in Papa, est regula fidei, & ad ipsi pertinet huiusmodi dubia determinare; ex S. Tho. ij. q. 2. a. 3. de potentia. q. 10. ar. 3.

O R A T I O.

1 O rans ex intentione formaliter, & non attendens orationi, peccat, quia irruerentem Deo loquitur in oratione. Si autem orat materialiter, vel se exercendo in cantu, vel ut otium fu-

giat, & non attendat, non irruerentem agit, & consequenter non peccat, secundum Cate. ibi, in summa.

2 Oratio esse necessaria, vt reuerentiori Deo exhibeamus, cui debitorum sumus, & vt impetremus quod Deus disposuit per sanctorum orationes implendum, secundum Tho. prima secundae. quae. 83. artic. 2. & solus Deus est orandus principaliter, ad implendum quae petimus: sancti autem orandi sunt, ad impetrandum, secundum Tho. vbi supra. artic. 4. Dicere autem sanctos non esse hoc modo orandos, & non posse pro nobis orare, fuit haeresis Vigilantii, & nouiter a Lutheranis iudicata. Ideo dico quod d. sunt orandi, quia sic. Deus agit haec inferiora per sanctas causas, vt ordo naturae seruetur, ita non exaudit per sanctos, tanquam per causas medias. Secundo vt sancti hoc noceant. Tertio, si vni pro inuicem possunt orare, multo magis sancti possunt pro nobis orare. Quarto, quia sic habet usus ecclesiae, quae orationes ad sanctos dirigit: & secundi Mac. 15. dicitur, quod Lucas Machabeus vidit Oniam, & Hieremiam, qui erat mortui, orare pro populo Iudaeorum.

3 Qui non orat pro se, & proximo etiam inimico in casu quo credit per orationem posse se, vel alium de aliquo graui malo eripere, peccat mortaliter, sicut nec quando elemosynam in articulo necessitatis. Agit enim contra praecipuum Christi dicentis, Orate pro persequentibus, &c.

4 Oratio comunis, quae fit a ministris ecclesiae in persona populi, secundum San. Tho. supra. artic. 12. debet esse vocalis, ita vt possit innotescere toti populo, pro quo

pro quo profertur, ideo irrationaliter agit sacerdos celebrans ita submissè: vt vix à seruitore audiatur: & qui stat in choro taliter dicentes officii, vt ipsi tantum seipos percipiant vt supra, ver. horz. in si. dicitum est. Et petius agunt qui tantum mouent labia, & neque seipos audiunt, quos credo non satisfacere officio. Oratio autem singularis sufficit quod sit mentalis: & debet esse cum intentione, vt dicitur est supra, Horz. §. 19. Peccatur orans ex bono naturae desiderio, ex pura Dei misericordia exauditur, dummodo petat necessaria ad salutem suam, pie, & perseueranter. Tho. secunda secundae. §.

O R D O.

1 Ordines conferens indigno, secundum Thom. 4. sent. d. 24. quae. 1. mortaliter peccat, si militer prelati, & alii qui faciunt promoueri: quia infideliter dona Dei dispensant, & ecclesiae detrimentum faciunt, & honori diuino. Idem de consulentibus, promouentibus, & presentantibus tales, quando scienter faciunt, vel non adhibet curam seire eos dignos, quia cooperantur ad malum. capit. vltim. 2. quae. 1. nec sufficit secundum Alb. Magnum, non seire eos esse malos, sed oportet quod sciant eos esse bonos, per illum modum, quo est possibile seire.

2 Ordines superiores nullus debet recipere, nisi habeat inferiores, ex ordinatione ecclesiae, licet antiquitus hoc aliquando non seruaretur, secundum Tho. supra. Qui ordines sunt, 7. videlicet ostiarius, lectoratus, acolytatus, exorcistatus, subdiaconatus, diaconatus, & sacerdotii, quorum tres vltimi sacri dicuntur,

secundum Thom. supra, tales ad castitatem tenentur, supra, ver. matrimonium. §. 8.

3 Prima tonsura non est ordo proprius, ideo iura inter ordines non posuerunt. cap. feriatum. d. 32. sed est deputatio, seu dispositio ad Deum cultum. Et quia ordo proprius non est, ideo character non imprimitur.

4 Qui ordinatur debet necessaria tangere, quae porriguntur tangenda ab ordinante, secundum Pet. de pa. in 4. fen. & Arch. flo. 3. par. 11. 6. cap. 14. qui recitatis opinionibus, videtur declinare cum Pet. de pa. Alber. & S. Tho. supra, quae. 1. artic. 1. quod. 5. dicunt sufficere porrectionem, vnde in concilio suo Euge. 4. cum traditur materia ordinis, niqua fit mentio de tactu ipsius, sed solus de actu tenente se ex parte ministri, id est, porrectione, datione, traditione, & assignatione, vt dicit Cate. ibi in summa. Securius tamen est tangere, pur si non tetigit, non est aliter, suppleendum propter hoc. Idem videtur, quod sola eleuatio manuum sufficiat, & non necessarius contactus, secundum Archiep. flor. supra, licet securius sit tangere. Sufficit etiam tangere rem porrectionem, vna manu, vel digito.

5 Character imprimitur in traditione instrumenti pertinentis ad actum illum, qui est principalior in illo ordine, secundum Pet. de pa. & Tho. supra, vt in sacerdotis ordinatione, in datione calicis, sub determinata forma verborum, quantum ad actum, qui est consecrare corpus, & sanguinem Christi: quantum vero ad potestatem aboluendi, in impositione manuum, dicendo, Accipite spiritum, &c. In diacono,

In datione libri Euangeliorum. In subdiacono, in traditione calicis, & patene vacue, secundum Tho. & Pat. supra. In acolyto, in datione vreoili vacui, secundum Tho. & Arch. flo. supra. In lectore, in traditione prophetiarum. In hostiario, in traditione clauium. In exorcista, in receptione libri exorcismorum, secundum Tho. supra.

6 Omnes ordines minores, & prima tonsura, possunt dari eadem persone eodem die, vbi est consuetudo, licet Inno. & Host. in c. de eo. de tempo. ord. contra. rium dicant, gl. tamen ibi dicit, quod omnes ordines minores simul eidem dari possunt. Sed die, quod consuetudo est seruanda, que habet, & est in practica, & simul eodem die, eidem persone conferuntur cum prima tonsura. Ideo intellige Inno. & Host. vbi non est consuetudo, & facere esset scd alium. Ordines minores, cum aliquo sacro, eodem die, eidem dari non debent, sine licentia Papae, secundum Inno. & Host. in c. dilectus. de temp. ord.

7 Prima tonsura omni tempore potest conferri, secundum Hostiæ. & d. Ant. in c. consultationis. de temp. or. ordines vero minores, potest quilibet episcopus dare in dominicis diebus, secundum Hostien. in d. c. de eodummodo non videatur tenere generalem ordinationem, & similiter Abbas, secundum do. Anto. in dicto cap. de eo. imo etiam in aliis fultis, secundum Hostien. Alij autem ordines dari debent ab episcopis tantum in fe temporibus anni, videlicet in sabbatis quatuor temporum, sabbato ante dominicam de passione, & sabbato sancto de tempo. or. per totum, & per Saan.

Thom. 4. sentent. distin. 25. in expositione littera. Hoc tamen tempus, non est de substantia ordinis. c. sane. de temp. ord. De pena autem recipientium ordines extra dicta tempora, supra, Irregularitas. §. 82. Si i extra hęc tempora, & post prandium darentur tenerent quidem, licet peccati, & pena incurrerent: secundum Vgo. in c. ordinationis. d. 75. Hęc de essentia ordinis non sunt.

8 In ordinatione si aliqui omitatur quod sit, vel dubitetur esse de substantia, totū debet iterari, quia nō dicitur iterari, quod dubitatur esse factum. c. solennitates. de consec. distin. 1. si autem est clarum, quod non est de substantia, non debet iterari, sed statuto tempore caute suppleri, c. presbyter. de fac. non ite. & concord. Inno. ibi. c. 1. Et suppletur ab eodē qui ordinauerat, si possibile est, secundum Inno.

9 De substantia non est tempus ordinationum, in d. cap. sane. nec etas. c. diaconus. dist. 77. nec vntio. c. 1. de fac. vnc. nec impossitio manus episcopi, scilicet tactu corporali. c. fi. de fac. non ite. nec quod recipiatur à proprio episcopo ordi, vel quod non recipiatur simul. c. quod translatio. de temp. ord. vel sit icennus ordinans, vel ordinatus, vt cōmunitur tenetur: & hęc certa sunt non esse de substantia. Alia quædam sunt dubia, v. est missa, de qua communitur videtur, quod non est de substantia, vt not. doc. in c. quod sic. de elect. De minoribus certum est, quod nō est de substantia, vt manifestat consuetudo, quæ legis interpret est.

10 Quādo omisium est aliquid, debet suppleri per eum, qui ordinauit si fieri potest, vel per alium

lium si non potest, seruata forma pastoralis. Omnia quoque, que sunt in pastoralis intelliguntur esse de substantia, nisi oppositum in iure pateat. Debet autē sic suppleri, vt suppletur de potestate ordinationis, secundum Host. & patiens defectum veniat quasi ministrans episcopo, & non sit intentio episcopi, reiterare, sed supplere: & fiat sine scandalo quantum est possibile. Et non exequatur officij viquequo sit suppletum. c. 1. de fac. non ite. & ibi glof. & secundum Theo. illa dicuntur de substantia, in quibus imprimatur character, de quo supra dictum. §. 5.

11 Ordo episcopatus, quo ad potestatem eius, suscipitur in impositione manuum episcoporum super caput eius. ar. in c. episcopus. iuncta gl. d. 23. secundum veterem opinionem.

12 Si episcopus facit actus, & alius dicit verba, vel contra, in sacris ordinibus, nihil facit: quia sacramenta sunt vnitatis, que diuini non possunt, c. quia passus. de con. d. 2. in minoribus tamen fallit. in c. acolytus. 23. d.

13 Qui coactē, & contra suā voluntatem ordinatur, nō est ordinatus, quia non intendit facere quod facit ecclesiasticus: nec recipere baptismi. c. maiores. de baptis. Si autē ordinatur contra voluntatem suam, non absolutē, sed conditionatē, quia nōlet tamen quia mandat ei sub aliqua pena est contentus: recipit ordinem, quia intendit ordinari, magis quam talem inobedientiam incurrere, & potest quis ad hoc cogi per superiores præcedunt, & ad episcopatum, & ad curam animarum, scilicet. Pe. de Pa. & tenetur obedire, nisi ad sit legi-

timum impedimentum. supra, Obedientia. §. 5. Et sine necessitate cogens inuitos ad ordines, est puniendus. c. 2. 74. d.

14 Ordinatus metu cadente in constantem virum, non tenetur continere, secū. Gul. si non vult, quia continentia non debet esse nisi voluntaria. c. ante triennium. d. 3. aliis sic. c. prelatum. de his que vt me. ve. cau. & præcipit si consensit voluntate in suscipiendo ordines sacros, quia voluntas cogi non potuit. Si talis non habebat vxorem, quando fuit ordinatus, tenetur continere. c. de Iudæis. dist. 45. quod si habebat quando ordinatus fuit, & ipsa velit continere, ipse etiam tenetur continere propter ordinem sacrum, quem recepit. Si verò ipsa nollet continere, tenetur reddere debitum, quia hoc facere non potuit in vxoris præiudiciū, nec in conscientia coactio excusat, quia et si corpus cogebatur, poterat tamen non intendere ordines suscipere, & ita ad castitatem nō obligari. In foro autem exteriori, non poterit cogi, si protestatus fuit nolle ordinari, vel de coactione omnino inuolutaria consistet.

15 Regulares non debent ordinari contra voluntatem suam prælatorem. c. ad aures. de tempo. ordi. Quos posuit episcopus ordinare, vide c. nullus. de tempo. ordi. li. 6. & in c. præcedenti.

16 Ordinans non sibi subditos, est suspensus à collatione omnium ordinum per annum. cap. eos. de tempo. ord. in c. 6. Si tamen ordinatus erat clericus, Ordinatus si non fuit irregularis, sed fuit suspendendus, per d. c. translationē, & si celebrant antequam suspendantur, non efficiuntur irregu-

menti eucharistia, & tamen hoc non obstante, proutlibet verba. Ne que propter prodigalitatem est mortale, nisi secundum q̄ prodigalitas ipsa mortalis est. Vide Caiet. secundum de q. 169. & infra, sc. adalund. §. 3.

O S C V L V M .

O Sculum tripliciter potest considerari, secundum se solum, & sic non est peccatum: vnde inuicem osculamur ex amicitia, & consuetudine, sine peccato. Secundò, potest fieri propter delectationem sensitiuam, ordinatam ad aliquè actū peccati mortalis, & tunc est mortale, & in intentione osculantis extra matrimonium. Tertio, potest fieri ex delectatione sensitiua tantum, non vltra progrediendo, & sic etiam mortale est, quia actus veneros est esse. Huiusmodi autem oscula extra matrimonium facta ob delectationem, & non ex beniuolentia, vel consuetudine, mortalia sunt, secundum Caiet. ibi in summa, supra, & Impudicitia. §. 1. quidam tamen aliter sentiunt, & male, &c.

2 Mulier aduerrens se osculari à consanguineo secundum morem patriæ, sed tamen libidinosè, nō peccat, etiam q̄ non renuat, sed tantum ille, qui malam habet inentionem, imò male ageret negando publicè signum amicitia, secundum Thom. secundum de secunda. q. 15. a. 4. Intellegit prædicta si principaliter fiat propter delectationem, quia talis delectatio, est infra latitudinē venereorum mortaliū.

P A C T V M .

PACTUM est duplex, scilicet vestitum, & nudū. Vestitur autem sex modis, sc. verbis, literis, consensu, coherencia, & interuē-

tu rei, vt cum dicitur, dabo tibi equum meum, si dederis decem, si interuenit datio decem, tenebris mihi dare equum. In ista, de verbo, significat. Nudum vero dicitur, quando non aliquo prædicto iure vestitur, sed est in meris, pariterque consensibus conuentionis, vt si promisi tibi dare centum sine aliqua præcedente interrogatione, vel scriptura, vel huiusmodi, & consensu, q̄ si non consensu, non erit pactum, sed pollicitatio: de re. pact. l. de pact. l. iuris gentium. §. igitur. Similiter dicitur nudum, quando non cōtinet causam, sed traditio rei sine causa, nullus est efficacia. In unquam nuda. ff. de acquir. re. do. quia tamen quandoque fallit, vide Pan. in c. si cautio. de fide instra.

2 Ex pacto nudo, & sola promissione, ex iure canonico, & in conscientia, quis obligatur, quando videlicet exprimitur causa, secundum Panor. in c. prudens. de do. & c. si cautio. de fide instra. vt dicens promitto tibi decem, quia dedisti mihi equū, vel huiusmodi. Si vero sit nudū taliter q̄ nulla exprimitur causa, nō obligatur, etiam in conscientia, quia præsumitur per errorem promissi sc. Tamen si quis dicat, promitto tibi donare centum, quia præsumitur quod hoc faciat ex liberalitate, non est sine causa, & sic obligatur, vel si promittitur loco pro aliquid, quia præsumitur, q̄ se obligauerit favore piecausæ, nec præsumitur error. c. si. de suc. ab intest. vel si habuit animum se obligandi, quando nude pacifice batur, secundum Thomam 4. c. si. distinc. 38. & facit c. litaratum. de voto. Alias si non habuit animum obligandi, non tenetur sub mortali, nisi subesset causa, quæ alias

aliis obligaret: vt si promissi dare panem existeti in extrema necessitate, quia tenetur dare, etiam quod nō habuerit animum obligandi se, etiam nō tenetur, si adueniat aliqua conditio rationalis, quam si cogitasset à principio, talem promissionem non fecisset: secundum Thom. secundum de secunda. q. 87. Vide etiam ipsum circa dicta supra, secunda. q. 88. a. 3. Item quid est promissio de re parua, nō obligat ad mortale.

3 Pactum vestitū non omne obligat, secundum Panor. in c. pactio. de pact. quia vbi iuramentum non obligat, neque pactum: foris est enim iuramentum, quod fit Deo, quam pactum facium homini, quoniam homine quocunque maior est Deus.

4 Pactum dolo initum, non valet, c. v. vniuersorum. de re. per. mo. quo ad dolo sum. Similiter si sit alteri capiosum, ff. de rescin. ven. l. si id quod pure. in. si. Item si sit factum ob nimiam reuerentiam alicuius personæ, non obligat. l. si. de re. ac. non da. Item si sit iuramento firmatum, & contineat turpitudinem, ff. de pact. l. si vnus. §. pacta, quo turpem causam: & quod contra ius est, turpe dicitur. c. faciat homo. i. 2. a. 2. si tamen hæc turpitudine sit vel ex parte vtriusque, scilicet iuratis, & recipiens, vel ex parte iuratis tantum, non tenet: vt in regula, quod non est obligatorium. in 6. Si vero solum turpitudinem ex parte recipiens, sc. tenet. c. debitorum. de iurcir. Item si sit pactum in conuentionibus innotatis, nō obligat, si ille cum quo contraxit, non implet ex parte sua contractum. l. ex pacto. C. de rerum permur. & l. naturalis,

§. l. ff. de præ. ver.

5 Pacta inita per fratres mendicantes cum rectoribus ecclesiarum parochialium, super iuribus parochialibus, puta iure funerandi, & huiusmodi, si sint facta per priores, vel guardianos cum consensu suorum cōuentuum, vel locorum, tenent, licet non interuenierit licentia vbi generalis, vel principalis, seu sedis Apostolice, dummodo sint honesta. c. eo. de pact. in 6.

6 Pacta iuramento firmata, continentia turpitudinem, scilicet quod est peccatum vel cōtra ius ex parte recipientis tantū, obligant. c. debitorum. de iurcir. supra, §. 4.

7 Pactum de non cedendo bonis tenet, nisi sit notoria paupertas, secundum Panor. in dicto cap. pactiones. tunc enim videretur se obligare ad carceres, quod non potest: quia nemo est dominus membrorum suorum.

8 Pactum filia dum traditur nupti, quod continere dote ad patrimonialia bona nō habebit recursum, si firmetur iuramento, tenet, aliis non. c. quantus. de pact. lib. 6. supra. Dos. §. 2. Tenet etiam si faciat postquam tradita est nupti, secundum Io. Mo. quia est ratio eadem. concor. Gemi.

9 Pactū quod est cōtra substantiam contractus, etiam q̄ non contineat turpitudinē, vtiat ipsum actum, sive sit per viā modi, sive per viam conditionis, sive resolutiue, sive suspēsiue, sive etiam in matrimonio, quod est valde favorabile, secundum Pan. in c. si. de condi. ap. quia remota substantia alicuius actus, remouetur & ipse: quia sine substantia nihil potest subsistere, ad hoc capitulum. de spon. & cognoscitur aliquod esse de sub

de substantia alicuius, & quando sine eo illud stare non potest.

- 10 De pactis pœnalibus appositis contractibus, vide Sil.ver.pa.cum.circa fi.& infra,Pœna.f.5.6.& 7. Quomodo pacta obscura debeat interpretari, Tab.ver.pa.cum.5.ii.

PALLAE.

Pallae altaris, id est, tobaliæ, siue mappæ, super quibus extenditur corporale, quot esse debeant, & quales. s. Missa. f.6.

PALLIVM.

De pallio quod est speciale ornamentum archiepiscoporum, vide in c.nisi. eo. tit. & Pan. in c. antiqua. de priuil. & c. quoniam. 100. d. Ad confessores hæc materia parum pertinet.

PAPA.

- 1 **P**apa debet eligi à duobus partibus cardinalium, aliter si se pro Papa ingerit, est excommunicatus: supra, Excommunicatio 95. Similiter recipientes talem. c. licet. de elect.

- 2 **E**lectio Papæ facta per simoniam, secundum statutum Iulij 2. in concilio Lateran. sessione 5. ipso facto est nulla, ex quo patet. q. Papa potest statuerè circa electionem sequentis Papæ, nec sede vacante, possunt mutare cardinales. & est summus inter omnes: quia habet plenitudinem potestatis, alij partem sollicitudinis, per cap. de cætero. 2. q. 6. & per San. Thom. in li. contra errores Græ. c. 65. Et licet Leo Papa iudicio Imperatoris se suppone rit, hoc tam fecit sponte: secundum Thom. secundam secundæ. q. 67. a. 1. ad secundum.

- 3 **P**apa quo ad forum ciuile, ubi non habet iurisdictionem temporalem, non potest tollere legem, secundum Ioan. An. nisi in his, in

quibus est periculum animæ, cum potestates sint distinctæ. cap. cau. sam. el. 2. qui fil. sint legit. In quibus autem animum periculum est, quo ad vtrunque forum potest. de sentent. excommuni. lib. 6. c. decernimus. & c. nouit. de iud. & c. si. de rescrip.

- 4 **P**rinces ita ex suo contractu obligatur, quod sine culpa priuare non potest eum, quem instituit in aliquo castro, vel baronia, vel huiusmodi, nec successores: etiam quod habeat plenitudinem potestatis. d. c. nouit.

- 5 **P**apa habet iurisdictionis suæ auctoritatem à Christo, median te electione ecclesiæ, vel habentis vicem ecclesiæ, & omnis alia potestas in ecclesia, ab ista, & sub ista est quantum ad institutionem, seu collationem, ita q. Papa ea potest vt in sui adiutorium: etiam quod sit secularis, secundum Herue. vt recitat Ar. fi. 3. part. tit. 23.

- 6 **A**d Papam potest fieri appellatio ab omni principe, etiam populi, & non recognoscere superiorum in temporalibus. in c. licet. de foro compe. quando alter non potest haberi, & res est alicuius momenti.

- 7 **O**mnis potestas iurat fidelitatem Papæ, & obedientiam, recognoscens ab eo omne quod habet. c. tibi domino. 61. d. Et si aliquando aliquis Imperatoris dona uit ecclesiæ, vt de Constantino dicitur, non fuit donatio, sed restitutio.

- 8 **P**apa potest renuntiare papatu, etiam si iurasset non renuntiare, cum adest causa rationabilis, sicut fecit Papa Ciriacus, & multi alij, vt dicit Ar. floren. 3. part. tit. 23. & de renun. lib. 6. c. 1.

- 9 **P**apa iudicem non habet in terris, nisi

ra, nisi designat esse caput, aut se sponte subiciat, vnde à nullo potest deponi, nisi iussu suo factio deponat, licet concilium possit declarare, quod sit depositus. 2. quæstio. 7. c. nos. 9. q. 3. c. nemo iudicabit. Auctoritas enim Papæ, vniuersalis ecclesiæ, & generalis concilij, est eadem, secundum Thom. secundam secundæ. quæstio. 2. ar. 10.

- 10 **S**i Papa sit hæreticus clarè, & nolit se emendare, ipso facto mortuus est: & depositus, pro alio autem crimine, etiam notorio, non potest deponi: secundum Aug. de Ancho. de pote. pa. & Petr. de Pal. de pote. pa. Cai. de auctoritate pa. & cõcilij. c. 26. & 27. quia licet sit caput languidum, est tamen caput. Et licet Pa. dicat oppositum, tamen ei non est credendum, tum quia hæc materia est theologalis, & magis ad theologos spectat, quam ad canonistas, tum quia ipse Pa. non semper fauuit conciliis, magis quam auctoritati Papæ, vt dicit Sil. ver. Pa. q. 4. Si autem Papa malis moribus ecclesiam destrueret, vel patrimonium ecclesiæ totum da ret parentibus, resistendum esset illi, per honestam reprehensionem, sine tamè depositione eius, & contra eius voluntatem, conuocari posset concilium, vt per illud Papa moneretur, & resistendo in malis, remedium apponeretur: non tamen hæc multitudo sic congregata sine auctoritate Papæ, haberet auctoritatem cõcilij, secundum eundem Pe. de Pal. 5.

- 11 **P**apa post se liberare omnes animas purgatorij, etiam q. plures essent, si quis pro eis faceret, quod iuberet, peccaret tamè indifferente concedendo. & in hoc sensu dicunt doct. quod non po-

test spoliare purgatorium, secundum quod dicit Sil. in ver. Pa. pa. quæstio. 4. s. 6. & indulgentia. q. 7. & probat ratione, adducens etiam Arch. fo.

- 12 **P**apa potest tollere, & mutare statuta concilij generalis, nisi essent statuta declarantia aliquid esse de iure diuino, vt sunt articuli fidei, declarati per cõcilia, & hoc ex cau. c. non debet. de cõsan. & Thom. contra impug. reli. Christianæ. nec obstat cap. contra. 25. q. 1. quia etiam prædicto capitulo. Intellige etiam dummodo non delectoretur status ecclesiæ per talem mutationem, vt intelligi Pain. d. c. non debet. & quod adist caput, & sic intelligitur c. propositi. d. de conce. præben. tamen ista quod sine causa dispenset Papa in omnibus his que sunt de iure positio, tenet, licet peccet, secundum Tho. supra, dispensatio. s. 7. & 13. Et vt d. Sil. ver. Pa. quæstio. 15. sic facere, permittendum non esset.

- 13 **P**apa ex rationabili causa potest absolute laicum ab obligatione præstrata alteri, & etiã collectare, & pro necessitate vnius primæ accipere ab alia. arg. in c. per principalem. 10. q. 3. & Th. in secunda epistola ad Cor. c. 11. non autem sine rationabili causa, vt inferre librum meum, & alteri dare secundum placitum suum, quo ad temporalia: secundum Pa. in cap. 2. de voto. & Innocen. in c. inquisitione. de sentent. & re iudi. Vide aliqua ad hoc propositum, supra, Concilium, & ver. Dispensatio.

PARAPHERNUM.

- P**araphernum est id, quod mulier habet præter dotem, vnde dicitur, quod ueniat, secundum glo. C. de pact. conuen. in rub. In quibusdam

busdam tamen locis habet consuetudo, quòd & dos, & omnia mobilia sint communia: & sunt prouilegiata, sicut bona dotalia quo ad hoc, vt pro tacite sint hypothecata omnia bona viri, sicut pro dote: secundum glo. in c. ex literis, de pignoribus. Vide tamen distinctionem Pa. ibi in d. cap. ex literis, nisi speciale hypothecam mulier pro his à viro exegerit.

- 2 Maritus inuita vxore, non debet habere fructus paraphernalium naturalis, quando non est translaturus dominium eorum in ipsum, nec debet se intrinsece de illis C. de pact. conuen. hac lege, & nunquam presumitur maritus habere dominium eorum, nisi expresse appareat, vel probetur, secundum glo. in l. fin. C. de pact. conuen. Et si maritus, dicit bona male administrat, tenetur de dolo, lata culpa, & leui vt not. in d. l. fin. C. cum que maritus distenta vxore habet fructus, quicquid superest non consumitur, ad vxorem pertinet: per not. in d. l. fin. & l. vi. adhuc. C. de iur. dor. & hoc consuluit Bartol. secundum Bal.
- 3 Statutum loquens de dote, extenditur ad paraphernalia, secundum Alberi. in l. de quibus. ff. de legi. col. 24. Qua actione repetatur, vide Sil. ibi questione 5. Paraphernum dicitur à para, quòd est iuxta, & ferni, dos, quasi iuxta dotem.

PARENTES.

1 PARENTVM nomine, veniunt pater, mater, auus, auia, & superiores. ff. de verb. signi. l. appellatione. Quomodo tenentur alere filios, & contra, supra Alimentat. s. 2.

- 2 Pater obligatur ex filij cõtra-

PECCATVM.

fitu, quòd res verba est in patris vitio, quando res verba accipit, vt de vestire deceter, etiam sine licentia patris. ff. de in rem verso. l. 3. §. Labeo, quod si nõ est versum in vitilitatem patris, neque de eius mandato fecit, & pater rē apud se non habet, non tenetur. ff. de in rem verso. l. quòd si seruus. §. sed si sic accepit. Neque in hoc casu dominus pro seruo tenetur. Si tamen haberet peculium filij, vel serui, deducto prius peculio, quòd pater habet in illo, & dominus in peculio ferui, tenetur. l. sed si damni. §. peculium. ff. de peculio. supra. Dominus. §. 5. & 6. An parentes testificari pro factis filij queant, vide doct. & Abb. in c. videtur. qui matris. accu. p. & in c. super eo. el. 2. de testi.

PATRIA POTESTAS.

PATRIA potestas soluitur. Primo, quando transit in potestatem alterius, vt in l. si arrogator. ff. de adopt. vt si fiat quis religiosus. Secundò, si proficitur post pubertatem in religione approbata, vt not. glo. in c. 20. q. 2. Ante autem pubertatem nolente patre, nõ potest profiteri, nec matre inuita, potest pater offerre filium religioni ante dictam ætatem, secundum Pan. in c. 2. de reg. qua de iure diuino, & naturali, tenetur filius patribus obedire. Tertio per emancipationem, s. emancipatio. §. 1. Quarto, per sacrum ordinem. §. freques. d. 54. Quintò, per dignitatem episcopalem. c. si seruus. el. 2. d. 54.

PECCATVM.

1 PECCATVM aduale duplex est, quoniam aliud est mortale, cò quòd mortem spirituales inferat animæ, auferendo gratiam Dei, ex qua viuunt anima, iuxta illud

illud apostoli, Vno ego iam, non ego, viuunt in me Christus, & peccans mortaliter, semper vel expresse, vel interpretatiue, refertur Deum pro ultimo fine. Aliud est veniale, quia nõ perfecte attingit rationem peccati, nec est contra charitatem, sed præter: nec cõtra præcepta Dei, sed præter. Est & aliud peccatum non aduale, sed dicitur originale, quòd est priuatio originalis iustitiæ, collata primo homini, vt erat caput generis humani, ex S. Thom. 2. sent. d. 35. & pluribus alijs locis, quos breuitatis gratia omitto.

2 Peccata quedam sunt spiritualia, quorum finis est spiritualis delectatio, vt superbia: alia carnalia, quorum finis est delectatio corporalis, vt gula, & huiusmodi. De his apostolus. Cor. 7. ait, Emendemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus. Spiritualia sunt quinque, carnalia duo, videlicet gula, & luxuria, cetera spiritualia sunt, secundum Greg. 13. mor. li.

3 Peccatum omne inquantu habet rationem culpæ, est voluntarium, quia voluntas est propria, & per se causa peccati. Tho. prima secundæ, quæst. 73. a. 6. in cor. & quod nullo modo est volitum, nunquam est peccatum: secundum sententiam Aug. lib. retrac. & ca. quòd autem. 15. q. 1.

4 Actus interior voluntatis, & exterior alicuius potentie, quòd sunt coniuncti ad vnum malum finem, non sunt duo peccata, sed vnum, sed multiplicatio actuum voluntatis, peccata multiplicat, saltem quantum ad numerum, vt si vadens ad occidendum hominem diuertat volitatem ad alia, & post iterum delibet occide-

re, semper multiplicat peccata, nec est vnum peccatum numerum, licet sit vnum speciem. Sunt enim hic plures actus deformes ipsius voluntatis numero distincti, licet non sit nisi vnus actus exterior, sine quo etiam voluntas peccasset. Tho. 2. sent. d. 42. q. 1. a. 1. sic tenet Tab. in versic. peccatum. §. 8.

5 Quando plures sunt actus exteriores, sed vnus actus voluntatis, non sunt plura peccata, sed vnum, habens tamen plures deformitates, vt si quis furctur, vt luxuriatur, vel propter gulam, omnes enim isti actus ordinantur ad vnum finem, à quo habent actus vnitatem specificam, vnitate autem numeralem ab actus voluntatis vno, & continuo, Thom. 2. sent. d. 42. q. 1. a. 1. per totum. A voluntate enim peccatum est, sine qua peccatum esse non potest.

6 Peccato transeunte per cõtritionem, remanet reatus peccati, qui est obligatio ad penit. Tho. 3. a. 1. Qui si quidem reatus est, quodammodo mediū inter culpam, & penam.

7 Nulla creatura per naturam suam impeccabilis est, nisi per gratiam à superiori natura adiuetur: quia ex quo libera est, redè agere, & non agere, ordinare, & non ordinare se in Deum potest, secundum Tho. 3. contra gen. c. 109.

8 Homo post lapsum Adæ, quòd sit in gratia Dei, non potest diu stare sine peccato veniali, secus de mortali. Si autem sit extra gratiam, non potest diu viuere sine mortali, nisi per gratiam relectur à mortali, secundum Tho. prima secundæ, q. 109. a. 8. quia peccatum, quod nõ per

- penitentiam purgatur, suo pondere ad aliud trahitur, vt Gre.d.
9. Peccata nō sunt omnia æqualia, secundum Tho. prima secundæ q. 73. a. 2. sed vnum est grauius altero, secundum quod maiori virtuti opponitur, vel maior de ordinatio in vno inuenitur, quā in alio, vel secundum maiore voluntatem ad peccandum.
10. Peccatum originale minus habet de culpa in nobis, quā quocunque peccatum veniale: quia minus volutarium. Tho. 3. par. q. 1. a. 4. in cōtra minor pœna debetur ei, licet respectu nature sit grauius. ibidem Tho.
11. Peccatum quod ex genere suo est veniale, aliquando fit mortale ex intentione, vt verbum occisionis dictum cum intentione adulterandi: & quod est mortale ex genere suo, potest esse veniale ex imperfectione actus, vt furari vnum quadratum. Tho. prima secundæ q. 88. a. 4. & a. vlti.
12. Peccatum veniale disponit ad mortale, quia ex frequentia peccandi, fit inclinatio ad peccandum mortaliter: huiusmodi remouendum ordinem, qui si fruetur, conferretur hominem a mortali, nunquam tamen id quod veniale est, idem potest fieri mortale, neq; ex multis venialibus aggregatis, potest fieri vnum mortale, secundum Tho. 5. nam mortalium pœna æterna est, venialium verò temporalis. Dicitur tamen ab Aug. occidere, quia ad mortale disponunt si negliguntur.
13. Peccata quæ sunt contra præcepta legis diuine, naturalis, vel humane, sunt mortalia, nisi ex imperfectione actus, vel respectu rei parua, secū Tho. ij. q. 35. Peccata autem quæ sunt contra mandata, cōsilia, vel monitiones

diuinarum legū, communiter sunt venialia: nisi ibi ponatur vltimus finis, vel habeatur intentio ad aliquod mortale, vel interueniat contemptus, vel non cureretur de salute proximi, vel nisi contrarium dicitur etiam erronea conscientia. Peccatum veniale, est charitatis habitū non remoueat, & consequenter in anima maculam non efficiat, actum tamen charitatis retardat, ideo nitorem impedit, qui ex actibus virtutum est. Thom. prima secundæ q. 98. a. 1.

PECVLIUM.

1. **P**eculium prout nomen pecuniam, quā habet existens in aliena potestate, vt filiofamilias, vel seruus, diuiditur: quoniam aliud est castrensē, aliud quasi castrensē, aliud profectiuum, aliud aduentitiū. Castrensē est, quod filiusfamilias acquirit in castris, id est, in bello, & de illo potest disponere, vt dicemus. Quasi castrensē est, quod acquirit filius aduocando, & in omni officio publico. Profectiuū verò, quod obuenit occasione patris, glin. l. cum oportet. C. de bo. qua. lib. in po. consti. & hoc acquiritur patri, quo ad proprietatem, & vsum fructum, vt infra dicitur. Aliud aduentitiū, quod filio aduenit aliud quam intuitu patris, vt ex donatione, bona fortuna, industria, vel huiusmodi, & proprietates acquiritur filio, vsum fructus patri. §. 13.
2. Quicquid donatur filiofamilias degei in militia, vel ibi acquirit, quod non esset acquisiturus, nisi ibi fuisset, est peculium castrensē, secus si sine militia erat acquisiturus. ff. de castrensē. l. castrensē.
3. Acquisitum per aduocatos, & affesso

affessores, etiam non ex salario publico, sed clientulis, erit quasi castrensē, secundum Bar. & gloss. in l. fori. C. de aduoc. diuer. iudi. Idem secundum Bart. in l. si mulier. ff. de castrensē. pec. de religis aduocato pro emendis libris, vel equo, causa eundi ad officia, & huiusmodi. Idem dicit per eandem rationem Bart. de medicis, magistris artium, notariis & similibus, quorum salarium quod habent à priuatis, erit quasi profectiuum. Facit pro hoc Ang. de Are. Insti. per quas causas no. ac. §. igitur. De notariis distinguit Sil. vers. peculium. l. §. 10. quia si sunt communes, quod acquiritur, non est quasi castrensē. Si verò sunt communis, vel dominiū, vel officium: qui debent ex publico habere salariū, sicut infra. §. 9. Idē omnibus habitibus aliquam administracionem, & dignitatem ex publico, & occasione huius aliquid lucratur, etiam ex priuatis salariis. Secus de officio procuracionis, carpentarii, & huiusmodi, quæ non sunt officia publica: licet salarium sit quandoque publicum, quia non habent illud ex causa publica. Ingenierij reputantur inter officia publica. Saly. in l. fin. C. de inoffi. test. Publici ergo officium, lucrū quasi castrensē esse facit.

4. Si aliquid donatur militi, vel aduocato, vel habenti officium publicum, quod notorie ad officium egrum pertineat, vt si donentur arma militi, & huiusmodi, sine dubio tale munus erit castrensē, vel quasi, à quocunque doneatur. Si autem tale donum non est aptum officio, non est castrensē, nisi quando donans ex militia, vel alio officio motus

est, vel quando tale donum, datum est pro emendis aptis ad talia officia publica. Quæ autem possunt esse apta ad huiusmodi officia, & ad alia, vt seruus, & huiusmodi, non erunt castrensia, nisi specialiter, & nominatim fiat mentio, quod hæc donatur pro hoc officio: secus si simpliciter, & sine tali expressione doneatur, secundum Bart. in tra. de duo. frat. ff. de cast. pecul. miles præcipua. l. castrensē. l. forte.

5. Donatū filiofamilias, non militi, nec existens in officio publico, cum expressione verborū, quod sit castrensē, vel quasi, propter hoc non erit castrensē, secundum Bar. in d. tra. operatur tamen vt patri nō acquiratur vsum fructus, quod potest facere donans. C. de bo. qua. lib. auth. excipitur. Et sic licet expressum videretur, non tamen tacitis. ff. quib. mod. pig. vel hypo. fol. l. 1.

6. Si pater det filio existenti in studio libros, exprimens se velledonare, quos nomine eius emit si filius tempore donationis eratiam doctor, vel aduocatus, acquiruntur ei in quasi castrensē. C. de cast. pec. l. nec poterit sic donatum reuocari, quasi donatio sit incontinenti valida. l. si filius. C. fami. ex cetero. Vnde non communicabitur, in d. l. 1. Si verò tantum scholaris erit, si studium suum cōpleuerat, ante mortem patris, efficiuntur ei quasi castrensē, quia incipit quasi militare. l. sine emancipatis. C. de donat. Nec venient in collationem. Secus si ante mortem patris non compleuit, quia qualitas personæ non partur, cum non habeat aliquam de dignitatibus, quæ ponuntur in l. fina. C. de inoffi. testa. & quia scholaris non

gaudent privilegio sicut magistri, & doct. C. de stu. libe. l. in fin. fallit tamen hoc, si dictos libros filius non est adeptus, nisi post emancipationem: quia tunc erunt filii, & idem die de quocumque donato à patre filio post emancipationem, vel si donata ante emancipationem, post tamen de voluntate patris possedie, nec poterit pater reuocare. l. sine emancipatis. C. de donatio. quando verò dubium est, an pater donauerit, ad cōiecturas est recurrendum, secundum Bar. in add. ad d. trañ.

7 Nauta, remiges, patroni, siue alij officiales in nauibus, in mari, in alijs fluminibus, si ex causa publica officium suū exercent, lucrum computabitur pro castrensi. in l. ff. de bon. pos. ex testa. mil. secus si pro causa propria nauigent, vt pro mercantia, vel si sunt pyratae, vel pro iniusto bello: etiam quòd habent salarium ex publico, quia iniustum bellum non est bonū publicum, adeo quòd sic lucretur, nō computabitur pro castrensi.

8 Filius familias potest testari, & ad libitum disponere de peculio castrensi, vel quasi: quia illud acquirit sibi quo ad dominium, & vsum fructum, nec illud cōmunicabit cum fratribus post mortem patris. l. cum antiquis. ff. de inoff. testa.

9 Peculium quasi castrense, est quod acquiritur à viris discretis, causarum patronis, iuris doctisimis, notarijs, & agentibus in rebus, magistris studio-rum, liberalium artium, medicis, & omnibus, qui omnino salaria, vel stipēdia recipiunt publica in d. l. antiquis. vnde folium notarij cōmunitatis, vel officia-

lium, qui de publico salariū habent, acquirunt in quasi castrensi, non autem alij communes, vt supra dictum est. s. j.

10 Si pater dat filio existentia studio pecuniam pro causa necessaria, post mortem patris non computabitur in fortem ei, tempore diuisionis cum fratribus, si nihil erat apud patrem quòd esset filij. quae pater. ff. fam. ercisc. Secus si aliquid filij castrense, vel quasi, erat apud patrem, quia tunc in dubio praesumitur, quòd pater administratorum nomine egerit, & sic ei imputabitur in partē. Faciunt no. in l. ff. C. de dot. promiss.

11 Si filius familias pecuniam datam à patre pro emendis libris cōsumpsit cum meretricibus, vel ludendo, vel huiusmodi, post mortem patris computabitur ei in suam partem, secundum Bar. in authentico. quòd locum. C. de collati. Idem de donato à patre filio pro emancipatione, quod erit computandū ei tempore diuisionis, secundum Barto. l. i. C. de colla.

12 Si filius incepterit de mandato patris viuente patre studere, patre mortuo, si voluerit cōplere studium, vel de dōdari, faciet de suo: nisi pater aliter ordinauerit, secundum Bart. in d. trañ. quia hic est nouus actus. C. de le. l. si seruus obligatus. s. sed si nec fratres eius tenentur.

13 Peculium aduentitium, est quod acquiritur ex industria, vel eūto, vel fortuna, vel aliunde, ex donatione facta non intuitu patris, nisi fieret ab imperatore, vel imperatrice, quia tunc quasi castrense iudicatur. C. de bon. quae libe. l. cum multa. Idem de donato à rege, quia sustinebat onus imperatoris generaliter, in

ter, intelligitur de rege etiam, secundum Inno. in ca. super quibusdam. de verbo. sign. Et in isto aduentitio filius familias acquirit dominium, siue proprietatem, & post mortem patris, non tenetur illud communicare cum fratribus, sed erit specialiter suum. C. de colla. l. si. Pater autem donec vixerit habet vsum fructum, nisi miserit, vel nisi detur cum pacto, quòd pater non habeat vsum fructum, & quibusdam alijs casibus, de quibus infra. per quas ca. no. ac. s. sanctū in glo. & Bal. in l. contra. ff. re. amo.

14 Donatum ab extraneo, vel relictum filio familias contemplatione patris, erit profectitium, secundum Bar. in d. trañ. si contemplatione filij, erit aduentitium. ff. de acquir. heret. l. aditio. Si verò non appareat cuius contemplatione sit datum, deprehenditur ex futuro euentu, quia si relinquatur vt habeat post mortem patris, praesumitur quòd sit relictum contemplatione filij: si verò vt habeat tantum viuente patre, praesumitur cōtemplatione patris esse factum. Similiter ex opere potest comprehenditur: not. in lege, socium qui. s. finali. ff. pro socio.

15 Si pater donat filio praecedentibus meritis filij, erit hoc aduentitium, vt tenet gloss. in authentico. vnde si pares. C. de inoffic. testa. si autem donat non propter merita, sed vt filio, erit simplex donatio, quae non valet nisi morte patris confirmetur.

16 Si filius familias post mortem uxoris vigore statuti lucretur dotem, vel partem dotis, erit hoc lucrum aduentitium: si ipse filius ex labore suo sustinebat onus matrimonij. Si autem pater

sustinebat onus, erit profectitium: si partim sustinebat pater, partim filius, erit partim profectitium, & partim aduentitium pro rata oneris, secundum Barto. supra. & l. sed & si quis. s. i. ff. de stipu. seruo.

17 Pretiosa vestimenta, & ornamenta, vt torques, perlae, & huiusmodi, à patre facta nurui, impartantur in partem filij, non secundum quod valebant quando fuerunt empta, sed quantum valent nunc, quia tales res non praesumuntur donatae, sed accedunt ad. ff. commod. l. si vt certo. nisi magnitudo diuitiarum faceat praesumptionem, vt in l. filius. ff. de dona. hanc secundum Bar. in l. si patruus. C. commu. vtri. iudi. Vestes verò luctuosae datur mulieri, & quae sunt paruae, & quae sunt paruae estimationis, efficiuntur iura. Sic naque rationabiliter iura disponunt.

18 Lucrum quòd facit vnus fratrum eū pecunia hereditatis, secundum Bar. in d. l. si patruus. si nomine communi fecit, diuisionem faciet cum alijs fratribus, si autē nomine proprio fecit mercantiam, non diuidet cō alijs lucrum. l. Titium & Matium. s. alterum. ff. de admi. tuto. nisi esse tunc, vel curator aliorum: tunc enim primum pecuniam lucretam diuidet, aliud autem lucrum de pecunia irerata nomine proprio, non diuidet cum alijs. Idem dic de eo, qui negotiator de pecunia minoris, vel ecclesiae, vt in l. proponis. C. de re. vend. Quòd si ignoratur cuius nomine fecerit, si solum negotium cōtrauenit cum alio fratre mortuo superstitibus filiis praemortui fratris, in communi iudicium substantiam possidentibus, tunc communi no-

mine fecisse videtur. ar. in l. nam & si seruus. ff. de neg. gest. Secus presumitur si insolita exercuit negociationem, nisi ex libro rationum aliud appareat.

19 Si pater dat filio fundum, vt ex eo alat se, si ex fructibus lucratur, vel ex negociatione, vel colendo agris: erit lucrum aduentitium. l. cum oportet. C. de bo. qua li. Intellige quado filius coleret ipse fundum propriis manibus, & de parte sua lucraretur, secundum Bar. in d. l. cum oportet.

20 Si pater in peculio filij aduentitio fecit expensas necessarias, vel ad perpetuam utilitatem, conturbantur in diuisione cum aliis fratribus, secundum Barro. in d. tracta. nisi pater fecisset animo non repetendi, quod tunc cognoscitur, quando expense sunt ita parue, quod non excedunt quantita- tem fructuum, quia tunc presumitur donare, & sic non veniunt communicande cum aliis fratribus. Secus si excedunt, & tunc erunt communicanda. Si vero dicti sumptus non fuerint necessarii, nec ad perpetuam utilitatem, sed tantum ad utilitatem fructuum, non sunt communicanda, quia onera & expense ad eundem patrem pertinent. ff. de impen. l. neque stipendum. Item dic de eo, quod expendit in datis, & collectis, quia ipse pater habet fructum. l. si pendentes. s. sed & si quid. ff. de usufruct.

21 Si pater ductus naturalis pietate, pro delicto filij se obligauerit, post mortem patris omnes fratres debent pro parte sua sustinere, secundum Bal. in d. l. si patruus. & l. liber captus. ff. de capti. Secus si ex necessitate hoc fecit, vt puta distante hoc decreto, quia de parte sua soluet. l. i. g.

tur. ff. de libera. cau. & quod not. docto. de eo qui condemnationes soluere cogitur.

22 Si pater intulit damnum in bonis aduentitiis filij in fructibus, de quibus ipse pater non habebat vsum fructuum, teneatur fratres emendare de communi, secundum Bal. supra. & in d. l. cum oportet. Non autem si habebat vsum fructuum, vel iusto esse parua, etiam quod non haberet vsum fructuum, secus si perpetua, vel intolerabilis sit, in d. l. cum oportet. s. sed cum tacitas.

23 Si post mortem patris, vnus frater contrahat debitum pro communi utilitate, erit soluendum de communi; secundum Spec. tit. de iudic. Similiter de societate dic. Secus si non pro communi utilitate. Similiter si dos sit versa in comunem utilitatem, de communi soluetur, aliter non. Idem de condemnatione soluta per vnum de communi soluetur, quod maleficium pro communi utilitate est factum, scientibus, & acceptantibus secundum eundem Spec. secus si ignorauerunt, vel non consentirent.

24 Si vnus frater vult militare, vel filia maritare, vel filium tenere in studio, de suo faciet, nisi aliter sit consentu inter eos. l. si focus pro filia. ff. pro soc. & Bal. in d. l. patruus.

25 De peculio quod ex societate acquiritur, sciendum quod tres sunt societates. Prima est omnium bonorum, quando socij ita conueniunt, vt omnia bona que habent, & habituri sunt quomodocunque (iuste tamen) sint communia. Secunda est questus, & lucrati, quando scilicet conueniunt vt omne lucrum proueniens ex opera, & solertia sit commune non autem

non autem ex donatione, legato, hereditate, vel huiusmodi. Tertia, dicitur societas certa rei, quando scilicet conueniunt, vt stent ad vnum panem, & vnum vinum, vel faciunt certam negotiationem, in qua aliquando vnus ponit pecuniam, alius laborem, hęc colliguntur ex Bart. & Bal. in d. l. si patruus. & in tract. Bar. de duob. fratribus.

26 Quando sit contracta societas inter aliquos, potest aduerri secundum Bald. vbi supra, quando simul stant, & quantum non negotientur, omnia tamen salaria, doctores, in communi conferunt: ex his presumitur intentio, etiam si vnus negotiaretur, & alter non, sed quacunque sibi eueniunt, ponunt in communi: nam lucri communicatio societatis est contractio, etiam si vnus esset aduocatus, vel alter lucraretur, & alter haberet curam domus, & ponit in domo videtur contracta societas. Et licet vnus plus lucraret quam alius, tamen in generali societate omnia equè sunt diuidenda. l. si focus pro filia. ff. pro foc.

27 Si mulier in domo exercet aliquam artem non comunem cum aliis personis, vt quia est chirurgica, vel huiusmodi, nec propter hoc dimittit opera communia domus, lucrum quod de tali arte facit, erit proprium, nec diuidet cum aliis, nisi ponat illud in communione enim intelligitur contracta societas. Idem dic de filiabus alterius fratris: Bald. in l. si uxorem. C. de condi. inser. tam in leg.

28 Si vnus fratrum dotauit filiam fratris patre sciēte, & patiente, & non tenebatur eam dotare, potest repetere dotem, quia vilius negotium egit, nec vide-

tur donare, quia solus non facit: sicut quando extraneus, alterius filiam dotat. lege, ex morte. C. de pact. conuen.

29 Si frater spurius, viuente patre contrahebat societatem omnium bonorum cum legitimo fratre: post mortem patris spurius habebit partem hereditatis iure societatis, secundum Bal. in l. c. pro soc. de hac materia, infra, Societas, circa prin. in ver. vltra. vide aliquod. Hęc est bona cautela, quando quis vult quod spurius, cum legitimo in hereditate succedat.

PECVNIA.

1 Pecunia nomine, veniunt lan- go vocabulo, omnia que possunt esse in patrimonio, quorum aliquis potest esse dominus. cap. totius. i. q. 3. & omne quod pecunia potest mensurari, secundum Tholosana secundae. q. 78. a. 2. Pro- prium vero dicitur pecunia denarius. Car. in cle. exiui. s. porro. de verb. signi. Ideo cum prohibetur pecunia, intelligitur de moneta, cuiuscunque generis sit tantum.

2 Solutio debiti in quantitate, vel numero existens, debet fieri secundum pecuniam valorem currentem tempore contractus, vnde pecunia sit reprobata in totum, vnde alterata in partem in perpetuum, respectu cursus, secundum Pa. in c. quanto. de iureiur. & c. olim. de cep. & hęc est communis opinio doct. Et hoc tam in moneta minuta quam grossa, secundum d. Anto. & Panor. in d. c. quanto. Si vero non est alterata in perpetuum, sed ad tempus, secus est, secundum Pa. s. ar. in l. pretia. ff. ad leg. Falc. Et dicitur pecunia diminuta, vel alterata in perpetuum, quando princeps non vult quod expendatur nisi pro tanto,

cum prius pro maiori, vel in minori pretio expendere. Diminutio vero ad tempus dicitur, quãdã hodie florens valet 80. cras valebit 8. & sic de die in diem crescit, & decrescit. Dicitur vero reprobatã, vel quia falsa, vel quia a principe bannita.

3 Solutio scienda ratione condemnationis iudicis, debet fieri de pecunia corrente tempore condemnationis, si ratione statuti condemnationis, debet solui de pecunia currenti, secundum Spec. & verius, quia pœna de minori debet solui. c. odia. de reg. i. lib. 6. Solutio autem quam herimãdauit princeps, fiet de pecunia corrente tempore quã madauit, si princeps sciebat valorem eius, secundum d. Ant. in d. c. quanto. ar. in d. c. olim. Solutio verò respectu legati fiet, secundum valorem monetæ currentis tempore conditi legati, secundum Pa. in d. c. quanto. Idem dic de antiquis pensionibus, secundum Ioã. And. in c. penult. de censu.

4 Petrus mutauit Paulo, vel depositio C. aurois restituendus in auro tantum, Paulus nõ potest restituere in alia materia, neque in alia forma inuito ipso Petro, & augmentum, vel diminutio ad ipsum Petrũ pertinet. Si autem mutauit C. libras in auro, vel argento, satis est quod restituit C. libras in quacunque moneta. Si autẽ simpliciter fuit factum mutuum in auro, vel argento, nõ potest restituere in alia forma, vel materia, quando Petrus ex hoc patereat damnũ. Si autem non patitur damnũ, potest restituere aurum pro auro, & argentum pro argento, etiam mutata forma, & ipse Petrus tenetur acceptare, nisi aliter loci cõsuetu-

do haberet, secundum Pa. in d. c. quanto. & Bart. in l. Paulus. ff. de solutio. De falsificantiis, & rudentibus monetã, supra, Monetã, per totum, Fallarius, per totum. Solius ex pecunia lucrari, contra morosum debitorẽ agere potest, vt soluat quod verisimiliter fuisse locutus ex mutata pecunia. Abb. in c. per vestras. de do. inter vir. & vxor. col. 2.

P E D A G I V M.

Pedagium, & Pœnio, supra, Gabella, per totum, & infra, Vectigal, per totum. An sit mortale peccatũ fraudare huiusmodi multi tenent quod non, sed si inueniantur, pœnã soluant, postquam fuerint cõdemnati: tamen quia ex natura sua tenetur solui, quod solui debet secundum iustitiam, non soluere huiusmodi gabellas, ad furtũ pertinet: ideo a mortali tales non soluentes excusare nescio, sicut tenet Caiet. in verbo, vectigal. de quo supra, Gabella. §. 6. Quis possit pedagium imponere, vide Abb. in c. in nouamus. de censu, & de verbo. sig. c. super quibusdam.

P O E N A.

Pœnam quam quis incurrit transgrediendo aliquod statutum, vt videlicet tãtum soluat qui contrafecerit, non tenetur etiam in foro penitentiali, nisi postquam fuerit de hoc sententiarum, etiam q̃ lex dicat, quod ipso facto incurrat, quia adhuc requiritur sententia declaratiua, secundum Ray. Concordat Tho. secunda secunde. quest. 63. art. 3. Arch. 12. q. 2. c. fraternitas. in glo. Quidam limitant hoc quantum ad pœnas requirentes actum hominis necessario ad executionem, secus autem in pœnis trahentibus post se executionem, vt est

excom

excommunicatio, & huiusmodi. Cai. in summa ibi, dicit hoc fallere in duobus, scilicet in censuris, & pœnis testamentariis. Vnde & excommunicatus, & suspensus, interdictus, & irregularis est, quisquis contra latam à canone de huiusmodi sententiam facit, absq; alia declaratione iudicis. Et vidua nõ castè viuens, si fuit relicta domina, & usufructuaria donec castè vixerit, tenetur de contemptis postquam non castè vixit, etiam si à nullo iudice humano ad hoc compellatur, & hoc est, quia casu eueniente definit succedere in tali usufructu, marito sic disponente. Idẽ dic quãdõ relinquatur usufructuaria, donec ad secundas nuptias transierit, perdit usufructũ, etiam si secretè nubat, & ratio est sola te statoris voluntas, secundũ Caiet. ibi, quia ventum est ad casum in quo testator bona sua ad eã trãfere noluit.

2 Appellatione pœna secundum canonicas, non venit pœna pecuniaria, sed tũtum corporis afflictiua, secundum Pa. in c. inter alia. de immu. ecclẽ. largẽ tamen aliquando veniũt pœnã, quarum aliqua sunt spiritalis, videlicet increpatio. c. prouent. d. 4. Censura excommunicationis, interdicti, suspensionis, ca. quærenti. de verbo. signific. Instamiz. & depositionis. de qua in cap. si episcopus. d. 5. Aliz corporales, videlicet abstinẽtiæ, verberationis, seruitutis, publicationis omnium bonorum, exilij. Aliz pecuniariæ, aliz sanguinis, vt mortis, vel deruncationis.

3 Iudex ecclesiasticus, pot imponere pœnam pecuniariam, secundum Pa. in c. licet. de pœnis. videlicet multando, si illa ma-

gis timeret, quia pœna certa nõ est à iure statuta pro arcẽda contumacia, ideo potest imponere, vt sibi videatur, in c. de causis. de offi. dele. diffiniendo autem potest etiã imponere, quando subest statutum, vel consuetudo, vt ultra pœnam iuris, imponatur pecuniaria, quia potest iudex adiuuare canonem nouam pœnam apponendo, vt in c. 2. de constit. lib. 6. dummodo hoc procedat à vitio cupiditatis. Si verò tale statutum, vel cõsuetudo non extant, pralatus extra iudicium pecuniam pro delicto exigere non potest, sicut faciebat illi diaconi, de quibus in cap. licet. distin. 100. Si autem iudicialiter procedat, & certa pœna non est apposta, potest imponere pecuniam: & si est posita cum causæ cognitione, potest illam pronuncians temperare, non autem postquam pronunciauit: vt in §. notandum. 2. questio. 3. nisi quando super tali crimine potest dispensare, vt in cap. si clerici. de iudic.

4 Quando iudex ecclesiasticus exigit pœnam diãtam in casu licito, vt ex statuto posita, secundum Hostiẽ potest sibi retinere, tamen vt euitet suspiciõẽ cupiditatis, quando imponit non ex statuto, sed ex officio suo, debet deputare in pias causas. Multa enim fieri possunt, quæ tamen fieri non expediunt.

5 Pœna apposta in contractibus, licet potest exigi à seruato fidei, cõtra non seruante, dummodo non fiat in fraudem vsuram, secundum Pa. & Inno. in c. suam. de pœ. nisi quãdõ contractus est nullus (licet sit præter ius) & contra us. capitu. dilecti. de arbi. Et hoc etiam in foro penitentiali,

O 5

etiam si interesse excedat.

6 Qui promittit sub certa pœna solucere, & non soluit nisi partē, si obligatio fuit diuidua, solucere teneatur tantū partem pœnæ, si autem fuit indiuidua, teneatur solucere totam pœnā, secundum Pan. in d.c. suam. Et dicitur obligatio diuidua, quando solutio partis, affert tantam commoditatem re specu partis, quam solutio totius, re specu totius, vt si promittis tibi scribere duos libros, & tantum vnum scripsi. Indiuidua verò, quando tantam utilitatem non affert, vt si promittis scribere vnum librum, & tantum medietatem scripsi.

7 Pœna apposita in contractu, etiam altero reclamante, dummodo contractus locum habeat, incurritur à non seruante, secundum Pa. in c. Raynaldus. de test. vbi insert. vni nota. quòd pœna apposita ex conuentione, committitur ex sola contradictione facti, quæquam contraditio non habuerit iuris effectum.

8 Si lex plures pœnas ponat alternatiue, id est, sub distinctione, videlicet, puniatur tali, vel tali pœna. secundum Pa. in c. inter ceteras. de rescript. optio eligendi pœnam datur iudicis, si verba legis ad iudicē dirigantur, ad hoc est. si fugiatis. C. de feruis. fugi. Si vero dirigantur ad reū, optio ad reū pertinet, vt in l. quicūq;. C. de feruis fugi. Si verò verba impersonaliter proferantur, est dubitatio: tamen Abb. vbi supra, tenet, propter glo. ibi allegatas, & propter cap. quoniam. vt lite contest. q. optio datur iudici, & non reo, qui reus femper miorem pœnam eligeret, & sic quæ frustrarentur alternatiue legis glaufula. Consuetudo tamen de-

beret seruari, si esset, quòd sententia per vna pœna soluitur.

9 Semel punitus in iudicio pro aliquo crimine, non debet amplius pro eodem puniri, quia vt dicitur Na. c. Deus non iudicat bis in idipsum. Et nemo debet duplici contritione conteri, vt in capitul. ar. si clericus. de iudi. quauis in eodem iudicio, aliquid multiplex imponatur pœna, quæ tamen omnes pœnæ, pro vna sufficienti, computantur. Quòd lex imponit aliquam pœnam facienti aliquid malum, nisi tale malū perficiatur, licet attendatur, pœna non venit imponenda, secundum Pan. in c. de eo qui mit. in pos. licet alia imponatur pœna iudicis arbitrio. Similiter dic de pœna per statum posita. Secus autem de pœna, quæ per iudicis decretum venit imponenda, quia delinquens punitur ac si opus perfectisset. Ex quo ad actum propinquum peruenit, vt in l. si quis non dic. C. de episc. & c.

POENITENTIA.

1 **P**oenitentia, de qua Thom. in 4. sent. d. 14. & 16. agit, est virtus moralis pertinetis ad iustitiam, puniens peccatum, quod dolet commississe. Est & sacramentum, continens contritionē, confessionem, & satisfactionem, de quibus supra. Confessio, pro totum, & Contritio, pro totum. an etiam nolens acceptare aliquam poenitentiam perficiendam in hoc mundo, possit absolui, supra. Confessio. §. 29. & quomodo si acceptatur, teneatur persicere, licet Tab. in ver. poenitentia. dicat hunc non esse absolvendum. §. 2. & quomodo si acceptat, & non perficiat, non tenetur iterare confessionem, supra. Confessio.

§. 10.

2 **P**oenitentia quædam erat solennis, sed quia non est amplius in vtu, ideo de ipsa non loquimur. Alia est publica tantum, & hæc etiam à simplici sacerdote potest imponi, etiā clerico, dummodo non sit solennis, & non debet imponi nisi pro graui, & publico peccato: nec confessor imponens talem poenitentiam publicam, dicitur reuelare peccatum, nec confessionem, unde nascitur pro quo peccato dederit talem poenitentiam, secundum Tho. 4. sentent. d. 14. Alia est virtualis, quando quis dolet de quodolendum, & quantum est dolendum. Alia est quæ confessor imponit in confessione, de qua supra. Confessio. §. 29. Alia est secundum canones, vt scilicet pro quolibet mortali imponatur septennis, c. hoc ipsum 33. q. 1. sed quia hodie omnes poenitentia sunt arbitraria, cōsideratis personarum circumstantiis, vt in capit. tempora. 26. quæst. 2. & c. m. suram. de poenitentia. dist. inc. ideo dimittatur quomodo intelligatur, & de poenitentia data à confessore dicamus.

3 **P**erficiens poenitentiam datam à confessore in peccato mortali, licet non satisfaciat Deo, satisfaciat tamen ecclesie: ita quod non tenetur amplius reconfiteri de illis peccatis, ritè confessis, pro quibus data est poenitentia, neque tenetur eisdem poenitentiam reiterare, sed potest cum alia Deo satisfacere. supra. Confessio sacramentalis. §. 10. infra. Satisfactio. §. 5.

4 **I**n vltimo vitæ, secundum Thom. in 4. sentent. d. 20. quilibet peccator potest poenitentiam peragere, quia manet in eo vsus liberi

arbitrii, quo mediante, Dei auxilio potest ad gratiam se quilibet disponere, quanquam talis poenitentia sit valde dubia, secundum August. per c. quem poenitet. de poenit. dist. 7. Ideo qui à dubio vult liberari, dum sanus, & mentis compos est, poenitentiam agat.

PERCVSSIO.

1 **P**ercutere aliquis, id est, verbis affligere contra iustitiam, peccatum mortale ex suo genere est, quia & ei nocentium inferitur, & iniuria. Si tamē percussio leuis sit, & parua iniuria, propter imperfectiorem adus erit venialis culpa. Quod si percussio fiat secundum iustitiam, ab eo qui authoritate corrigendi habet, vt à prælato, patre iudice, vel huiusmodi: peccatum non est, nisi in corrigendo modū excederet, vel animo iniuriandi, & non ex charitate facerent, non tamen possunt mutilare, vel occidere, nisi sint domini alicuius persone, & cōmunitatis, vt in principibus ciuitatum, & huiusmodi, non autem princeps vnus tantum familiæ, vel collegii: ex San. Thom. secunda secundæ. quæst. 65. artic. 2.

2 **C**lerici in minorib' causa correctionis possunt verberari, etiam pro leuibus culpis, non autem in sacris existentes, nisi pro maioribus criminibus debent verberari. c. cum beatus. 45. dist. 1. & c. disciplina.

3 **R**egulares verberantur à prælatiis, iuxta tenorē suarum constitutionum, etiam pro leuioribus, citra tamē sanguinem. c. reprehensibilis. de appell. in fi. In telidum effusionem enormem, secundum Gallan. in c. archiepiscopus. de rap. In huiusmodi autē correctio

correctionibus debet attendi consuetudo, quæ est optima legum interpres, quia quandoque consuevit fieri percussio per prelatum, quandoque per alium de mandato ipsius, & coram. Vide Tab. ver. excommunicatio 5. casu primo. §. 7.

4. Episcopo non licet aliquem propriis manibus verberare. c. non liceat. §. 6. d. Aliis autem prælatis sic. d. 45. §. Salomon.
5. Religiosi non debent verberari per laicos, nisi quando sunt incorrigibiles, vel aliter reprimi non possunt, sed per alios regulares, vel seculares clericos. Quomodo autem, & pro quo crime fiat degradatio, vide But. in c. & si. de iudi. Sil. versu. de gradatio. §. 4.

PEREGRINVS.

1. Peregrini proprie, qui vadunt ad visitandum alienas ecclesias, vel sanctorum corpora, sunt sub protectione ecclesie. c. innovamus. de rebus. & pa. & qui eos expoliant rebus suis sunt excommunicandi. c. si quis Romipetas. 24. q. 3. Nunc autem per processum curie, sunt excommunicati, qui peregrinantes Romam, & Hierusalem expoliant. supra, excommunicatio 4.
2. Res peregrinorum sunt suorum heredum, & debent esse restitui quando moriuntur, si commode possunt inueniri, aliter qui capiunt inueniendi, mor taliter agunt. Si autem non possunt inueniri, vel non commode possunt heredibus restitui, quia sunt in longinquis partibus, vel esset opus magna expensa, & huiusmodi debent pauperibus erogari, non obstante statuto, vel consuetudine in contrarium, secundum Hostien. Contra enim

diuinam legem consuetudo non tenet, nec contra bonos mores.

3. Quomodo peregrini possunt admitti ad ordines, & ad alia, si habent literas testimoniales sui episcopi, cuius sigillum sit notum: vide c. cum secundum. de præb. & c. sopita. de cen. Si probant se amisisse literas, & earum tenorem, admittuntur. ca. cum olim. de priui.

4. Peregrini, & viatores ubicunque se inuenierint in pascuata, possunt absolui, ex declaratione Eugenij 4. §. Absolutio. §. 16. Et si recesserit cum licentia sui parochiani, vel episcopi, intelligitur etiam habere licentiam constitentis, & accipientis communio nê, si in pascuata se alibi inuenierint, nisi expresse referauerit, si bi aliquos casus. Ex quo enim dat licentiam, & non referuat, videtur concedere. Accedentes etiam ad Papam ex iusta causa, siue in fauorem suum, siue alterius, secundum Pa. in c. meminimus. de app. post Innoc. sunt sub apostolica protectione, vt interrim contra eos non procedatur. Vide Sil. ibi. q. 2.

PERFIDIA.

Perfidia quia homo non attendit promissum, peccatum est quia contra virtutem fidei: & si iocosa, vel officiosa, venialis est, si autem perniciosa, quia videlicet nocet proximo quoad animam, vel quo ad corpus, vel quo ad bona alia notabiliter, est mortalis. Si autem pro re parua, vel in primis motibus, vel sine intentione violandi fidem, vel nocendi proximo, sed ex obliuione, vel ignorantia, vel confidentia, vel huiusmodi, venialis erit, quia tunc formaliter nõ erit perfidia, iuxta regulas mendacij.

Ex his

Ex his declarationem multorum quæ possunt accidere non seruandis fidei elicere potes. Concor. Caiet. ver. perfidia.

PERICVLVM.

Exponens se periculo mortaliter peccandi, vt faciens res, de qua dubium est, an sit licita, vel non, mortaliter peccat: quia sic potius vult transgressionem diuini præcepti, quam abstinere à tali opere. Similiter peccat mortaliter vadens ad locum, vsiue cum societate, siue nõ, vbi est periculum peccandi mortaliter, & timet peccare, vel propter aspectum, vel persuasiones, vel commoditates, vel huiusmodi. Nõ enim hoc ex suo genere mortale est, quia nunquam homo cogitur ad peccatum mortale, sed ex conditione personæ, quæ scit se fragilem, & dubitat cadere: eo maxime si per experientiam nouit se pro talibus cecidisse, quia scriptum est, si oculus tuus scandalizat te, &c. Si verò constantè se credit, & necessitas illuc eundem vrget, non peccat mortaliter, secus autem non urgente necessitate, secundum Caiet. ibi. Exponere autem se corporali periculo, ad vitandum anime periculum, & propter Dei honorem, laudabile est.

PERIVRIUM.

Periurium quod proprie est falsum iuramentum, mortale peccatum est, quia Deo fit iniuria, & contra illud præceptum Leui. 19. Non periurabis in nomine meo. Ad discernendum autem quãdo est mortale, attende quãdo est formale periurium, vt cû quis aduerit se falsum iurare, & vult iurare. Sic enim semper est mortale. Si autem non intendit iurare falsum, & tamen iurat, di-

citur periurium materiale. Quando autem homo prudens, & sciens periurat, semper mortaliter agit. Si verò periuratur ex lapsu lingue, aut inaduerterent, vel ignoranter, non erit mortale, quia actus nõ est perfidus, sed tantum periurium materialiter. Si tamẽ iste actus rediret in naturam suæ fornicis, vt cum quis non intendit falsum iurare, tamen iurat falsum, nõ curans adhibere curam ne falsum iuret, tunc est mortale: quia coniuicetur potius velle periurare, quàm diffutere ne falsum iuret, secundum Cai. ibi. Parum enim de periurio videtur curare, de quo multum curidum est.

2. Omne periurium, siue in affirmando, siue in negando, in quacunque materia fiat, vel quibuscunque verbis, & quacunque conditione, metu, ioco, leuitate, consuetudine, vitlitate, vel excusatione fiat, peccatum mortale est, quia contra Dei præceptum nisi ex imperfectione actus, vt dictum est supra immediate.

3. Omne periurium promissorium de presenti; dñi promittitur aliquod bonũ, vel malum, sine animo seruandi, aut animo obligandi, aut animo nõ iurandi, semper est mortale, quia deest præsens veritas. Si quis autem iurauit animo vero facere aliquod malum, quod est mortale, vt occidere hominem, incurrit periurium, quia iuramentum applicatur ad materiam, quam oportet falsificare, & sic est mortale peccatum; etiam quia firmatur voluntas ad aliquod mortale. Si vero tale malũ est veniale, tunc iurans animo facidi peccat tantum venialiter, vt si iuret nõ mutare sortem extra casum extreme necessitatis. De futuro autẽ sepe iuram

juramentum promissorium, si non adimplebitur, incurritur periculum quando est obligatorium, & est mortale, nisi quando materia non est capax vinculi obligatorij, vt quando est de malo, siue venialis, siue mortalis, vt de omissione alienius superrogationis boni, vel de adu indifferenti ad bonum, vel malum, vt si irauit ire ad campum, vel leuare fœlicu vtile, nulli reperitur bonum vtile, vel honestum: in his non tenetur quis seruare iuramentum, sed sine mortali potest contrahere, quia non sunt materia obligatoria, & ita non est simpliciter peritius, si cùt si esset materia obligatoria.

4. Item ex aliquo euentu non tenetur seruare, vt si irauit rex facere gratiam quancunque, & peccatur aliquo malù, vt fecit Herodias, non tenetur seruare: vel si euentus esset impeditiuus maioris boni, vt si iurauit contrahere cù Berta, & postmodum volo religionem intrare, non teneor seruare iuramentum. Item ex modo iurandi, vt si quis iuret non federe in prima sede, vel huiusmodi, ad honorandum alterum: & tamè precibus coactus, sedet, non est peritius, quia intelligendum est quantum ad ipsum nolobari sedere: & in multis similibus. Sic Petrus dixit, non lauabis mihi pedes in æternum. Itè quando quis iurauit vi, vel metu cadente in constante virum. Tutius tamè est in his iuramentis factis metu, à superiori relaxatione habere. Item ex relaxatione facta, vel ab eo cui facta est promissio, vel à superiori, non tenetur sub peccato mortali seruare, & contrauenire non fit peritius.

5. Peritium cominatorium de presenti, vt cum quis iurat ani-

mo mendaci, semper est mortale in quacūq; materia fiat, quia sic Deo iniuria, & deest præfens veritas, vt supra dictum est. Si fac animo vixati super re, quæ de se mortalis sit, vt quia irauit diffamare, vel furari, &c. mortale est: & non tenetur implere, imò adimplendo mortaliter peccaret. Si vero irauit punire, & hoc est secundum iustitiam, & ex punitioe maius boni oritur, debet seruari: scus si non oritur, sed minus malum, vel quando is cui comminatus est veniam petit, & corrigitur, in his adiu discretione opus est, & recti iudicij cõsideratio, quid magis expedit. An peccet mortaliter exigens iuramentum ab aliquo, quæ scit falsè iuratum, supra, iuramentum. §. 33. & alia quæ ad hanc materiam spectant, vide ibi iuramentum, pro totum. An sit peccatum mortale sine necessitate iurare, supra, ver. Iuramentum. §. 7.

PERMISSIO.

Permissio peccatorum sine rationabili causa, peccatū est. Rationabilis autè causa est, vel vitatio maioris mali, sicut lex la panaria permittit: vel inducio maioris boni, vnde pralati, vel patres permitentes aliqua mala propter tenendam pacem, & huiusmodi, non peccat. Si autè facerent propter aliquod commodum proprium, vt quia lucratur aliquod munus, vel fauorem, & huiusmodi, grauius peccarent. Quando autem sit mortale, vel veniale, in casibus particularibus matra consideratione indiget. Vide Tho. 4. sentent. d. 33. q. 2. a. 2. & secunda. secundæ. q. 93. a. 3. & Pa. in c. vt clericorum. de vi. & ho. cle. ver. pralati, infra, Pralatus. §. 2. & §.

P E R M

PERMUTATIO.

Permutatio rei cum re, siue sit eiusdem speciei, siue non, multipliciter est inuisa. Primò, si non seruatur æqualitas, vt si do tibi vnum equum bonum, & tu das mihi vnum debilem. Secundo, si interuenit frans, ex vna vel ambabus partibus, tūc vltra peccatum mortale, tenetur defraudator de dano defraudati, etiam si fuit sciens defraudatus (sicut non proprie possit dici defraudatus) sed propter necessitatem permisit se defraudari. Iusticia enim in huiusmodi contractibus seruari debet. Tercio, si permutantur spiritualia quasi pretio aestimata aliquo, de quo vide infra, ver. Simonia. §. 2. Quarto, quando huiusmodi permutatio prohibita est lege, vel statuto, sicut permutatio seruorum fugitiuorum. C. ad leg. Falc. de plac. in fuga. & beneficiu ecclesiasticorum, quæ non commutatur communitur, sine autoritate superioru. §. ver. beneficiu. §. 7. v. que ad 77. Ibi enim sufficiter de tali permutatione dictū est. De hac materia tractat Fede. Senen. ponit quasdam conclusiones, quas recitat Aech. flo. 3. par. tit. 15. circa finem. Vide ibi, si expedit, & placet. Has etiam si. ver. permutatio. §. 3. diffusè recitat, quas non pono breuitatis gratia.

PERTINAX.

Pertinax dicitur, qui in propria senectia per se uenerat plusquam oportet, secundum Irido, libr. 6. etymo. Ex si quis sit pertinax circa materiam non perniciosa, neq; sibi, neq; alteri, non est peccatum mortale, nisi forte ratione scandali. Si autem sit perniciosa, vt cum quis est pertinax in his quæ sunt fidei, vel in aliis,

ex quo aqualiter sequitur damnum notabile sibi, vel aliis, in anima, vel in corpore, vel in rebus, mortale est: si autè in solo intellectu sistit pertinacia, dummodo rectè credat, diligat, & operetur secundum communis ecclesie traditionem, non video peccatum mortale, nisi ex superbia, quæ esset mortalis, procederet. nam ex inani gloria oritur, secundum Th. secunda secundæ. q. 138. Arist. vero in 7. ethi. libr. pertinacem appellat ichipnonemè, id est, fortem sententia.

PIETAS.

Pietas parentum, non potest tenere filios quoniam eis inuitis ingreditur religionem, dummodo parentes habeant vnde viuere possint, & sustentari sine illis: vel quando ipsi traherent filios ad peccatum: & sic ministrando parentibus, abstraherentur à diuino cultu. Scius quando non abstraherentur à Dei cultu propter hoc, & aliter non possent sustentari, quia tunc non possunt eos deserere, secundum Thom. secundum a secundæ. questio. 101. v. 1. Si quis autem iam est professus religionem, non potest exire, vt ministrare parentibus constitutis in necessitate non extrema, quia iam mortuus est mundo: potest tamen, imò tenetur quantum potest salua sui pralati obedientia, & sue religionis statu, studium adhibere, vt parentibus subueniat. Intellige omnia extra extremam necessitatem: quia in extrema necessitate, non sibi propter alios tenetur exire, quia hoc est de iure nature, contra quod, votum non potuit obligare. Subuenire enim proximo in extrema necessitate, diuini iuris est, cond-

tra quod

tra quod hominis præceptum nõ tenet.

P I G N V S.

Pignus ab hypotheca differt, quia pignus est rei mobilis transeuntis in creditorem, hypotheca verò rei immobilis non transeuntis in creditore. Insti. de ac. obl. §. inter pignus. sed quantum ad actionem non differunt.

2 Hæc sunt quæ pignori possunt, videlicet res tam præsentis quam futuræ, secundum Host. ut fructus fontis, partus ancillarum, pendentes pecorum, & huiusmodi. ff. eodem. l. & qui nondum. Item res corporales, & incorporales, ut cautiones, & nomina debitorum. ff. eo. l. cum cõvenit. Item vñs fructus. ff. eo. l. si is. l. t. seruitutes rusticanae, vbi supra. Quædam pignori non possunt, vt res ecclesiæ, videlicet res sacre, vasa, & ornamenta ecclesiæ. C. de sacrosan. eccle. l. sancimus. nisi ecclesia superflua habeat, & necessitas urgeat, & aliudè provideri non possit ex rebus mobilibus. io. q. 2. c. hoc ius. & 12. quæstio. 2. c. aurum. Item liberi homines obligari non possunt, secundum doct. & qui hominem liberum in pignus accipit, creditum perdit, & aliam tantundem quantitatem tenetur soluere: in authentici vt nulli iudi. §. quia verò. tenet tamen in redempto ab hostibus. C. de capti. & postli. re. l. fina. tamen propter necessitatem. famis, pater potest obligare filium, & non e contra. C. de patri. qui fil. distr. pertotum. Magis enim filius obligatur patri, quam pater filio.

3 Pignus accipere est illicitum tribus modis. Primo, si accipitur ad lucrũ, quod non cõputetur in sorte, quia hoc est cõtra natura-

lẽ iustitiam. Secundo, si accipitur in pignus, quod impignorari non potest, vt res ecclesiæ, & quæ dicta sunt. Tertio, si apponatur pacta prohibita à iure, vt si fiat pactum, quod si debitor certo die non soluat, pignus transeat in feudũ. ff. de soll. Calopodius, & nõ valet hoc pactũ, quia fit fraus legi, valet autẽ pactum, quod amissio pignoris quocunq; casu liberet debitore. C. de pig. act. l. quæ fortuitus. Item si debitor obligatur ad non redimendum pignus absolute, vel vsque ad certũ tempus vbi præfixum: ar. in c. precariũ. de prec. Item si creditor obligatur ad nõ vendendum pignus post legitimam interpellationẽ debitoris. Prædicta igitur in quã tunc vergunt in dampnũ creditoris, vel debitoris, sunt contra iustitiam, & intantum peccata, inquantũ proximum dånificat, & iustitiam lædunt, & secundum quantum tenentur læsionis, pensanda sunt grauia, quia propter læsionem peccata dicuntur, & sunt.

4 Si creditor bona fide vendat pignus minus quam sit creditũ, residuum à debitore repetet: si plus, quod superest dabit debitori. l. si. C. de iur. do. Sic enim in furtiũ feruari videtur æquitas.

5 Pignus per creditorem receptum, potest alteri pignori, vt est tex. in l. i. C. si pignus pig. da. fit. & vltra tres vices, vt tenet Ange. in d. l. i. contra Spec. & bene, potest impignorari, & dum alteri impignoratur, nõ debet impignorare quis pro maiori quantitate, quam receperit, aliter cõtra iustitiam facit.

6 Creditor tenetur fructus pignoris computare in sortem, nõ solum quos recepit, sed etiam quos potuit percipere, si ex sua neglig.

negligentia nõ percepit, & quod superest restituere debitori, secundum gloss. in cap. cum contra. eod. tit. & Pa. ibi & Io. An. in ca. r. & 2. de vsu. licet contrarium senserit Host. quod ad percipiendos. Verius tamen videtur, quod dicit Cal. videlicet, quod si satisfactum est sorti, tenetur etiam de percipiendis, quia est possessor malæ fidei, in non restitutor rem. Si verò non est satisfactum, non tenetur, nisi fit in dolo, vel lata culpa: & sic limita, & concord. l. i. & 2. C. de pignor. actio. & do. go.

P I G R I T I A.

Pigritia quia homo redditur tardus ad exequendum ea, quæ debet, vel metu laboris, vel difficultatis, peccatum est rationi repugnans: aliquando mortale, quidõ scilicet est circa materiam necessariam iuxta notata, supra, Negligentia, per totum. Concord. Caiet. in summa, ver. pigritia. Si verò non sit de necessarijs ad salutem anime, vel corporis, veniale erit, nisi aliquid aliud adiungatur, vt præceptum, vel contemptus, & humilimodi.

P I R A T A.

Pirata, id est, latrunculi marini (& non fluuiales) sunt omnes excommunicati, ex processu curiæ, supra, Excommunicatio 13. & omnes sunt in damnationis statum, quia contra iustitiam tale opus exercent, eorum etiam receptores, auxiliatores, cõsiliatores, & fautores sunt excommunicati, secundum Ioan. An. in ca. excommunicationem de rap.

P I S C A T I O.

Piscatio, venatio, aucupium, omnibus ex se sunt licitæ: redduntur autem illicita in ma-

ioribus solentibus, vt est dies pathe, & huiusmodi: in alijs autem minoribus, & in dominijs suis licita, si fit causa vrgens, vt indigentia, vel quia alio tempore piscet, vel animalia haberi non possunt, quia non comparant, & cum licentia partem parochialis, & quod pars una detur pauperibus. c. licet. de ferijs. Hæc intellige quõdo principaliter fit causa lucrũ, si autẽ fiat causa recreationis, prædicta nõ requiruntur, sed absolute licet.

2 Piscari in fluminibus publicis, & perpetuis, omnibus licet, nec potest rectè prohiberi, secundum Io. de pla. Insti. de rerum diu. §. flumina. Similiter applicari naues ad portum, & eas ad saxa, vel arbores ligare, quæ in ripa existunt, licet, et si proprietarius talium sit aliquorum singularium, quorũ sunt prædia, vñs tamẽ communis est. Et si dominus fundi, & naua cõcurrunt, præferatur dominus nauæ, alias præferatur, qui primò occupat, nisi aliquis eorum præderet publicæ utilitati, & alius priuatum, quia tunc præferatur, qui præterdit publicam: secundum Butr. vide aliquid j. Venatio, per totum.

P L A C E R E.

Placere hominibus tunc mortale peccatum est, cum propter hoc Dei præcepta, vel hominum quis transgreditur, & magis vult Deo displicere quam homini, secundum illud Apostoli. Si hominibus placere, seruus Christi nõ essem. De hoc Ar. flo. 2. par. tit. 10. ca. 2. & Tho. secundum a secundum. q. 115. a. 5. supra, Adulatio. §. 2. Et secundum finẽ, media & circumstantias iudica de mortali, vel veniali.

P O L L V T I O.

P

Pollutio qua solitariè semen humanum effunditur extra vas debitum, siue in somno, siue in vigilia accidat, si non est voluntaria, peccatum non est, si autem sit voluntaria, est peccatum mortale, quia contra naturam: & dicitur mollities. Est autè voluntaria, quando est procurata, vel venient ex se, consentire: & quado quis potest, & debet prohibere, & non prohibet, dicitur indirectè volita. Si autem non potest prohibere, quia natura facit opus suum, non tenetur. Et si potuit impedire tollendo occasiones, & tamen non tenebatur tollere, & quia dabat operam rei licitæ, sequitandò, vel dormiendò, vel audiendo confessionem, & huiusmodi, non est in culpa, etià quòd non impedierit. Quando autem non habet rationabilem causam commorandi in cogitationibus turpibus, vel non dar operam rei licitæ, secus est, quia non potest licitè à peccato excusari, secundum Caic. in summa ibi. & ql. i.

2. Pollutio quæ fuit peccatum mortale, impedit sumptionem communionis, & quia in peccato mortali non est sumenda, & quia vsq; ad 24. horas, natura hominis sic remanet deordinata, secundum Tho. 3. par. q. 80. a. 7. & 4. sent. d. 9. a. 4. si tamè quis post talem pollutionem, quæ fuit mortalis, confessus, & contritus, celebret ante 24. horas, ex deuotione, etiam cessante magna necessitate, non peccat mortaliter, nec est aliquod preceptum ecclesiæ hoc prohibens, & iura antiqua, vt c. qui nocturno. d. 6. nò amplius obligant, sed est de consilio quòd expecter per 24. horas: quod patet per Thom. 4. sent. d. 16. in expositione litera.

3. Pollutio quæ inuoluntariè accidit, si complaceat in ipso actu, vel post, propter delectationem, etiam quòd causa illius non sit mortalis, est peccatum mortale ex ipsa complaceantia. Si autem complaceat propter naturæ alleuiationem, & exonerationem, non est mortalis, secundum Tho. 4. sent. supra, & Pet. de pal. Similiter appetens pollutionem propter eandem causam, non peccat mortaliter, nisi ex tali appetitu fieret sufficiens causa voluntaria ipsius pollutionis, secundum quòdam opinionem, quam recitat Pet. de pal. ubi. & hoc rationabile est, quia appetere quòd non est mortale, non est peccatum mortale, & quia pollutio, quæ fit à natura sine causa præcedente voluntaria nò est mortalis, ideo nec eius appetitus, supra, Communio. 5. Eodem modo si fiat in vigilia, iudicandum est, sicut in somnis.

POPVLVS.

Populus est io. viris fieri potest, vnde ad hoc quòd aliquis dicitur populum scandalizare, sufficit quòd io. viri graues, & honesti de populo scandalizentur: licet in populo sint mille viri, sc. Io. in summa cõse. Quòd 1c. viri faciant populum, est c. vncio. io. q. 3. in congregationem autem faciunt duo. c. t. de ele. & tres collegij. ff. de ver. sigl. Neratius. Ius autè collegij, potest in vno feruari, omnibus alijs mortuis, vel priuatis, secundum glo. in c. i. de postu. prel. licet non remaneat collegij, quia vocis significatur deficit.

POSTVLATIO.

De postulatione prelatorum, quia magis ad iudices, quàm ad confessores spectat, remitto studen

studentes ad ius canonicum extra, de postu. & ad ea quæ supra dicta sunt, de elec. supra, Electio, per totum, & quomodo peccant postulantes indignos, sicut eligentes, satis ibi dictum est. Nam nec criminosis nec nõ professis, tacitè, vel expressè, nec epiliticis, nec mutilatis, nec bigamis, nec quæ de iure nõ possunt eligi, sine postulandi. Vide Sil. ver. postulatione. q. 3. l. i.

PRAEBENDA.

Praebenda proprie consistit in perceptione fructuum, canonica verò in iure eius, qui receptus est in canonicum, ad quod ius postea pertinet, praebenda, stallus in choro, & locus in capitulo, siue vox, vt in ca. relatum. de præben. de constit. cum M. Et quantum praebenda sit quòdam temporale, quia tamen est annexa spirituali, ideo vendi nõ potest sine simonia. l. q. 3. c. si obicerit. nec promissio de praebenda vacatura valet, secundum Inno. d. c. relatum.

In receptione canonicorum, & collatione praebendarum, absentes canonici sunt vocandi, si comòdè fieri potest, nisi consuetudo obstat in contrarij: alius quod in eorum absentia ferret, deberet irritari eis instantibus, de præben. cap. cum in ecclesijs. lib. 6. Quid sit dignitas, & qui habere possunt, vide aliquid, supra, Beneficium, Dignitas. 5. t.

PRECARIVM.

Precarium secundum Pan. ca. l. 2. & 3. cod. tit. dicitur, quod precibus petentibus conceditur, tandiu durans, quando ius, quæ concessit patitur, & est contrafactus gratuitus, differens tamen à donatione, & commodato: quia donatio regulariter non reuoca-

tur, & in commodato debet esse ius certum, & tempus saltè tacitè determinatù, & si vnum istorum deficiat erit precarium, nec commodatum potest reuocari, ante vsum ad placitum. c. i. de commo. sicut precarij. c. si. eo. Non tamè liceret reuocare sine causa, & cum magno dano proximi, quia obstatere sibi exceptio doli: cum non possit negari quin sit beneuola actio, & ideo non debet aduersari in beneficio concessio.

3. Soluitur precarium voluntate eius qui concessit. ff. eo. l. i. & mortuus eius cui concessum est. c. si. eo. quia concessio personalis extinguitur cum persona: in regula primum legum. de reg. iur. lib. 6. Item alienatio rei in concessa precario nomine soluitur, si is cui est alienata à primo domino vellet reuocare. in d. ca. fin. Item finito tempore ad quod res fuerat concessa. ff. eo. l. cum precarium. Nò autem soluitur morte concedentis, secundum Pa. in c. precarium. eo. nam vbi actus validitatis pèdet ex voluntate alterius, non reuocatur per illius mortem. Praesumitur enim quis concessum in ea voluntate, qua moritur, c. maiores. de bap. Secus est, quòd aliquid conceditur vsq; ad placitum suum, quia per mortem spirant in cap. si gratiose. de rescrip. lib. 6.

3. Non potest praescribi res precario nomine habita, vel sicut precaria regulariter, secundum glo. in c. clericij. 16. q. 3. nisi ex magna longinquitate temporis, dominus obliuiscatur possessionis, taliter quòd nesciat vbi sit sita, & possidès esset in bona fide. De precaria famini generis, & precarij. Pa. ca. i. eo.

PRECEPTVM.

Preceptum aliud affirmati-

um obligans semper, sed non ad semper, sed tantum quādo accidit casus, vt dare elemosynam pauperi occurrēt in extrema necessitate. Aliud est negatum, obligans semper, & ad semper, id est, pro omni tempore, vt illud, Non mōchaberis. Nullum enim tempus est, in quo hoc liceat. Pa. in c. nouit. de iud. & doc. in 3. sent. d. 37. & S. Tho. secunda secundae. q. 99.

3. Præcepta legis diuinæ, quædā erant ceremonialia protestantia diuinam virtutem, & figurabant quæ futura erant in nouo testamento, vt præceptum de immolatione agni, & qui non seruaret talia præcepta, peccaret mortaliter, quia hoc esset protesta Christum nasciturum, quod est contra fidem nostram. Quædā sunt iudicialia, quæ sunt determinationes iustitiæ inter homines obseruanda, quæ licet iam cessarint, si quis ea seruaret tanquam ex illa lege habita, mortaliter peccaret, quia esset hoc iudicare: non tamen ex se mortifera sunt, & absolutè seruare illa non est ex se mortale. supra, Lex. 5. 2. Quædam autem sunt mortalia, quæ sunt secundum rationis dictamen & legis naturalis, & hæc durant, & seruari debent, quia lex naturalis semper manet.

3. Præcepta decalogi sunt tria pertinentia ad Deum, & 7. ad proximum, secundum Geo. Aug. super Exod. & declarat Tho. prima secundae. q. 100. a. 5.

4. Quomodo autem, vel quando præceptum obliget ad mortale, & verba legis difficile est scire, propter varietatem doctorum. Quædam enim præcipiunt vt consilia, quorū transgressio mor-

talē non inducit, quædam autem vt necessaria, & hæc communiter mortale inducunt. Communiter autem est vt iusque generis præceptorum, quod transgressio tam ex contemptu, quam ex se impediendo finis, mortale peccatum inducit. Ratio primi, quia contemptus præcepti, siue præcipiens, iniuriam infert ex propria ratione. Secundi autem est, ex eo quod finis præceptorum communium, est dispositio ad virtutem necessariam ad salutem animæ. Ad hoc omnia præcepta ordinantur, iuxta illud prima ad Tit. i. Finis præcepti est eharitas. Vide si quis non vult ieiunare, non solum, quia contemnit præceptum, sed quia non vult domare carnem, et ad quod est institutum ieiunium, peccat mortaliter. Consentit Caiet. in summa ver. præceptum.

5. Peccatum etiam transgressionis diuinorum, & naturalium præceptorum, cognoscitur esse mortale ex materia. Nam quando materia est necessaria ad salutem animæ, transgressio est mortalis, quia contra virtutem animæ; vt est illud, Non furum facies, & huiusmodi. Si autem materia est tantum necessaria ad sanitatem, vt non dicere orosa, & huiusmodi: horum transgressio non est mortalis, quia non occidit animam, sed ægram reddit. Iure autem humano, difficile est hoc cognoscere, quia aliquando ex re parua sūt præcepta ad mortale obligantia, ideo ex materia sciri minime possunt.

6. Ex appositione pœnæ quandoque potest sciri, vt si sit talis, quod cum ea vita animæ stare non possit, inducit mortale peccatū, vt est pœna excommunicationis, latæ

latæ sententiæ. Si autē pœna stet cum salute animæ, vt pœna suspensionis, interdictionis, irregularitatis, pecuniæ, & huiusmodi, transgressio non inducit mortale, secundum Caiet. ibi. in summa, qui dicit, quod transgrediens præceptum sub pœna excommunicationis cōminatæ, nō peccat mortaliter, sicut clericus nutritiō comam, & barbam, quia antequam excommunicetur, debet prius moneri, & tunc si monitioni non paruierit, dignus est excommunicari. Si. in ver. præceptum. 3. dicit quod si excommunicatio lata cōtinet intolerabilem errorem, non ligat transgressorem ad mortale, quia nullus nisi pro mortali potest excommunicari. c. nullus. 1. q. 3. quando autem imponitur pœna excommunicationis cōminatoriæ, id est, non latæ sententiæ, sed ferendæ, obligat ad mortale, quia licet Arch. flo. 2. part. 1. 4. c. 2. dicat hoc non esse clarum, tamen vt refert Ioan. de Neapo. quidam hoc tenet, & bene, quia tales contrafaciens meruerunt excommunicari, & si mortaliiter peccauerunt. Similiter si imponitur pœna suspensionis, depositionis, vel interdictionis, secundum eundem Arch. flo. & si imponitur pœna maledictionis æternæ, vel indignationis omnipotentis Dei. c. vnico. de stare. in 6. Similiter quo ad pœnas corporales, vt si imponitur pœna mortis, vel mutilationis, vt faciunt leges, & statuta, quæ debent seruari, secundum Tho. prima secundæ. quæst. 96. artic. 4. quia tales pœnæ non inferuntur communiter nisi pro eo, quod est multum lesuum iustitiæ. Similiter si imponitur pœna grauioris culpe, vt fit in religionibus, idemque de præceptis

factis ab homine, & licet ista opinio videatur rigida, tamen est securior. Vide tamē supra, Lex. §. quarto.

7. Ex verbis aliquādo cognoscitur quod sit præceptum, quando præcipiens vtiur verbis, quibus præcipientes, & intendentes obligare ad mortale solent vti: unde respiciendum est ad diuersos mores diuersarum ecclesiarū, & religionum. Nam in ordine fratrum prædicatorum, mos præcipiendi est, dum illi cui præcipitur mandat facere veniam, & post prælatum dicit, præcepto tibi in virtute Spiritus sancti, & sanctæ obedientiæ, & hoc habetur pro præcepto obligatorio, quia sic constitutum est intelligi huiusmodi verba pro præcepto antonomastice, secundum Caiet. ibi in summa. Not. quod in lege aliquando ponitur multiplex verbum, vt volo, rogo, mando, committo, iubeo, in his non est clarum, quod per ista verba quis ad mortale obligetur, nisi aliud cōstaret de volutate præcipientis, vel præciperet de materia necessaria. Aliqui dicunt quod ista verba præcipimus, iubemus, mādāmus præcipiendi, vel per virtutem obedientiæ, & huiusmodi, est præceptum, etiam in materia nō necessaria: nisi aliter constet de intentione mandantis, vt Sil. dicit, ver. præceptum. §. 2. argu. in ca. quod præcipitur. 1. 4. q. 1. Si autē sunt verba inhibitoria, vt interdiximus, prohibemus, & c. etiam sunt obligatoria, si sunt præcepta, secundum Pa. in c. nam concupiscitiam. de cōsti. Si autem fiat per verba communia, vt statuto, decerno, & huiusmodi, non est præceptum, siue dicatur in singulari, siue in plurali: neque

per verbum debet, quando materia est cōsuluta. Attendendum est semper pro regula generali, consuetus modus precipiendi, per quacuque verba fiat. arg. in ca. dilectus, de consue. & est text. in cle. xiui.

Ex intentione precipientis, & transgressio mandati est mortalis, si ipse intendat hoc, & eius intentio fiat, quod est difficile scire. Intentio legis in communi bene scitur, quia est facere homines virtuosos. Intentio autē legis ecclesiastica, est nō iniicere laqueos animabus, sed promovere ad vniōem cum Christo, & ecclesiandē precepta legis obligantia ad mortale, stricte sunt interpretanda, & non ita late, vt multiplicatis preceptis illaqueentur animae: ideo sit tibi pro generali regula, q̄ transgrediens quodcunq; preceptum iuris positiui, sine contemptu & refutatione finis, sed vel ex pura ignorantia, vel ex appetenti sibi excusatione, & nō adest animus faciendi cōtra preceptum obligantium ad mortale, nūquam mortaliter peccat, quia nō est intentio ecclesiae bonas illaqueare animas, & cōsequenter nec incurrit excommunicationem, licet forte ad cautelam esset absoluedus, secundum mentem Cai. in summa. ibi. §. Lex. §. 4. Hinc sequitur q̄ prelati debet esse valde prudentes, dum precipiunt, vt non per calorem irae, odij vel huiusmodi precipiant, sed quieto animo & pro re importanti precepta sua quando opus est faciant.

P R A E C I P I T A T I O .

Præcipitur, peccatum est, quando quis non cōsideratis considerandis, sed per impetum voluntatis, vel passionis, fertur

ad agendum, ad instar illius, qui se corporaliter de alto precipitatur: quod ad imprudenter pertinet, mortalēque peccatum est, quōd est multum perniciofa secundum materiam necessariam, aliā veniale. De hoc vitio, Tho. secunda secundū. q̄. 77. a. 3. Iudica de hoc, sicut de vitio prudentiz oppositio.

P R E T I Y M .

Præcium rerum venalium, non cōstitit in indiuisibili, ita vt quōd nō soluit illud punctualiter, contra iustitiam agat, sed habet latitudinem quandam, ita quōd addendo, vel minuendo aliquid minimum, non tollitur iustitiz æqualitas, secundum Tho. secundā secundā. q̄. 77. §. Emerc. §. 2.

P R A E D I C A R E .

Prædicare nullus debet, nisi officium prelationis habeat, vel ex autoritate habentis prelationem. Vnde ad Ro. 10. c. dicitur, quomodo prædicabunt nisi mittantur? quātcūque ergo scientia, & sanctitatis sit, prædicare non debet, nisi à Deo Missus, secundum Thom. q. 12. quod probare debet, sicut Moyse aliquo miraculo probauit, aliter cōtrafaciens, mortaliter videtur peccare, cum posuit excommunicari. de hære. ca. excommunicamus. el. 1. idem tenet Pan. in c. sicut. de hære. Idem cōcludit diuus Tho. 3 parte. q. 71. a. fi.

Videntur etiam mortaliter peccare prædicatores, si in peccato mortali incōtriti prædicent, contra illud Psalm. Peccatori dixit Deus, quare autē tu enarras iustitias meas, &c. Sic enim iniuriam facit prædicationis officio, à Christo infirmito, & maxime, quando quis sic indigne prædicat, abutens prædicatione tanquam

quam declamatione, secundum Cai. ibi. §. Si autem sit indignus, vellet nihilominus esse dignus, & mundus ad prædicatum, licet ex humana fragilitate sic indignus, nō videtur mortaliter peccare, secundum Cai. §. quia prædicare nō est actus alicuius sacra menti. supra, Correctio. §. 10.

Prædicator, dicens mendaciū, siue contra doctrinam fidei, siue bonorum morum, siue de gestis sanctorū, aut miraculis, vel prophetiis, siue de quibuscūq; aliis, quæ ad instructiōem, docendum, persuadendum, monendum, & ditorum, tanquam verbum Dei pertinet, mortaliter peccat, quia quantū in se est, euacuat vniuersam ecclesie autoritatem, & Christi fidem per officium prædicationis originat. Si dubium pro certo asserat, per eandem rationem mortaliter peccat. Quōd si prædicatio dicat aliqua impertinentia ad prædicationē, vt iocosa, non peccat mortaliter, mercedi, nisi ratione scandalis. supra, Mendacium. §. 3.

Peccant prædicantes quæstiones speculatiuas, leges ciuiles, poetas Latinos, vel vulgares. philosophos, Romanorum gesta, & similia, nō vtilia: quia hoc videtur esse officij prædicationis abusus, cum dicat Christus, Prædicare Euāgelium. Ideo si multum in hoc excedit, grauissimè peccat, secundum Cai. §. aduulterantes verbū Christi. Credo tamen quādo hoc faciunt nō principali intentione, sed ad maiore declarationem eorū, quæ habent prædicare, & non peccent, maxime mortaliter, quia totum dicitur Euāgelium, quod ad declarationem Euāgelij assumitur, sicut & doctores assumunt, dicta

philosophorū, & Augu. & Hiero, aliquando allegauere dicta poetarum, & alii. c. turbat. d. 37. non ad pompā, sed vtilitatem. sed de his intellige q̄ peccant, qui per totam prædicationē in huiusmodi versantur, vt apparent, & ad fructum animarum nō attendunt, quod est contra intentionem officij prædicationis.

Prædicator habens inordinatum affectum siue ad temporalē lucrū, siue ad humanā laudem, adeo quōd hæc sunt vltimus finis eius, vel pecuniam tanquam prædicationis pretium querit, & ad simoniam pertinet, mortaliter peccat: aliā venialiter. Et hoc possunt aduertere, quōd magis gaudet de magna pecunia, & de gratia populi, quā de fructu animarum, quōd tamen principaliter debent intendere. Cū autem studeat placere hominibus, vt ex plurium concursu maiorem fructum faciant, non credo eos peccare, quia finis est honestus. Aduertere q̄ contra prædicantes falsa miracula, est lata excommunicatio: & an talis censura teneat, supra, Excommunicatio §. 6.

Peccat etiam mortaliter, si in sermonibus suis detrahant præstis ecclesiarum: intellige secundum gloss. si nominati, aut per circumlocutionē, quæ vicem habeat proprij nominis. Idē si laicos ab ecclesiis suarū frequentia retrahant, quia hoc eis inhietur in virtute obedientiz, & sub pœna grauis culpæ in clericali. de priuileg. & intelligit de prædicatoribus religiosiis.

Hi sunt qui possunt prædicare, vt colligitur ex Car. in c. dicitur. de sepul. videlicet Papa, & cui ipse commiserit. Episcopus etiā in aliena die cecit, nisi pro-

habeatur. Archidiaconus, cui archiepiscopus in sua diocesi commisit, & diaconus ex commissione. omnes praelati ecclesiastici si sunt diaconi, quantum ad suos subditos, aliis autem non, nisi de superioris autoritate. Sacerdos eurtus secundum Pa. in c. inter caetera de offi. ordi. Fratres praedicatores, & consequenter alij medicantes, per c. dudum. vbi dicitur. Auctoritate Apostolica statuimus, & ordinamus, vt praedicatorum & minoru ordinis fratres, in ecclesijs, & locis eorum, ac in plateis communibus, liberè valeant clero, & populo predicare, ac proponere verbu Dei, hora illa duntaxat excepta, in qua locoru praelati (si enim velent totu mane, vel totum diem occupare non possunt.) Episcopi, vel habentes iurisdictionem quasi episcopalem, cum administratione in re communi. Idem de vicario episcopi, si vult ipse predicare vt vicarius tantum, (quia aliter non potest fratres impedire) predicare voluerit, vel cora se facere sollempni praedicatori (secus si clam cora paucis, vt in camera, & non in publico) in qua praedicare cessabit, praeterquam si aliud de praelatorum ipsorum voluntate processerit, ac licentia speciali (non enim sufficit praesumpta, vel tacita voluntas, sed requiritur licentia specialis.) In studijs aut generalibus, vbi sermones ad cleru ex more fieri solent diebus illis, quibus praedicatori sollempni consistit, ad funera etiam mortuorum, & in festis specialibus, vix peculiariibus eorumdem fratrum, possunt iidem fratres, & licet eis liberè predicare: nisi forte illa hora, qua solet ad clerum in praedictis

locis Dei verbu proponi, Episcopus vel superior clerus ad se generaliter conuocare, aut ex aliqua ratione, vel causa urgente, cleru ipsum dueret congregandum. In ecclesijs autè parochialibus, fratres illi nullatenus audeant, vel debeant praedicare, vel proponere verbum Dei: nisi fratres praedicti à parochialibus sacerdotibus inuitati fuerint, vel vocati, & de ipsorum beneplacito, & assensu, nisi petita licentia fuerit, & obiecta, nisi episcopus, vel superior, per eosdem fratres praedicatori mandauerit. Ista clem. extenditur modo ad omnes mendicantes, & forte ad alios iuxta eoru privilegia. Declarationes huius c. vide in Tab. ver. praedicare. in multis. §. 1. 2. 3.

8. Posuit dicti praedicatores, praedicare tempore interdicti, & etiam in ecclesia interdicta. in ca. responso. de senten. excom. quia ibi simpliciter conceditur sine limitatione, nisi Papa specialiter interdiceret praedicationem, non autem alij praelati. in d. c. responso. quia cum sint exempti, episcopi, vel alij praelati super eos in hoc potestatem non habent, sed communi iure eis permittitur. d. c. responso.

9. Seculares & mulieres licet possint horrari sedendo, vt abbatissa, & priores societatum, non tamen praedicare formaliter, etiam cum licentia episcopi, maxime mulier, quia officium hoc virile est, secundum Pan. in c. noua. de poeni. & remif.

10. Quando aliquis est valde ignorans de necessarijs ad credendum, vel operandum, & habet commoditatem eundi ad praedicationem, vbi huiusmodi declaratur, videtur mortaliter peccare si non

re si non vadit, quia salutem animae negligere videtur. Si autem ultra hoc contemnit, manifestè mortaliter peccat. Christus praedicaui annis tribus, & quasi mensibus tribus, & vixit annis 33, & mensibus tribus, secundum Th. 3. par. q. 39. a. 3.

P R A E L A T V S.

Praelatus dicitur communiter quisquis habet cura animarum. c. tua. de cler. agro. proprie vero, nomine praelati veniunt maiorem habentes praerogatiua, sine iurisdictione, vt plebanus, decanus, archipresbyter, & consimiles de foro compet. c. Romana. in 6. propriissimè autè habentes iurisdictionem. c. 2. de iudi. iuncta gl. & in c. dudum. de sepulto. §. in ecclesijs. qui praelatus à collegio eligitur, & per electionem iurisdictionem accipit in collegio, secundum Innocent. in c. cù ab ecclesiarijs. de offi. ordi. Requiritur ergo primò electio, & confirmatio per superiore, vel qd praefatur ipsi collegio per superiorè habentem potestatem. c. nihil. de elec. Secundo, quod vniuersitas, vel collegium, quod ipsum elegit, sit clericorum vel religioforum, qui alius non potest dare iurisdictionem in personas ecclesiasticas, secundum Inn. Tertio, quod iste electus sit clericus quia aliter iuridictio spiritalis in eum non caderet. c. in eum causam. de praescript. Quarto, quod habeat iurisdictionem ordinariam in foro contentioso excommunicandi. Vnde priores mendicantium, & aliorum ordinum, sunt hoc modo proprio praelati, & possunt esse confessorum. supra, Confessorum. §. 2.

2. Negligentia praelati in omfessione necessariorum ad eius of-

ficiu, vt in visitatione, correctione, & huiusmodi, est peccatum, secundum glossam in c. ea quae, de offi. archi. & teneur non solum de dolo, & lata culpa, sed etiam de leui culpa, de damno ecclesiarum, & fortius animarum, secundum Hosti. in d. c. ea quae. De alijs praelatorum peccatis. vide versu episcopus, per totum, permisso, negligentia, correctio. §. 10. & 11.

3. Praelatus non tenetur veniam à subdito petere, etiam quod excesserit in eius correctione, ne eius auctoritas eneruetur. dist. 86. c. quonia, & secum. Aug. in regula.

4. Praelatus obligans ecclesiam pro alienis debitis, ipso facto est suspensus ab administratione spiritualium, & temporalium: eodem modo si alienat pro alienis debitis, non autem si proprijs, & si sic suspensus celebrat, non efficitur irregularis, secundum Pa. in c. 2. de sol. quia non est suspensus ab ordine, sed ab administratione, quatenus Hostien. oppositum tenet & male. Potest tamen mutare, & facere elemosynam pauperibus, quando abundat, secundum Pan. ibidè. quia bona ecclesiae superflua, sunt pauperum, ideo eis dantur, non est malum.

P R A E S C R I P T I O.

Praescriptio, & viciupio importat acquisitionem dominij pro continuam possessionem temporis, à lege definiti, autho-

ritate legū vim capiens, penam negligentibus inferens, & finem litibus imponēs. ff. de usufructu. l. 3. Nec est. contra ius naturale, imò rationi consonum, quia negligētis punit, & terminat lites. Cum autem est legitima, id est, cum bona fide, & tanto tempore vt iura canonica approbant, ius parit in foro cōsuetū: ita quòd sine peccato retineatur, etiam si postea sciatur fuisse alienū, quia ratione legum rationabiliū, factus est dominus rerum legitime præscriptorū, secundū Caietanum, ibi in summa. Differt tamē præscriptio ab usufructu, quia usufructus est rei mobilis, quæ in triennio completur. c. quas actio nes. 16. quæst. 3. præscriptio verò, est rei immobilis, & non ita cito completur, sed ad eius complementum, maius tēporis spatium requiritur, vt in sequenti s. dicitur.

2. Præscriptio vna longi temporis est, videlicet annorum decē, inter præsentēs, id est, in eadem ciuitate existentēs, secundū Accur. vt not. glo. in l. cum in longi. C. de præscript. lon. tem. Alia xx. annorū, inter absentes. Alia est longissimi temporis, videlicet xxx. vel xl. annorū. 16. q. 3. s. potest. Intelligit contra laicos, quia contra ecclesiam laicus non præscribit.

3. Ad præscriptionem secundum iura canonica quatuor requiruntur. Primò, possessio rei præscribendæ continua sine interruptio ne vsque ad finem præscriptio nis. c. illud. eodem. & in regula, sine possessione. de regulis iuris. & quòd teneat cum nomine suo, & nō alieno, vt colonus, nec precario, & huiusmodi, qui non proprio nomine possidēt. c. cum ve-

nient. de restitu. spoliat. Secūdo, requiritur bona fides præscriptoris, id est, quòd credat esse rem suam, licet erret in factu. l. bonæ fidei. ff. de ver. signi. limita in præscriptione vbi requiritur aliquis actus positiois. Pan. in c. si de præscri. Tertio, requiritur titulus iustus. c. si diligenti. de præscri. cū limitationibus, quas ponit Pa. in c. de quarta. eo. vel si titulus saltem præsumptus, secundū Archi. flor. & secundū Veruier. Tūc nāque quis secura conscientia dicitur habere iustum titulum, quando nihil probabiliter innouit. c. de contrario: & dicitur iustus titulus secundū eundem Veruier. omnis actus, per quem solet dominium acquiri, vt iure hereditario, vel ex testamento, vel donatione, & huiusmodi. Quarto, quòd sit talis res, quæ possit præscribi: non enim omnia præscriptioni patiuntur, de quibus vide Sil. ver. præscriptio fecundo. s. 2. quasi vsque in finem, sicut peccatum, ecclesia, loca religiosa, & alia plura.

4. Si quis dubitat, licet nesciat habere iustum titulum, est possessor bonæ fidei, vsquequo scias se iuste possidere, tunc enim cessat bona fides. Vnde cum tali dubitatione potest præscribere, maxime si à principio non habuit tale dubium: debet tamen diligenter inquirere, & cum inuenerit rem esse alienam, statim restitue re. glo. in c. si. eod. & est text. in c. si virgo. 31. quæst. 2. ibi enim dicitur bona fidei possesorem esse, quando alienum possidere quis ignorat.

5. Si quis à principio præscriptionis fuit malus fidei possessor, postmodum effectus in bona fide persequatur, non præscribet, nisi incip

incipiendo à tempore quo incipit habere bonam fidem, secundum Panor. & Hostien. in d. c. si. contra Innocē. & Barto. in d. c. si. quia oportet quòd præscribens in nulla parte temporis habeat conscientiam rei alienæ. Facit d. c. si virgo. & hoc tene.

6. Qui completa præscriptione, incipit habere malam fidem, id est, scire rem præscriptam non fuisse suam, non propterea tenetur restituere, lege sic disponente, secundum Thom. quol. 12. a. 25. quia lex potest aliquem pro peccato, & negligentia punire in re sua, & alteri tradere. Ad hoc est lex Lucius. ff. de euic. & capit. quod dicam. 14. quæst. 4. scilicet ante completam. infra, Restitutio. s. 24. Licet aliqui his contradicant, hoc tamen verum est, vt tenet glo. in c. vigilanti. eod. Vin. Tancre. Gof. Ioan. de rip. & Panor. in d. c. vigilanti. & ita tene. Dicitur possessor bonæ fidei, cum quis credit tradentem rem, esse dominum rei, vel habere dominium distrahendi, licet erret in facto. ff. de verbo. signifi. l. bonæ fidei, quæ semper præsumitur, nisi probetur in contrarium.

7. Possessio naturaliter interrumpitur, per maris, vel fluminis inundationem, vel occupationem fundi, per violentam deiectionem, si res à possessore furioso sublatam est. naturaliter. ff. de usufructu. vel si quomodocumque; amissa est, vel possessor habuit animum deserendi rē. ff. de ser. vrb. præd. l. si ædes.

8. Præscriptio ciuilitur interrumpitur octo modis, de quibus agitur, non in conscientia, sed in exteriori foro. Vide Tab. verfici. eodem. s. 16.

9. Quicumque potest proprio nomine possidere, potest præscribere, non autem qui alieno nomine possidet. c. si diligenti. eod. Et precario possidentes, non possunt præscribere per quodcumque tempus possederint. c. clerici. 16. quæst. 3. Item coloni. in d. cap. clerici. & sequenti. Item usufructuarius. s. fructuarii. Insti. per quas perlo. no. acqui. Item nec creditor præscribit pignus. l. nec creditores. C. de pigno. actio. quia tales prædicti alieno nomine possident. Vnde si post centum annos posses probare aliquod tuo nomine possessum, præscriptio non curret.

10. In multis etiam casibus non currit præscriptio, etiam quòd non interrumpatur. Primo tempore prælati, qui malè alienauit rem ecclesiæ. c. si sacerdos. 16. quæst. 3. Secundo, tempore vacationis ecclesiæ. cap. 1. & cap. de quarta. eo. Tertio, si prælatus eius est hereticus, quia tunc quasi vacare intelligitur, & procurator, vel æconomus à prælato constituitus, agere non potest. in cle. procuratorem. de procura. Quarto, tempore schismatis. eo. c. cum nobis, c. quia diligentia. de elec. Quinto, tempore excommunicationis ipsius prælati, vel suspensionis. capit. quia diuersitatem. de præben. Sexto, contra eum qui est in ætate pupillaris. C. in qui. cau. res in integ. nō est. n. li. Item quòd quis est in potestate patris. C. de bo. quæ li. l. quæcunque. Itē non currit tempore matrimonij contra uxorem, quæ agere non potest, & quo ad dorem repetendam, & C. de iur. do. l. in rebus. Item quando quis iusta causa impeditus agere non potest. cap. ex ratione. de appell. & est genera-

his regula, quia talis non est in culpa negligentia, propter quā admittitur praescriptio.

II. Non currit praescriptio contra eum, qui diu aliquid sine causa soluit. C. de agri. & censil. litibus imponetes. & c. peruenit. de censu. Nec incipit currere praescriptio crediti, nisi finito termino, vt si Petrus teneat Antonio hinc ad annos decem solvere C. duos, non incipit currere praescriptio, nisi finito decennio, qui erat solutionis terminus. C. de praescrip. 30. vel 40. an. l. cum nouissimi. §. illud.

PRAESYMPTIO.

I. Praesumptio est duplex, vna secundum canonice, quae secundum Gof. est alicuius facti dubij plena, quandoque sempernam probatio. At quia haec ad forum exterius pertinet, iuristis relinquamus. Vide Tab. ibi in principio. Alia est secundum theologos, pertinens ad forum animae, quae secundum Thom. secunda secundae. quæst. 121. a. 1. videtur importare quandam immoderantiam spei, & est vitium, quo quis actu interiori, vel exteriori aggredditur opus excedens suam iustitiam, quasi non excedat. & quia hoc contra rationem, & virtutem magnanimitatis est, ideo peccatum vt si ignorans, praesumat mederi corpora, docere, praedicare, & huiusmodi: & vniuersaliter facere, quod nescit. Vel si vitur potestatis, vel iurisdictione, quas non habet, sicut si acolytus praesumat legere epistolam cum manipulo, vel euangelium, & non iudex iudicare, vel secularis iudex iudicare clericos, & huiusmodi: vel si indignus praesumat facere, quae ad dignos pertinent, vt communicare in pec-

cato mortali, vel arguere alios cum sciat se alius peiorum, vel conuersari cum mulieribus, & huiusmodi. Quando igitur talis praesumptio, iniuriam, vel damnum infert alteri notabile, tunc mortale peccatum est: sicut si confessor ignorans praesumat audire confessiones, & medicus curare corpora, cum nesciat, vel si quis praesumptuose se periculo exponit peccandi mortaliter, confidens nimis in seipso, videtur mortaliter peccare, quia si alios exponere periculo mortis corporalis, & spiritualis, est mortale, multo magis seipsum.

2. Item quādo quis sperat à Deo aliquid consequi, quod non est possibile secundum diuinam legem, vt veniam peccatorum sine contritione, vel vitā beatam pro priis meritis, quia hoc derogat diuinae ordinationi, & est contra spiritum sanctum, cuius auxilium videtur spernere: ideo mortale est, quod quidem peccatum ex inani gloria, secundum Græc. & superbia, ortum habet.

PRAEVARICATIO.

Praevaricatio est peccatum, quo quis à debito officio diuerit, ad oppositum fouendum, vt actor ad fouendum reum, vel e contrario: quod est contra rationem rectam, & si fiat iniusto iudicio, aut alias in prauidicium diuini, vel communis boni, aut proximi, mortale est ex suo genere, quia contra iusticiam. Remota autem iniuria, & damno, consideranda est ratio declinationis, quia possit esse talis, quod constitueret mortale, vt si quis propter lasciuia, vel huiusmodi praeuaricator existat, alias erit veniale, secundum Caiet. ibi in summa, & bene.

Primi

PRIMI MOTVS.

Primi motus sensualitatis, qui naturalis dicitur, nec sequitur imaginationē, caret peccato, quia non sunt in potestate voluntatis, ne veniat. Primi autem motus, qui non ex imperio rationis procedunt, tamen voluntas poterat impedire, possunt esse peccata, sed quia ratio super his non habet plenum dominium, ideo non habent plenam rationem peccati, quod sit mortale, sed est veniale: si tamen ratio huic motui consentiret in re corpori, & mortali, mortale esset. Quomodo peccatum in sensualitate possit esse, vide Sancti Thom. 2. 2. sen. d. 4. q. 1. a. 1. & 2.

PRIVILEGIUM.

I. Privilegium dicitur quasi lex priuata, secundum Thom. secunda secundae. q. 96. a. 1. ad 1. secundum canones vero privilegium est, quando aliquid contra iura cōceditur. c. privilegia. d. 3. Si vero aliquid conceditur praeter ius cōmune, quod sit sine alterius prauidicio, dicitur beneficium, vt no. Pa. de verb. sig. col. im.

2. Quoddam privilegium dicitur reale, vt quod ecclesiae, dignitati, ciuitati, vel loco, vel personis, ratione loci, vel alicuius rei conceditur. cap. cum olim. eo. & tale perpetuum est, cum adhaereat rei, nisi forte perimatur res. 25. quæstio. 2. c. 1. vel nisi reuocetur ex causa. c. reuolentes. de statumona. §. 1. Aliud est singulariter personale, vt quod alicui, vel alicuius personis conceditur, certis, & propriis nominibus expressis. cap. volentes. de officio legat. & tale non egreditur personam, cui conceditur: nisi hoc exprimat. cap. constitutus. de concess. praeben. Et si conceditur

ratione dignitatis, non vitur eo si aliam ad ipsam dignitatem, cap. bone. §. si. de postula. prelat. Aliud est communiter personale, quod conceditur personis, non expressis propriis nominibus, sicut de privilegio minorum 25. anorum. in l. prima. §. de minor. Aliud est singulariter personale, & communiter corporale, vt quod alicui collegio, vel vniuersitati conceditur sic, quod quilibet de illa vniuersitate eo possit vti. cap. contingit. de sententia excomm. vt sunt privilegia practicatoribus, & ministris concessa. Item aliud est communiter corporale, vt id, quo solum communitas se iuuare potest, & non singularis persona, vt in cap. qui manumittitur. 22. quæstione secunda. & talia dicitur corporalia privilegia, quia cum collegio extinguuntur.

3. Quicunque potest facere constitutionem, potest privilegium concedere respectu suae constitutionis, vel rei de se pertinentis, secundum Hostien. & omnes. Vnde Imperator potest concedere privilegia in temporalibus, non autem in spiritualibus, quia de his nil potest statuere. 96. d. c. bene quidem. Papa vero in spiritualibus semper potest, in temporalibus autem in terris suae iurisdictionis, in aliis autem etiam, nisi sit in prauidicium iniuste dominorum, quia secundum Thom. 2. sen. d. 44. in terra Papa tenet apicē potestatis spiritualis, & temporalis.

4. Privilegium quod est contra ius, debet strictè interpretari, vt minus deroget iuri communi quam possit. c. cum dilectus, de consuet. Vnde si cum illegitimo dispensetur, quod possit promoueri

neri ad ordines, intelligitur tamen de minoribus ordinibus, secundum Panor. in c. si quisquam, de cohob. cleri. & mu. suprâ, Clericus. §. 4. Imò si non exprimitur causa quare conceditur, aut non sit certa scientia, vel motu proprio, non presumitur de voluntate principis. l. i. C. de peti. bon. imò per importunitatem obtentum, per l. i. C. de fundis limitro. Aliqui volunt quod simul ponatur ex certa scientia, & motu proprio, vt Bal. in cap. licet causam, de proba. Idem dic de rescripto, quod ius tertij tollit, & de priuilegiis ad beneficia, vt in 6. de præben. cap. quauis, nisi consuetudo alter interpretetur, vt no. in cap. quod dilectio de consang. & affinit. & nisi verbis aliud exprimat, quia à propria significatione verborum recedere non debemus, nisi de mente alteri constet, in c. olim. & capitu. in his. de verborum signific. Si tamen priuilegium enormiter lædit ecclesiam, vel alium, nõ valet, nisi fiat specialis mictio de enormi læsione, secundum Panor. in c. eum ad hæc. de cleri. non resi. quia in dubio nõ presumitur principem concedere aliquid cum graui dispõdõ alterius. l. quoties. C. de precib. Imp. off. vnde priuilegiũ imunitatis ad oneribus personarum concessum alicui à principe, non liberat eũ ab aliis oneribus, quæ potest leuiter, & breuiter expedire. Casus est in l. decurio. C. de decur. Rescriptũ. §. ii.

5 Priuilegium largo modo sumptum, pro omni præter ius concessio, largissimè interpretandũ est, in præiudicium concedentis, in præiudicium verò aliorum, si est, debet stricte interpretari. c. quia circa. de priui. in glo. vlti. &

per Inno. in c. olim. de verb. sign. nõ tamè ita stricte, vt nihil oportet, quia semper priuilegium debet aliquid operari. c. si Papa. de priuileg. in 6. & seruetur proprietates verborum, quia quando sunt ibi verba lata vniuersalia, & præcia, est latè interpretandum, vt not. Anto. de But. in cap. olim. de verb. sig. quauis materia sit odiosa, nõ excluditur lata interpretatio, quæ ex proprietate verborum nascitur, vt etiam innuit Abb. in d. c. olim. vbi dicit quòd priuilegium debet latissimè interpretari, vbi verba hæc patiuntur. Et quòd priuilegiũ, vel gratia concessa personæ loquitur simpliciter, debet intelligi, secundum conditionem personæ. c. placuit. & c. si viua. i. 6. q. 1. Et quando constat de mente legis, vel priuilegij, debet seruari, secundum Pan. in cap. quanto. de priuileg. in gl. si. In dubio recurrit deum est ad verba. de reg. iur. l. i. 6. reg. si. Quando autem verba sunt ambigua, eius est interpretari cuius est eodere, secundũ Hoff. & inter negotium suspèditur. c. inter alia. de sent. exco. Frustra etiam priuilegium daretur, si de iure communi fieri possèt. Pan. in rubri. de consec. eccles.

6 Multis modis priuilegiũ perditur. Primò, vnicò actũ contrario directè factò ab eo, qui habet potestatem renũtiandi priuilegio. cap. cum accessissent. de constit. Intellige quòd priuilegium est concessum personæ priuatae, ad non faciendum, nõ autem si sit concessum cõmuni, vel ecclesie, vt not. glo. in d. c. accessissent. Secundo, per sparium annorum decem perditur, si ille cui datũ est ad aliquid faciendum, eo non vitur, quod limitat Pan. in d. c. cum

zum accessissent, quando nõ conseruet ecclesie, aliàs fecus. Tertio, per secundum priuilegium mentionem faciès de priori, vel si primũ erat generale, & secundum speciale, etiam quòd nõ faciat mentionem de primo, perditur. cap. veniens. de rescrip. ibi diffusè Pan. Quarto, per propriam renũtiationem. Vltimò, per reuocationem concedentis. Nõ est tamen decens quòd reuocetur, secundum Hoff. sine causa. Alios autem modos perdendi, vide in c. suggestum. de decimis.

7 Quando priuilegium est notorium, sicut nunc est priuilegium prædicatorum, & mirum, non tenentur priuilegiati comparere si citentur, & sententia lata contra eos est nulla, secundum Pan. in cap. cum ordinem. de rescrip. in gloss. fin. post Ioan. Cal. Secus si non sit notorium, & vbi non constat notoriè de priuilegio, citatus debet comparere, & allegare priuilegium, aliàs sententia lata contra eos teneret. Et dicit idem Pan. quòd in hoc multi iudices simplices decipiuntur. Requistus verò à locorum ordinario, in loco congruo, & securo, eorã aliquibus iuris prudentibus, & omni suspicionis carentibus, deputatis per ordinarios ad hoc, tenetur priuilegiatus exhibere integraliter priuilegiũ, & clausulam, de qua controversia est, transcriptam. cap. cum persona. de priuileg. lib. 6. Intellige quando non est notorium, vt dictum est. §. superior.

8 Domini terrarum superioriorem recognoscetes, non possunt aliquibus concedere priuilegia sua, per taliũ nõ soluendis, nisi tantundem detrahant de solutione sibi fienda à communi, alter in-

iustitiam committit, grauantem communitatem propter aliquos particulares. Si tamen adlesset aliqua rationabilis causa, propter quam aliqui deberent priuilegiari, credo quòd nõ peccarent, quia causa rationabilis tollit iniustitiam. Si autem Imperator, Papa, vel princeps non recognoscens superioriorem hoc fecerit, debet seruari, & qui se grauari sentierint, ad superioriorem recurrant. Tales enim qui nõ recognoscunt superioriorem, possunt exercere eã que sunt Imperatoris. c. per venerabilem. qui filij sint legi. nõ tamen possunt facere sine rationabili causa, alter peccat, contra naturam legem facientes, & iustitiam.

9 Quilibet potest renũtiare priuilegio suo, secundum Pan. cap. si de terra. eod. tit. nisi sit in præiudicium superioris, vel tertij, ideo exemptus non potest renũtiare exemptioni, sine licentia Papæ. c. cum tempore. de arbit.

10 De essentia priuilegij non est bulla, secundum Innoc. & alios doct. in cap. constitutus. de rescrip. tamen sine illa probari non potest, nisi per testes, vel alias probationes possit probari. c. olim. el. 2. eo. & si moriatur Papa antequam bulla extrahatur, valet, si fiat verè actũ concessa, quia bulla (vt diximus) non est de eius sententia.

11 Priuilegium concessum patri ratione dignitatis innatæ, transit in filios, secundum Panormit. in cap. licet. de censib. si sit concessum ratione officij, vel professionis, transit in filios legitimis viuentem patre: si verò ab necessitate sit concessum, non transit, vt si cæcus proferat infirmitatem sit exemptus, non tamè eius filij, quia

quia videtur in eis ratio concessio cessare.

- 12 Privilegium cōcessum Titio, valet etiam eius socio, quādo aliter esset inutile privilegiato, secundum Pan. in c. quā si de in di. Facit. c. licet. de priui. in 6.
- 13 Privilegium alteri cōcessum, non potest diminui, etiam per legatum à latere, secundum Pa. in c. nisi specialis. de offic. leg.
- 14 Privilegium quod solum continet ius commune, aliquid prodest, secundum Hostien. quia magis solet timeri quod specialiter prohibetur, quā quod generaliter. c. quanquam. d. 23. vel quia magis sciuntur privilegia quā iura, vel quia cum ius male feruetur, per privilegium innovatur. c. 2. de treug. & pac.
- 15 Exemplaria privilegiorum sic authenticantur, secundum Pan. in cap. si instrumenta. de fide instrum. Si index diligenter inspiciat, & tunc plures notarij subscribant, quōd index sic fecit, & inuenit integra, &c. Vnus etiam notarius sufficit autoritate iudicis. Quomodo autē deprehendatur falsitas privilegij, & bulle, supra. Bulla. per totū. & Sil. ver. Tabellio. §. 10. Vide archiep. 2. par. tit. 1. cap. 18. & in c. quā graui. de cri. fal.
- 16 Si Papa cōcedat privilegium alicui collegio, in monasterio, cum tali clausula, quōd non intelligatur reuocatum per quodcunque breue, vel aliud, nisi de hoc fiat specialis mentio de verbo ad verbum, etiam si in literis contineretur, quōd tam exempti, quā non exempti teneantur ad aliquod faciendum. Postmodum Papa dat bullam legato cum plenissima autoritate, videlicet, quōd tū exempti, quā

non exempti ei parent, non obstantibus quibuscunque, &c. etia si de ipsi debet fieri mentio de verbo ad verbum, quæ voluit in illis haberi per expressis, intelligitur per ista verba generalia plenissima, derogatum esse primo breui, secundum Fed. consil. 46. quāuis in alio consilio tenuerit contrarium. Et est tex. bon. in cle. dudum. circa si. de sepul. Aliter oporteret dicere potestatem Papæ diminui, cum non possit habere omnium memoriam. Satis enim est quōd de voluntate eius apparet. Consideranda sunt ergo semper verba primi, & clausula privilegij, & secundum clausulas maiorem, vel minorem vim habentes, iudicare, secundum Pan. in c. cum constantia. de cen. Idem dic de secūdis testamentis derogatibus primis, quōd sufficit expressio voluntatis volētis reuocare, etiam quōd non fiat mentio de verbo ad verbum, secundum Pan. quia nemo potest sibi imponere legē, à qua non possit recedere, in l. si quis. ff. de testa. Vide supra aliquid, Constitutio, per totū. Lex §. 13. quando huiusmodi incipiāt valere, & obligare. Not. quōd in cap. in. nisi specialis. de offic. deleg. nor. 3. dicit Pa. quōd legatus etiam de latere, non potest minueri privilegium alteri concessum. Et facit glo. in c. illorum. de preben. ver. autoritate propria. De privilegijs fratrum prædicatorum, infra, in ver. suspensio, vi de aliquid. §. 24.

PROBATIO.

Probare communiter incumbit asserenti, per cap. si. 6. q. 3. & ff. de prob. l. 1. Probatio in genere triplex. Prima, euidentissima, per instrumenta, privilegia,

& hu

& huiusmodi. c. pia. de exce. l. 6. Secunda, euident per testes, vel facti euidentiam. c. tua. de coha. cle. & mul. Tertia, minus euident, per cōiūcturas. c. asser. de præsump. In specie autē plures sunt, quæ his versibus continentur. A. specus, sculptus, testis, notoria, scriptum, iurans, confessus, præsumptio, fama probabit. Hic nouem probationum species manifestantur.

- 1 Scriptura librorum antiquorum referuatorū in custodia publica, & fidei, fidem facit, secundum Pan. in cap. eum causam. de probat. & per ca. ad audientiam. de rescri. vt si reperiantur in camera cardinalis, vel episcopi, & non sint in graue præiudicij tertij, secundum Panor. ibi, secus si sunt in præiudicium tale, contra cap. inter dilectos. de fide instrum. Idem dicas de scriptura antiqua in lapide scripta. Instrumentum autem productū de archiuo publico, creditur, secundum glo. in d. c. eum causam. Pro hoc facit d. c. ad audientiam.
- 2 Monumentorum scripturæ nō probant proprietatem. C. de religio. & sump. fun. l. monumento. adiuuant tamen probationem, secundum glo. ibi. non tamē plene probant.
- 3 Singulares testes nihil probāt. c. licet. de probat. diuersæ verō probationes, quæ tēdunt ad vni, sunt sufficētes ad iudicij animū inducendum ad plenam credulitatē. Inducunt etiam plenā probationem, siue sint vnus generis, siue diuersi, vt vnus testis cui infamia, iuxta no. in c. 3. de appell. Idem dic de alijs præsumptionibus, & admiuiculis cum vno teste de visu, & pluribus de credulitate probant, secus quando tē-

dunt ad diuersa.

- 4 Apodicta, siue chirographum scriptum inter presentes coram testibus, cum subscriptione patrum, & testium, etiam sine die, & anno, fide facit, secundum Pa. cap. 2. de fide instrum. aliter non. Quid autem requiratur ad scripturam authenticam, & publicam, vide Tab. ibi. §. 3.
- 6 Libri rationum alicuius boni mercatoris, secundum Pan. in d. c. 2. faciunt bonam præsumptionē, & cum alijs admiuiculis probant contra tertium, probant tamen pro scribēte in his, quæ dependent à sua voluntate. In huiusmodi autē credo, quōd sit respectus ad cōsuetudinem, & statuta diuersorum locorū. Multum enim faciunt consuetudines locorum, & statuta.
- 7 In criminibus non proceditur per verisimiles præsumptiones, sed debent esse luce clariores ad cōdemnationem. l. sciant cuncti. C. de proba. sed solum per violentas, nisi in crimine simoniae, ca. si. cut. de simo. & in crimine heresetic. de heret. c. cum contumacia. in 6. & C. de heret. l. 1. Acquiuocatio dato annuli, quæ plura potest significare, non probant vniū determinatē.

PROCVRATOR.

- P**rocuratorum peccata, vide supra. Aduocati, quia quasi eodē modo, delinquent. Procuratorum quidā sunt ad iudicia, quidā ad negotia, & quia hoc ad exteriori forum pertinet, vide si vis iura. de procur. quomodo instituantur, quales esse debeant, & ad quas causas, & actiones admitti queant. c. de iur. §. 1.
- 2 Procurator est idoneus ad cōtrahendum matrimonium pro alio, si habeat speciale iudatum:

aliis nō, etiā si haberet cū clausula, vt possit omnia alia, &c. & cum expressione vnus quod requirit speciale mandatum, secundū glossā. c. s. n. de procu. ver. speciale. in 6. infra, vicarius. s. 9. Similiter non aliter tractat causam matrimonialē; & talis non substituit, nisi de hoc speciale habeat mandatum, & si fuerit vetitus, vel reuocatus, etiā si iurafic non reuocare. c. i. contrahar post, non tenet contractus, etiā quod ignoret reuocationē; hoc enim est speciale in matrimonio carnali. c. s. n. co. in 6. Secus in spirituali matrimonio, ad prælatum scilicet eligendum.

3 Non omnes casus per procuratores explicari possunt, vt pœnitentia. c. quem pœnitent. de pœn. d. 1. Responso adulti quōdo baptizatur. c. pro paruulis. de cōf. dist. 4. & susceptio cuiuslibet sacramenti, & omnia adus expressē exceptus à iure. Alij autem explicari possunt, in 6. de re. iur. c. potest quis. Excipiuntur aliqui casus, in ca. qui ad agendum. iuncta glossā in 6. de procur.

4 Si procurator vadens pro factō domino spoliatur à latronibus, vel huiusmodi nō tenebitur dominus ipsum de hoc damno relesare, quia hæc fune extrinseca à mandato, & imputanda casui fortuito, sed solum expensas quas fecit eundo, redeundo, & stando pro causa, etiā si à principio nihil dictum esset de expensis, & etiā quantumque assumpserit voluntarie mandatum, restituet. Si autem principaliter statet pro proprijs negotijs, nō possit petere, nisi quantum expēdit pro causa.

5 Administrator ecclesie, licet nō sit dominus, vt in c. 2. de don.

potest tamen instituire procuratorem. c. petito. de procurat. intellige de procuratore largē, id est, syndico, & astore, vltimitas Panor. in ca. edoceri. de rescrip. Et est quasi idem iudiciū de aduocato, & procuratore, vt Tab. dicit, ver. procurator. s. 7.

PROBITIO.

1 Probitio, quæ est deceptio contra fidem datam, peccatū est, cum filia auaritiæ esse dicatur. supra, Auaritia. s. 4. Et tantō grauius, quantō maior iactura sequens fuerit.

2 Dans operā occultē, vt castri quod Plato iniuste detinet, reuertatur ad Titium verum dominum, principaliter zelo iustitiæ, non peccat, quia quilibet debet proximū iurare, & in persona, & in rebus, & hoc quādo credit, quod verus dominus aliter non poterit habere, & quod ex hoc non sequetur mors, neque scandalū, quod raro euenit; ideo hoc non est alicui consulendum, neque prædicandum. Si verō ex odio, vel alio malo fine fieret, peccatum esset, & mortale. arg. c. fertur. l. q. 1. non tamen teneatur restituere, quia rem alienam non tulit, licet in modo auferendi deliquerit.

3 Non licet alicui priuatae personæ, proditorie occidere veneno, vel huiusmodi, hostem capitale alicuius domini, vel ciuitatis, neque ad hoc priuātū inducere, licet quis possit peccato priuati, parati ad hoc, vt dicit Arc. s. l. secunda par. titu. l. ca. 22. s. 8. & infra, tyrannus. s. 1. Videtur tamen Archiepiscopi non firmare pœdem, cum dicat sic à peritis audiuisse. Ego autem dico quempiam peccato alterius parati, vt non posse, quando talis actus nō nisi cum

est peccato fieri potest; sicut est maleficiū, quod semper cum peccato fit, secus de mutuo, quod sine vfura fieri potest. Concord. Caie. ver. maleficium.

PRODIGALITAS.

1 Prodigalitas vitium est, quo quis superflue, & sine necessitate erogat bona sua contra virtutem liberalitatis. Si autē sit pura, & nō alteri peccato admixta, peccatum veniale est, quia non est contra charitatem, sed præter, secundum Caie. ibi in summa. Si autem impietati, vel aduiterio, vel alteri mortali peccato fuerit iuncta, erit mortalis, sicut si pauper prodigie expendens bona, filios in miseria relinquit. Hoc enim ad impietate vergit; & propterea mortalis efficitur prodigalitas; & sic de alijs iudicabis, quando mortali agit appetitus; secus si veniali.

PROFESSIO.

1 Professio expressa de necessitate quinque requirit. Primo, quod profitemens compleuerit annum 21. in masculo, & 12. in femina. c. 1. de regul. lib. 6. alter fit in iulius, supra, Nouitius. s. 2. & 8. Secundō, quod profectio fiat ei, qui potest religioni incorporare. vel de eius licentia, vel nomine, quia sic potest habere rationabiliter non possit ratum habere. Tertiō, quod fiat religioni approbate, & a vnico de voto. in 6. Quarto, quod prælatus requirat consilium capituli. Quintō, quod fiat de tribus votis. Si enim deduceret in pactum, quod non intenderet de vno aliquo voto te obligare, licet de alijs, non esset professus; secus si non deducit in pactum, & promittat feruare seruanda, &c. quia intelligitur de omnibus, supra, Nouit.

tius. s. 5.

2 Masculus siue femina profitemtes in manibus alicuius religiosi, religionem efficiuntur religiofi, licet nō ingrediuntur monasterium, sed in domo sua remaneant, secundū Pa. m. ca. in sinuante. qui cle. vel vocetiam, quod nō recipiant habitū, & dammodo sint expresse professi; ex quibus colligitur, quod habitus non est de substantia religionis. Ad hoc facit c. eorum. cum de regū. & Immo. in d. c. in sinuante.

PROXENETA.

1 Proxenetā, qui mediator existit inter negotiatores, quādo vitiorum fraude, & mēdacijs inter eos (vt facere solent) non solum mortaliter peccat, sed etiam restituere teneatur, si quid sibi applicat ultra suam mercedem, vt cum dicit venditori, quod nō inueniuntur nisi decē, & emptori quod non potest habere, nisi pro vndeim, & illud vni tenet pro se, vel quādo accipit ab vno aliquid muneris, & defraudat alterum. infra, vfura. s. 39. & 40. vide aliquid.

PRVDENTIA.

1 Prudentia carnis, quæ aliquis habet p̄ vltimo sine vitæ suæ bona corporis, secundum Tho. le. cuncta secunde. q. 55. a. 1. & 2. manifeste mortale peccatū est, quia per hoc Dei inimicus constituitur. Ro. 8. Prudentia carnis inimica est Deo. Et quia sic Deum pro vltimo sine quis habere non potest, cum non possint duo vltimi fines esse. Si verō non habeat carnis deflectionem pro vltimo sine, sed affectū aliquiter inordinatum, qui tamē non auerit à Deo, erit veniale. Quia præter charitatem, non contra, est.

PURGATIO

canonica.

Purgatio multis modis dicitur: quandoque per purgationem spirituali capitur, sicut dicitur per penitentiam, & baptismum, peccata purgari, c. cū omne. de conf. d. 2. quandoque dicitur vulgaris, quæ fit ferro candenti, aqua bullientis, vel duello: de quibus si quis euaserit, dicitur purgatus. Sed hæc prohibetur, sub pena mortalis peccati, in c. mēnē. 2. q. 5. de purgatione ca. per totum. quia hoc est retragere Deum. Alia dicitur canonica, à iure canonico statuta, quando quis de crimine sibi obiecto vult se immunem ostendere, & hæc fit quandoque per iuramentum infamati coram iudice suo, & iuramentum testium compurgantium, qui tot esse debent, quot enormitates criminis requirit, & bonæ opinio nis, & de quibus sit verisimile, quod non perirent, de purgatione. per totum. & 2. q. 5. ferè per totum.

2 Quando quis apud suum iudicem infamatus est, & infamia publica laborat, & apud graues, & bonos viros, & non est orta ab inimicis, tunc iudex debet præferre terminum, vt si quis vult accusare, compareat, qui si compareat, audiatur canonice, si non cōpareat, & infamia crebrescit, procedat iudex ad inquisitionem, & si nullus appareat etiā denunciator, nec conuincitur, tunc cōpellat eum iudex ad purgationem canonicam, secundum nor. lo. gl. in c. presbyter. 2. q. 5. supra. Inqui sitio. vide aliquid per totum.

3 Sulpicio verisimilis sufficit ad inducendam dictam purgationem, quanuis non sit quis infamatus, sed vt temeraria suspitio relpel-

latur. c. si quis. eo. Violenta autē suspitio sufficit ad sententiam. c. dixit. 23. q. 1. & Inno. & Host. in d. c. si quis. Aliqui dicunt quod talis infamia etiā verisimilis, nõ sufficit, si non est infamis, nec femiconuictus, nec accusatus: secundum Rayn. in sum. confessio. quia hoc nullo iure cauetur, & quia sic prelati aperiretur via ad vindictam, & hæc opinio videtur rationalior.

4 Accusatus, & iudicatus, si in dicta sibi purgatione deficiat, debet puniri ac si fuisset conuictus. c. de hoc. de simon. Quod si per modum inquisitionis, vel denunciations agatur, pena erit arbitraria, secundum Gof. Host. & Pa. in c. accedens. de actu. Idem dicit, si propter infamiam tantum est processum extraordinariè, punietur, vt est casus in ca. significasti. de adulte. & cum iudex ex præsumptione procedit, debet multum temperare sententiam, vt not. in c. afferre. de præsumpt. Quando vero crimē est notoriū, vbi appareat accusator, non debet reus ad purgationem recipi, etiā si se offert. c. 2. eod. titu. & c. cum dilectis.

5 De forma iuramenti se purgantis, vide in c. si quis viduam. d. 50. & c. quotiens. eo. tit. De numero autem compurgatorum, & quales esse debeant, in di. capit. presbiter. captiu. inter sollicitudines. eo.

PURGATORIVM.

Purgatorium negare mortale peccatum est, quia cōtra diuinam iustitiam, & erroneū, & à fide alienū est, secundum Tho. 4. sentē. d. 21. q. 1. a. 1. q. 1. & secundum Gre. nisi qui negat purgatorium, hæresim incurrit. Et fuit error Græcorū, quem recognoscere in

DE PURGATORIVM.

tes in concilio Florentino abiurarunt. Potest etiā per sacram scripturā rectè intelledum probari. Nam dicitur primè Cor. 3. Si quis superadificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fenum, stipulam, vitruisuisque opus manifestum erit: eius enim declarabit, qui in igne reuelabitur, & vniuersiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem saluus erit quasi per ignem. Ex hoc patet, quod de igne inferni non potest intelligi, quia per illum nullus saluatur, sed de igne purgatorii, sicut exponunt Tho. ibi. Ambr. Aug. & alii. Item patet per illud Mat. 5. Iudex tradat te ministro, & in carcerē mittaris: amen dico tibi, non exis donec reddas vniuersum quadrātem. Per hūc carcerem, Ambrosius, exponit purgatorium. Item per illud Math. 12. Qui dixerit verbum in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in alio. Ergo in alio seculo potest fieri remissio, non in inferno, quia ibi nulla est redemptio, neque in paradiso, quia ibi nec culpa nec pena purganda est, ergo in purgatorio: & sic intelligit Greg. Item 2. Mac. 12. Sancta, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. quod non potest intelligi de existentibus in paradiso, neque in inferno, ergo de existentibus in purgatorio. Et licet hic liber apud Hebræos nõ sit canonicus, secundum Hiero. in prologo galeato, est tamen apud Christianos authenticus, vt ibi dicit Hiero. & Aug. 18. lib. de ci. Dei, & secundum Canonem concilij Carthaginen. Aug. in lib. de eu-

ra pro mortuis, approbat suffragia pro mortuis. Idem Ambr. de obitu Theodosii, & Dama. dicit hūc vsum orandi pro mortuis, ex ritu Apostolorū emanasse, quod etiā Diony. affirmat. Ecce quantum errant hi moderni hæretici, conantes purgatorium remouere. De penis, & loco purgatorii non est præsentis speculationis, quia ad conscientiam non pertinet, sed tantū credere ipsum esse, ad peccatorū purgationem debemus, vt tenet ecclesia Christi. In Papa liberare possit omnes animas à purgatorio, supra, Papa. 3. tit. de i. c. de mortuis.

Purgatio mulierum post partum non est necessaria, nec peccant mulierēs intrinsece ecclesiam ad referendū gratias Deo ante illud tempus. Si tamen ex deuotione volunt abstinere aliquandiu ab ingressu, nõ sunt reprobandæ; nisi facerent seruantes rituum iudæicū, vel ex superstitione extrā, eod. cap. vno. Hoc enim mortale peccatum esset, & Christianæ fidei cōtrarium, Antē purgationem non est mortale vitio cognoscere propriam vxorem; ex consilio tamen deberet abstinerē se cū Ray. & Veruet d. 5. cap. ad eius & 31. quæst. 7. c. non solum.

PVLLANIMITAS.

Pvllanimitas vitium est magnanimitatis oppositum, quo homo ex paruitate animi, se retrahit à magnis operibus, & honoribus, suam facultatem nõ excedentibus, ac si excederet: ex Sanct. Tho. secunda secundæ. q. 133. Est etiā hoc vitium aliquandiu mortale, quando ea à quibus se retrahit, sunt simpliciter de necessitate salutis, vt cum quis

cum sine aliqua auctoritate, & commissione, eam tulerit.

4 Quinto, quod si de his, que possunt mandari fieri per alium nomine meo, per mandatum expressum. Nam quædam per alium explicari possunt, vt furtu, homicidio, & huiusmodi, & in his currit rathabitio: quædam explicari non possunt per alium, vt adulterii, & corporis delectationes, & in his non habet locum rathabitio: cap. scienti cuncti. de elect. lib. 6. Si tamen quis perpetraret adulterium nomine alicuius, non principaliter propter delectationem, sed in utriusque malitiam, vel alterius, & ille rathum haberet, crediderim quod curreret rathabitio, quia hoc mandari potuit, & fieri eo sine, quo mandatum est.

5 Sexto, quod lex solum requirat delictum simpliciter, quia si requireret maleficium, & per prius machinationem, seu tractatum, non sufficeret rathabitio, vnde licet mulier post mortem viri habeat rathum homicidii, quia tamen non est machinata prius, non impedit matrimonium cum occisore, secundum Gem. c. cum quis. de sentent. exco. lib. 6. quod tamen faceret, si præcessisset machinatio. Quædam autem lex requirit solum rathum, currit rathabitio, secus si cum factu rathum.

6 Quia rathabitio mandato comparatur, quo ad Deum, ideo ita mortaliter agit rathum habes delictum, ac si fieri mandasset. Si autem tantum mente rathum habeat quis percussione clericis, per quam incurrit excommunicationem, non tamen ostendit hanc rathabitio per aliqua signa exteriora, licet mortaliter peccet,

quia consentit in id quod mortale est, non tamen excommunicationem incurrit, quia ecclesiæ de oculis non iudicatur. ca. sicut nobis. de simo.

RENUNCIATIO ecclesiæ, supra, Consecratio. per totum. RECOMPENSATIO, supra, Compensatio. per totum.

RECUSATIO.

Recusari potest pluribus ex causis iudex delegatus, secundum Pa. in c. accedens. vt lit. non cõsulta. & primo, si aduersarij est cõsanguineus, si commensalis illius, si ex eius patria, vel districtu oriundus, si non est accessus ad iudicem, nisi per terras inimicorum, si cum aduersario loquitur in aere, & familiariter, si litigabit ex aliqua causa cum eo, si est impertus, & habet assessorum suspectum, secundum Pa. supra. & in c. de iudi.

RELIGIO.

Religiosi propriissime dicuntur promittentes tria vota profectio, licet omnes Christiani, & clerici, & omnes recte viuentes, possint largo modo dici religiosi, de duor. c. gaudemus. & de constit. ecclesiæ. & cap. ex multa. de voto.

Regule approbate religionum sunt quatuor, Basilii, Benedicti, Augusti, & Francisci, sub quibus omnes religiosi militat, exceptis Carthusiis, qui suas ordinationes pro regula habent. Ista regule nisi per Papam mutari possunt. c. omnis. de reg. iij. Secus de constitutionibus, & ordinationibus eorum, que quotidie in capitulis fratrum mutantur secundum temporum varietatem.

Quoniam religio fit status perfectioris, religio tamen non tenentur perfecti esse, sed solum tendere

ad eam saltem vir tualiter ad perfectionem, vel non contemnere illam. De hoc vide S. Tho. secunda secundæ. q. 184. a. 2. aliter in malo statu esse videtur. Habere aliqua bona in communi, non derogat perfectioni religionis, quia & Christus, & apostoli habebant in communi, & hoc negare est hereticum, secundum quod determinauit Ioan. 22. in extracto. quæ incipit, Quia vir reprobis. & Io. 12. c. dicitur de apostolis, quod habebant loculos, & præcipue Iudas. Thom. secunda secundæ. q. 188. a. 7.

In materia odiosa contra regulares, vel religiosos, non veniunt illi de tertio habitu, Iesuite, Hospitalarij, Hierosolymitani, vel huiusmodi, qui non sunt proprie religiosi, licet quandam modum bene viuendi teneant, etiam à Papa approbatum, secundum Pa. norm. in rubr. de regu. sed solum comprehendit illos, qui tria vota substantialia promiserunt, in aliqua religione alicuius approbate regule, secundum Io. And. in gl. cle. i. de deci. Si autem adderet, quicquid religiosi, tunc etiam intelligitur de omnibus prædictis, qui ira suo superiori promittunt obedientiam, quod non possunt retrocedere, nec matrimonium contrahere. In materia vero fauorabili, bene veniunt omnes supradicti, secundum eundem Pan. & quomodo etiam gaudeat priuilegio clericali, supra, Exco. municatio i. Vide ibi.

Quilibet potest religiosus effici, dummodo sit debite ætatis, de qua S. Nouitius. §. i. Secundo, quod non sit ferus, quia sine licentia domini non potest ingredi. Tertio, quod non sit obnoxius debitis. Si tamen debet pecuniã

alteri, & non potest soluere ante ingressum religionis, cedere potest bonis creditoris, & sufficit. Non enim propter pecuniã obligatur persona hominis liberi: & sic potest ingredi. In die satisfactio monasterij, si quid lucrabitur, vel ex successione eius, vel donatione ingressi, vel aliter. Quod si ad ratiocinia cõmunis sit obligatus, non recipiatur. c. legem. d. 4. Si vero prioratorum, honestum est, vt prius de ratiocinis se expediat, licet non sit necessarius, secundum gl. Ray. Quarto, nisi fit in dignitate episcopali, & supra, quia tunc requiritur licentia Papæ. c. licet. de regu. Et si habet aliqua beneficia ante ingressum, non debent alteri conferri. c. beneficium. de reg. lib. 6. sed debet pars fructuum assignari alicui, qui seruiat beneficium. in d. ca. beneficium. religio. erit monasterij, ne illi sit onerosus. 16. quæst. 6. c. de lapsis.

Quinto, quod non cõsumantur matrimonium, vel post sponsalia rem haberit, quia tunc ingredi non potest, sicut ante consummationem, etiam si iurasset eam ducere. cap. peruenit. el. 2. de iur. iur. supra, Impedimentum. §. 49. Sexto, quod non coacte, sed voluntarij intret, aliter ingressus non tenet. arg. in ca. de regu. in aliquibus autem religionibus, vltra prædicta requiritur sanitas corporis, quod sit legitime natus, animo promptus, literatus, vel ad honestos labores aptus. Si quis tamen cum aliquo istorum immediate dictorum impedimentorum recipiatur, vt plurimum teneat receptum, quia non videtur talia impedimenta, que possunt impedire vitam regularem, nec quod alteri iniustitiam, vel

iniuriam inferant, ideo tantum bonum impedire nō debent, nisi aliud addatur.

6 Intrās religionē vt fiat prior, vel triumphet, etiā quōd ista nō affequatur, est tamen religioni obligatus, secundum Pan. in c. vt clerici. de regu. Similiter dic de eo, qui dolose ductus est ad religionem. cap. ex parte. de conuer. coning. quia dolus propriē nō dicitur, cum quis ad bonum inducitur. vt est religio.

7 Professus metu mortis illato ab homine, non obligatur per ta- le votum, nisi postmodum ratificatus. c. porrectum. de regu. Si autē metus sit naturalis, vel casualis, vt euadat de aliquo periculo, & huiusmodi, tenetur religioni, si deliberato animo hoc fecit, secū- dum veriore opinione. in d. cap. porrectum. quia Deus quandoque tales immittit timores, vt quis ad ipsum conuertatur. Blanditis tractatus ad religionem, & professus, tenetur ibi stare, quia non coactus intravit, sed bona illius non veniens monasterio alli- cienti. c. constituit. 20. q. 3.

8 Si religiosus profertendo inten- dit se ad tria vota obligare, licet cum hoc intendat aliquid malū facere, vt furari, vel aliud, & vt melius hęc faciat profertur, tenetur religioni. Obligatio enim ad vota, est de essentia, & nō im- pletio, secundum Pet. de palu. 4. sentent. d. 26. Si autem in profes- sione exprimat aliquid quod nō esset contrariū essentia religioni, vt quōd vult comedere car- nes, vel huiusmodi, tenetur profes- sio. Si vero nō intendit caste vi- uere, vel huiusmodi, nō est profes- sus, quia intentio hęc repu- gnat essentia religionis. Idē dic- ti exprimat voce dum profertur

supra scripta, & tunc cogi per ee- clesiam non poterit, sicut si non exprimeret.

9 Ingressus, & professus in ali- qua religione, in qua tantum ser- uabatur essentialia, & ipse non- plus intendebat seruare, quam tunc ibi seruarentur, si postmo- dum reformetur, non tenentur in conscientia seruare nisi ea, quæ intellexit seruare a principio, se- cundum Panor. in cap. super eo. de regu. quia votum debet esse voluntarium. cap. licet. de regu. Secus autem in foro exteriori, & sic intellige Angelicum. ver. Religio- sus. 8. 32. Et reformato mona- cherio, necesse habebit adire aliud, vel de nouo profiteri, se- cundum reformationem.

Si prælatus cum maiori parte capituli, ordinet aliquid obser- uandum supra regulam ardens, illi qui non consenserunt, non te- nentur seruare, & secundum glof. c. gesta. d. 74. & secundum Tho. secunda secundæ. q. 104. a. 4. quiæ promiserunt obedientiam secun- dum regulam, & constitutiones, & non supra. Si verō statuerunt aliquid ad reformationem regu- læ antiquæ, vel aliqua conferen- tia ad pleniorē obseruantiam illius, sic tenentur, secundum In- nocent. in d. cap. super eo. & Ioan. And. in c. vnico. de regu. lib. 5. in glof. & ista videntur conuenien- tior, & quior decisio.

11 Religioſus transgrediendo rē- gulam, & sua statuta, non peccat semper mortaliter, sed solum quādo transgreditur, vel ex contemp- tu, vel quia ex se, & non ex re- gula sunt præcepta, vel quia sunt præcepta à prælato, vel ab ipsa regula, vel ab ordinationibus: tunc transgrediens mortaliter pec- cat, aliās non, quia nō vult ser-

uare

uare regulam, sed viuere secun- dum regulam, vel seruare vitam regularem, nō autem omnia, quæ sunt in regula. Vnde fratres præ- dicatores cautiſſe profertur, promittendū obedientiam, secun- dum regulam, &c.

12 Comedere carnes, secundum regulam Sancti Benedicti, nō est mortale, nisi propter contemptū, vel præceptum, licet comedens (scilicet contumaciter) & contra præceptum, vel ex contemptu debeat incarcerationi, supra, Mo- nachus. 5. 11.

13 Frangere silentiū, & transgre- di alia quæ sunt in constitutioni- bus fratris prædicatori, nō sunt peccata ex vi constitutioniſſe, nisi vbi præceptū est, vel ex communi- catio lara, quia hęc constitutiones ita sunt factæ, vt non obligent ad culpam, quæ proprie est culpa, sed tantum ad pœnam, quam pœ- nam quis non tenetur facere vbi requiritur ad? hominis, nisi post quam prælatus sententiauit, & post sententiā nō perficiens, etiā nō peccat ex hoc, quia hęc con- stitutum de non incurere culpa, est generalis. Potest tamen pro- pter aliquid, vt propter negligenti- am, vel contempum, incurri peccatum veniale, vel mortale.

14 Non debet religiosus de vna religione ad aliam transire, nisi ob magnam necessitatem, vel vti- litatem, vt est zelo perfedio- nis religionis, vel quia ea in qua est, relaxari incipit, vel propter infirmitatem, quia nō potest ita arctē viuere. Petere tamen debet à superiore licentiam, vel dispen- sationem, vt in hoc tertio casu, secundum Tho. secunda secundæ. q. vlti. a. 8. Vide etiam Pa. in c. fa- ne. c. non est. c. licet. de regula. Sed quia hodie sunt data multa

privilegia, bonum est, vt volentes transire ad aliam religionem habeant licentiam à Papa, ne in- uoluantur in excommunicatione Martini 5. quæ incipit, viam am- bitiosæ. & Sixti 4. quæ incipit, re- gimini. Vnde Innocent. 4. dedit priuilegium fratris prædicatoribus, & Benedictus 12. quod non possunt transire ad mona- chos, vel Cisterciens. & hoc priu- legium incipit, Regularē vitam. Excipiuntur Carthusiensi in bul- la Martini 5. Et talis inhibitiō est sub pœna excommunicationis laze sententiæ.

15 Religioſus eiectus, vel fugiti- uſſe, qui non potest reconcitari secundum formam c. fina. de regu- laribus, potest transire ad laxiorem, quando non inuenit in provincia monasterium volens illum recipere peccata licetia sui superioris si potest habere, aliter viuat regulariter prout po- test, secundum Ray. Fecit enim quod potuit, ideo in conscientia potest esse securus cū vltra pos- sibile non teneatur.

16 Præsidentes monasteriorum, tenentur fugitivos religioſos quæ- rere, & reducere ad monasteriū per inuocationem superiorum, & per excommunicationem. capitu- lo. fina. de regu. intellige quādo operatur correctio, vel minus malum. Et si aliter non potest corrigi, incarcerationi. capit. à nobis. de apost. Ex hoc elicit Pano. in capit. ad monasterium. de sta. regu. quod non possunt tales expelli, nisi forte secundum statuta approbata ab ecclesia. Et fugitiuus est, qui moratur extra monasteriū, & celat se suo prælato, & qui recedit à monasterio cum intentione non redeundi. Et qui non est sub obedientia prælati

prælati, non solum est fugitiuus, sed apostata: fecus si aliud monasterium ingreditur. Eiectus vero dicitur, qui à suo superiore fuerit eiectus à monasterio, culpa sua forè exigente. Hæc secundum Pan.in d.c. fide. regu.

- 17 De bonis religiosi intrantis, eiecti, fugitiui, vel morientes ante professionem, quod fieri debet, vide Tab. 2. 27. 28. ibi. quia si est oblatus, vel conuersus, qui se, & sua obtulit, non potest petere, quia est quasi seruus monasterij. Si verò ante tempus professionis moritur, die vt supra, Nouitius. 9. 17. Si recedit post professionem, quam credidit tenere, & non tenebat, rehabetur sua, siue donauerit expressè monasterio, siue non, quia videtur donasse causâ mortis mundanæ, quæ fit per professionem, quæ non est secuta. Facit l. si pater. C. de hære. in li. Quod si crederet quod non teneret profectio, tamen expressè donauit, non rehabetur bona, quia videtur in omnem causam donasse. l. cuius per errorem. ff. de regu. iur. Si profectio tenuit, & eiectus est propter culpam suam, & de monasterio primo translatus ad aliud ad penitentiam agendam, secundum monasterium agendam, secundum monasterium suorum, & post eius mortem redibunt ad primum monasterium. cap. de lapsis. 16. q. 6. Si fuit aliis eiectus à toto monasterio, monasterium nihil eorum, quæ acquisiuit post eiectionem habet. Quod si solus abbas eiecit, sic monasterium non debet puniri. Si fugit, & non mutauit statum, volentemque redire abbas cum maiori parte capituli noluit recipere, vel fuit negligens, ad ipsum reuocandum,

bona tunc cedunt episcopo, vel alteri monasterio, si aliquid ingressus est. Si autem solus abbas vel minor pars capituli hoc fecit, vel noluit ipse redire, acquiritur tunc primo monasterio suo. Si verò exiens quomodocunque statum mutat, & promouetur, ad ecclesiam secularem illicitè transfrens, acquisita intuitu ecclesie transeunt illi ecclesie, cap. cum in officijs. de testam. Si intauius personam acquirit, cedunt monasterio, quia remansit sui monasterij, cum non fuerit legitime promotus ad secularem ecclesiam: fecus si legitime, quia nullam communionem habet cum monasterio. cap. ne pro cuiuslibet. 16. quæst. 1. Si autem dubium sit an intauius personam, vel ecclesiam acquisierit, recurrendum est ad coniecturas, vt si à propinquo, vel ab extraneo habuit, in cap. requiritur. de testam. & in dubio pro ecclesia præsumitur. Si verò aliud monasterium minus legitime ineratit, reuocatur cum omnibus acquisitis. cap. Ioannes. de regu. 3. legitime, secus, quia post ingressum bona à quæsitâ cedunt secundo monasterio. Hæc secundum Panormit. in e. fn. de regu. Et bona patrimonialia acquisita in primo monasterio, vt idè Panormit. in e. quod à te. de clerici. coniug. post Card. dicit, transeunt cû persona, & hoc sequitur Hostien. non autem bona acquisita in primo monasterio ex industria, transeunt eodem modo cum persona ad secundum monasterium. Acquisiuit enim suo monasterio.

- 18 Religiosi mendicantes, qui ad non mendicantes transeunt, etiam auctoritate Pape, non habent vocem in capitulo, nec possunt

sunt habere prælatûs, vel quæcunque officia, nec quodcunque regimen animarum exercere. in cle. vt professores. de regu. Huius autem ratio fortè fuit, vt difscilior hic transitus fieret.

- 19 Habens votum intradi arctam religionem, & intrans laxiorem, est à voto absolutus. c. qui post. lib. 6. de regula. debet tamen pertinere de voto non completo, vt ibidem. Religio à patria potestae liberat. de reg. c. cum finis. & c. 16. q. 2.
- 20 Si pater profectur in aliqua religione, habebit medietatem vsusfructus bonorum peculij aduentitij filiorum, secundum Bar. in auth. idem est. C. de bon. quæ libe. licet quidam aliter opinentur, hoc tamè magis æquum est.
- 21 Bona ingredientis religionem, sunt monasterij, in quo profectur, nisi ante professionem aliter disponat. cap. in ingredientibus. 19. quæstio. 3. quando scilicet monasterium potest habere in communi, vel ex regula, vel priuilegio. Transeunt etiam feuda, & emphyteosis, secundum Albe. in authenti. qui ingressi. C. de sac. san. eccle. referuatur tamen legitima descendebus, & ascendentibus, qui æque succedunt. c. fn. 19. q. 3. Vsumfructum autem non amittit, secundum Innoc. in c. in presæntia. de proba.
- 22 Religiosi succedunt in bonis parenti, nec partes possunt eos ex hæredem propter ingratitudinem commissam in seculo. c. si. 19. q. 3. fallit in minoribus, qui de iure non succedunt. in cle. exiui.
- 23 Titius volens ingredi monasterium, condidit testamentum, relinquens Lucretium extraneum hæredem, postmodò incontinenti ingressus monasterium, omnia

bona sua contulit eidem monasterio, nulla facta mentione de testamento: non reuocatur propter hoc testamentum, sed collatio bonorum præsumitur facta pro tempore vitæ vsus tantum, nec videtur incontinenti mutare animam. ar. l. non ad ea. ff. de condi. & demon. nec illa bona erunt monasterij, secundum domi. Anton. in dicto capitulo. in præsentia. de proba. Secus si hoc fecit temporis interuallum, quia præsumitur mutasse in omnium fauore religionis, & sic rumpitur testamentum. Vide tamen Pa. in dicto capitulo. in præsentia. an monasterij possit petere portionem quando tenet testamentum, & c. dicitur quod petet si potest in communi bona habere, secundum Barri. & hoc æquius est.

- 24 Filius familiaris intrans monasterium, nisi ante professionem de peculio castrense, vel quasi. l. pen. C. qui test. face. post. de profectio nõ potest, neque de aduentitij quo ad vsumfructum in vita patris, ante ingressum acquisit, licet possit disponere de directo dominio, & vtili, vt post mortem patris transeat ad aliud, secundum domi. Anto. in dicto c. in præsentia. licet Pa. ibi videatur tenere contrarij, quia quod est laicis aduentitium, est clericis quasi castrense, ideo priuabitur in vita vsufructu illorum bonorum. Libri etiam dati à patre transeunt cum eo, quia sunt quasi bonum castrense, secundum Pan. in d. c. in præsentia. in libris, scilicet datus doctori, vel magistro, secundum Bart. in l. filix. C. fami. eruditus. Quomodo religiosus possit reuocare testamentum, vel non, vide Panorm. in d. c. in præsentia. & doct. in authenti. qui mulier.

hier.C.de fac.sanct.eccle.& quomodo possit testari post ingressum, vide Pa.ubi.& Cyn.in d.aurthen.siqua mulier, vide Sil.ver. Religio.6.g.

25 Religiosus factus episcopus, non potest testari, secundum Tho. secunda secunda.q.185.a. si quia tamen habet dispensationem bonorum ecclesie, ex dispensatione Papae potest, sed non de proprio, cum non habeat. Eodem modo & religiosus auctoritate alicuius dare volentis, vt forte Magister ordinis. Religio tollit omnne crimen ingratiutinis. cap. 2. de apost. Quomodo in professione religiosus consequitur plenariam indulgentiam, supra, Indulgentia. §. 19. Offert enim se Deo quod plus est, quam cuiuscunque muneris oblatio.

26 Multa prohibentur specialiter religiosi, in cle. religiosi. de priuileg. in virtute sanctae obedientiae, & sub interminatione maledictionis aeternae: videlicet, ne in sermonibus suis ecclesiarum praelatis detrahant, scilicet descendendo ad specialia, ne retrahant aliquos ab accessu ecclesiarum suarum, scilicet eis detrahendo illicita, supra, Praedicare. §. 6. ne pronuncient indulgentias indistinctas, ne quando ad sunt conscientibus testamenta, a restitutionibus debitis, aut legatis matricibus ecclesiarum fiendis, retrahant testatores. Possunt tamen secundum Pet. de Pal. procurare pro se magis quam pro aliis, modo tamen licito, quia nulli audent, nec legata, vel debita, vel male ablata incerta sibi, aut aliis singularibus sui ordinis fratribus, vel conuentibus, in aliorum prauidicium fieri, seu procurant erogari, nec in casibus se-

di Apostolicis, aut locorum ordinariis referuatis quoniam absoluerit, aut personas ecclesiasticas praeterit coram iudicibus delegatis a nobis, sua contra eos iustitiam persequentes vexare indubite, aut ad loca plura, & praesertim multum remota conuenire praesunt, & multa alia ibi prohibentur. Vide illum clem. & supra, Excommunicatio. 49. & multas alias censuras quae sunt contra religiosos, quas in titulo excommunicationum diffusè repositimus.

27 Item consideranda sunt peccata religiosorum circa obedientiam, de qua supra, Obedientiam, & fororum. circa castitatem, & paupertatem. Et nota secundum Sco. quod religiosus vter se propria auctoritate, quod fit quando celatur praelato, vel tenetur contra eius voluntatem expressè, in quantitate, vel qualitate, est proprietarius, & mortaliter agit.

28 Nullus religiosus quantumcumque malus, si vult corrigi, debet expelli, sed sequestrandus est in carcerem, vel alio modo, secundum ordinationes suae religionis, secundum Tho. quod. 12. Hoc enim cedit magis ad eius correctionem, & magis scandala hoc modo vitantur.

RELIGIOSVS LOCVS.

Religiosus locus dicitur, domus, monasterium, templum, hospitale, & quaecunque alia loca auctoritate Papae, vel episcopi, ad pios vsus aedificata. cap. de xenodochiis, & religio. domi. Secus quando sine tali auctoritate a principio fundificata, vel ex postfacto. capitulo. de conse. dist. dist. in. i. quod est contra leges, quae

quae volunt, quod vbiq; aliquis tumulari, locus ille fiat religiosus, quod verum non est, per text. capitulo. fin. de sepul. Vide ibi Pa. quae loca religiosa, ad humanos vsus redire non possunt, per cap. ad huc. de religio. domi. & c. nulli. 12. q. 2. Et quando dubium est, an sit constructus auctoritate episcopi, recurrendum est ad coelecturas, secundum Lud. de Ro. Si habet circumstantias loci prophani, est prophanus, quantumvis celebrationi, & orationi esset deputatus. Sil. ver. loca. questio. 3.

RELIGVIAE.

Reliquiae, & corpora sanctorum, non debent exponi venalia, quod fit, dum vel accipitur pretium verè, & tunc est simonia. c. qui studet. 1. quest. 1. non enim sacra, & religiosa sunt in dominio alicuius, vel quod passim causa questus, vel habeantur large oblationes, ostenduntur, hoc est enim quaedam larga venditio, secundum Pan. c. 2. co. rit. Secus si hoc principaliter fiat ex deuotione. Nam praecipitur praefatis, ne permittant accedentes deuotionis causa decipi figmentis, ibi in eodem. c. 2.

2 Non licet aliquem pro sancto venerari, neque ad eum publice preces emittere, & huiusmodi, etiam si miracula fecisset, sine licentia Papae. c. eo. de reliq. & ve. san. secus in secreto, quia licet: supra, Colere, vel canonizatio. §. 1. Et si furtiue sanctorum reliquie subtrahantur, vt etiam nonorabilibus reponantur, sacrilegium est. c. quisquis. 17. q. 4.

3 Non possunt transferri sine auctoritate Papae, vel episcopi, vel synodi. c. corpora. de conse. dist. 1. Intellige quando sunt data fe-

culture perpetuae. Secus si essent deposita, vel adesse aliqua necessitas. Quomodo non possunt concedi, supra, Excoicatio. 38.

4 Non est illicitum reliquias sanctas portare super se cum reuerentia, & sine aliqua superstitione, secundum Thom. secunda secunda. q. 96. sicut & Evangelium: licet quidam conuolari teneant, & male, quia hoc non est prohibitum, quia c. corpora. de conse. d. loquitur nisi de reliquis, sed de corporibus, quorum proprie sunt sepulchra.

RENUNCIATIO.

Renunciatio officij pastoralis ex his causis fieri potest, quae ponuntur in capitulo. nisi cum pridem, de renuci. videlicet ex conscientia criminis, officium pastorale impediens, ex debilitate, vel infirmitate, vel senectute, ex quibus impotens redditur: ex defectu scientiae, quando saltem non est competens, propter malitiam plebis, quando ex omnibus conuertuntur in lupos, propter graue scandalum, quod aliter sedari non potest, propter irregularitatem ipsius pastoris: non tamen propter omnem debet ei dari licentia. Ex his renuntiatio debet peti, & concedi, vt de meliori prouideatur.

2 Renunciatio in beneficiis, pure, & absolute debet fieri. capitulo. ex parte. §. primo, de officio. delegata quod renuncians alicui beneficio, vel rei spirituali, vel resignans aliquid spirituale, aliquo dato, vel promisso, simonia committit, secundum Goffre. & alios. quod si hoc tantum mente intèdit, sine actu exteriori, mentalis simonia est, quam non punit ecclesia, sed Deus cordium inspector.

Renun

3 Renunciatus beneficio, vt de tur alteri, siue nepoti, siue non, sine aliquo pacto, sed sola intentione, non committit simoniam, quia renunciat videtur alteri, ideo simonia est, quia prohibuit iure postiuo, non autem prohibuitur ex se, ideo non debet deduci in pactum, vt alteri detur. cap. quam pio. 1. quæstio. 1. Si tamen quis haberec voluntatem deducendi hoc in pactum, mortaliter peccaret, mentali simonia. Similiter est simonia in datione, sicut in cessione, supra, Beneficium. §. 16. Renunciatus liti super beneficio ecclesiastico, vel spirituali, aliquo temporali dato, simoniam committit, secundum Panor. in cap. cum pridem. de pactis. Dicit tamen Innocen. & Hostie. in cap. non sine. de arbi. quod valet compositio autoritate superioris, & pro bono pacis, si detur aliquod temporale ei, de quo non est certum in iure, vel de iure sibi competenti, vt cedat liti, vel renunciet iuri, si quod habet. Secus si fiat autoritate tantum partium, quia simonia est, supra, Beneficium. §. 72. vlt. que 77.

4 Sciens se habere ius certum in aliquo beneficio ecclesiastico, habenti etiam annexam potestatem clauium, potest dare pecuniam alteri, vt desistat a lite, vel vt non moueat super tali beneficio litem, secundum Panormi. in dicto cap. cum pridem. Secus si non est certus, sed dubitat, nec exequatur autoritas Papa, quia vt detur data pecunia pro illa autoritate spirituali. Facit d. c. ex parte. In aliis autem beneficiis, bene excusatur autoritas Pape, cum talis simonia solum fit de iure postiuo, secundum glo. in d. c.

cum pridem, possit tamen iudex pro bono pacis, inter partes componere, vt habes ius, det aliquid non habenti, secundum Panor. in c. super eo. de transact. infra, Simonia. §. 25.

5 Quid de eo, qui renunciat beneficio renui, vt habeat pingue? supra, Beneficium. §. 75. Episcopus qui per simoniam intrauit, in mortis articulo secundum Hostie. renunciat in manu episcopi si potest, aliter simplicis sacerdotis, sub conditione, si Pape placuerit, vel ei ad quem pertinet collatio, & quam primū conualuerit, ad illum se transferat, eiq; obediat, nec moram faciat, nec fructus sibi appropriet, sed custodiat eos, tantum vitæ necessaria strictè sumens. capit. pasce. d. 86. si vult diaboli laqueum vitare.

6 Papa potest liberè resignare, præsertim si se insufficientem ad regimen vniuersalis ecclesiæ reperit. c. quoniam. lib. 6. eod. titu. quanquam pauci reperiatur, qui hoc faciunt.

7 Eum qui misit nuncium vt renunciet, potest penitere quando res est integra. c. lecte. eod. Secus si nō est integra. c. in causis. de elect. Si verò nuncius fuerit ignorans de reuocatione, & renunciauerit, tenebit celsio facta antequam veniat ad eum reuocatio penitentis. vt in clem. cum illuso. eod. tit. Qui verò licentiam cedendi impetrauit, cogendus est cedere. c. cap. quidam. c. tit. Concor. Hostie.

8 Filia renunciatus hereditati paternæ, & promittens amplius non petere, nihilominus legitimam, vel eius supplementum petere poterit, non obstantem etiam iuramento, nisi expressè de ipsa dixerit.

dixerit. l. si quando. C. de inoffic. test. §. generaliter. & ita intellige lmo.

9 Clericus renunciare non potest foro suo, sine consensu episcopi, cui prouideret. c. significasti. de foro comp. neq; illi priuilegio. c. si quis studente. 17. q. 4. quanuis possit remittere adione iniuriæ, quo ad propriam personam. cap. si quis iniuria. 23. q. 4. Qualiter renunciatio fieri debeat Sil. l. bi. q. 6.

An exemplum possit exceptioni sue renunciare. §. Exemptio. §. 8. Renunciatio sit illegitima, & ratione personæ quæ renunciare non potest, & ratione rei non renunciabilis. Vide Tab. ver. renunciatio. §. vlti.

REPRESALIAE.

Represaliae sunt quoddam genus belli, vt cum datur potestas spoliati, vt sibi satisfaciatur contra gentem de ciuitate spoliantium. Ad hoc autē quod sit licite, multa requirunt. Primò, quod ciuitas requiratur vt emendet, vel satisfaciatur pro suis, qui tenentur, siue pro debito, siue pro rapina, siue pro iniuria. Secundo, quod constet de negligentia ciuitatis, vel domini, de iustitia administranda. Tertio, iudex prius det sententiam super negligentia, & iniustitia defectu, ita quod nullus dominus, vel ciuitas requiratur, qui faciant iniustitia, & qui concedant autoritatem faciendi represalias. Quarto, quod nō excedat damnum, vel debitum. Quinto, qd non extendatur ad clericos, vel personās ecclesiasticas, aliter essent excommunicati. supra, Excommunicatio. 32. nec contra scholares, bedellos, & alios pro studio euntes, vel necessaria deferentes, vbi sunt priui-

legiati, nec contra euntes ad nundinas, vel peregrinantes, nauigantes illuc vt vectorum delatos, nec contra eos, qui in ius vocari non possunt. de ele. peregr. pertorium. C. de nauis. l. i. nec ambasciatores. ff. de legi. l. si. nec contra officiales, qui expressè contradixerit tali iniustitie, vel qui nec cōsenserunt, nec cōtradixerunt, quia vel erant absentes, vel ignoraues, vel nō sunt vocati ad consilium, nec contra mulieres. C. de offi. di. iud. in athen. l. bi. Sexto, quod represalia non fiant in personis, quia est iniquum, quod alius pro alio in persona grauetur, etiam contraria stante consuetudine, quia est contra leges. C. de act. & obl. l. ob z. alienum. Extra hos casus nō licet represalia, & tam facientes quam concedentes, ultra mortale, prædij, & damnum restituere tenentur. Nec represalia pro modico, & ita de facili debent concedi, nec quando ad superiorem haberi potest recursus, aliter iniustitiam censentur.

RESCRIPTVM.

Rescriptum, litera, priuilegia, & gratia, quæ omnia ferunt. Pa. in tub. eo. tit. dicuntur rescripta, possunt impetrari ab omnibus, nisi ab hæreticis, & excommunicatis, nisi faciant mentionem de excommunicatione. c. 3. de rescrip. in 6. & ab excommunicato. eo. titu. alius quilibet potest impetrare. l. vniuersis. C. de prec. impe. offe. Quod hæreticus prohibetur impetrare, est l. 2. C. de summa trini. & fide cathol. 2 Rescriptum impetratum tacita veritate, aut suggesta falsitate, vel etiam quouing; alio tacto, vel expresso, qd sit tacitum, vel expressum non fuisse. Papanon